

1. ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН АЛТАНШИРЭЭ СУМЫН НУТАГ ДЭВСГЭРТ “ГАЗРЫН ТОС БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭР БАРИХ ТӨСӨЛ”-ИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

1.1 ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

ГТБҮ байгуулах төслийг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий “Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ТӨХХК (“МГТБҮ” ТӨХХК) нь 2017 оны 4 дүгээр сард байгуулагдсан.

“Монгол улсад Газрын тос боловсруулах үйлдвэр (ГТБҮ) байгуулах төсөл” нь “Бүгд найрамдах Энэтхэг улс болон Монгол улсын хооронд байгуулсан зээлийн ерөнхий хэлэлцээр”- ийн хүрээнд БНЭУ-ын 1,2 тэрбум ам.долларын хөнгөлөлттэй зээлийн санхүүжилтээр Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутагт хэрэгжиж байна.

Засгийн газрын 2023 оны 82 дугаар тогтоолоор “МГТБҮ” ТӨХХК-ийн төрийн өмчийн хувьцаа эзэмшигчдийн эрхийг хэрэгжүүлэгчээр “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийг тогтоосон.

“МГТБҮ” ТӨХХК нь ГТБҮ, Түүхий тос дамжуулах хоолой, үйлдвэрийн гаднах дэд бүтцийн байгууламжууд, “Газрын тосны үйлдвэрийн хотхон” байгуулах төслүүдийг хэрэгжүүлж байна. Түүнээс гадна газрын тосны дээш урсгал болох хайгуул, ашиглалтын чиглэлээр үйл ажиллагаа эхлүүлэхээр ажиллаж байна.

Засгийн газрын 92 дугаар тогтоол

Аж ахуйн нэгжийн гэрчилгээ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

2017 оны 3 дугаар сарын
20-ны өдөр

Улаанбаатар хот

Дугаар 92

ТӨРИЙН ӨМЧИТ КОМПАНИ БАЙГУУЛАХ ТУХАЙ

Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зорилгоор Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 5-д заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх “Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих” төслийн хүрээнд 100 хувь төрийн өмчит компани байгуулахаар тогтсугай.

2. “Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих” төслийн техник, эдийн засгийн үндэслэл, тооцоо, судалгаанд тулгуурлан энэ тогтоолын 1 дүгээр зүйлд заасан компанийг үүсгэн байгуулах ажиллагаа болон бүтэц, зохион байгуулалт, дүрмийг боловсруулах ажлыг зохих журмын дагуу зохион байгуулахыг Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Ж.Мөнхбат, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Ц.Дашдорж нарт, “Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих” төслийн санхүүжилт, холбогдох бусад зардалд хяналт тавьж ажиллахыг Сангийн сайд Б.Чойжилсүрэнд тус тус даалгасугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

Ж.ЭРДЭНЭБАТ

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга

Ж.МӨНХБАТ

МОНГОЛ УЛС
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ
000177061

2017.04.25
/Бүртгэсэн өдөр, өдөр /

9011671052
/Хувийн хэрэгний дугаар /

6177492
/Регистрийн дугаар /

Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр Хялгаргүрээний харуулалттай компани
/Хувийн хэрэгний нэр, харуулалтын хэлбэр /

Дүрэм
/Түрэм байгуулах баримт бичиг /

Тогтоол 108 2017.04.04
/Монгол улсын нэр / /Бүтээгч / /Огноо, сар, өдөр /

6299
/Мод /

“Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих” төсөл хэрэгжүүлэх
/Төсөл эрхлэх үйл ажиллагааны нэр /

Хугацаагүй 1 10,000 0
/Хугацаа / /Хугацааны тус / /Өмчийн хөрөнгийн гэмтээ, хөнгөлөлттэй гэрээний /

Улаанбаатар, Сүхбаатар 8-р хороо, бага тойруу, Сүхбаатарын талбай гудамж 8/1 байр 1501 тоот Утас: 88007340 Утас: 9486
/Хувийн ашигласны албан ёсны нэр /

Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар
Хуулийн этгээдийн улсын
бүртгэлийн газар
/Бүртгэсэн байгууллагын нэр /

Гэрчилгээ дахин олгосон 2018 оны 12 сар 20 өдөр

Үйлдвэрийн үндсэн өгөгдөл

Хүчин чадал:	Жилд 1,5 сая тн тос боловсруулах
Үйлдвэрийн байршил:	Дорноговь аймаг, Алтанширээ сум
Боловсруулах тос:	Тосон уул XIX & Тамсаг XXI талбайн тос
Бүтээгдэхүүний чанар:	MNS & EURO V
Жилд ажиллах хугацаа:	8000 цаг
Гүн боловсруулалтын технологи:	Гидрокрекинг + Висбрекинг
Эрчим хүчний эх үүсвэр:	ДЦС 35 МВт

Үйлдвэрээс гарах бүтээгдэхүүн (жилд)

Шингэрүүлсэн шатдаг хий	43 мянган тонн
Авто бензин	396 мянган тонн
Дизель түлш	824 мянган тонн
Онгоцны түлш	80 мянган тонн
Зуухны түлш	47 мянган тонн

Төсөл хэрэгжүүлэх үе шат

Төслийн барилга угсралтын ажлыг зураг төсөл боловсруулалт, лиценз эзэмшигчийг сонгон шалгаруулах, бүтээн байгуулалтыг гүйцэтгэх бэлтгэл хангах зэрэг олон хүчин зүйлсээс шалтгаалан үе шаттайгаар гүйцэтгэх бөгөөд дараах байдлаар төлөвлөсөн.

Үүнд:

ЕРС 01 - Технологийн бус барилга, байгууламж, ус дамжуулах хоолой, үйлдвэрийн талбайн дэд бүтцийн байгууламж

ЕРС 02 - Анхдагч процессийн болон дагалдах байгууламжууд

ЕРС 03 - Үйлдвэрийн дулааны цахилгаан станц

ЕРС 04 - Лицензтэй технологийн байгууламжууд

Эдгээр багц ажлуудын Инженерчлэл, худалдан авалт, барилга угсралтын ерөнхий гүйцэтгэгчдийг сонгон шалгаруулж, гэрээ байгуулсан бөгөөд бүтээн байгуулалтын ажил үйлдвэрийн талбайд эрчимтэй явагдаж байна.

Олон салбар дамнасан, цогц үйл ажиллагааг хамрах энэхүү томоохон төслийн инженерчлэл, бүтээн байгуулалтын ажилд Энэтхэг, Итали, Франц, Герман, Их Британи, АНУ, Канад, Нидерланд, Испани, БНХАУ зэрэг 10 гаруй улс орны хэдэн зуу, мянган инженер, мэргэжилтнүүд оролцож байна

“МГТБҮ” ТӨХХК-ийн Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн 2022 оны 12 дугаар сарын 19-ний өдрийн 17 дугаар тогтоолоор компанийн 2023 оны зохион байгуулалтын бүтэц (6 газар, 5 алба), орон тооны дээд хязгаар (150+1 хүн)-ыг баталж, 2024 оны 8 дугаар сарын 30-ны өдрийн 15 дугаар тогтоолоор компанийн зохион байгуулалтын бүтцэд Дотоод хяналт, эрсдлийн удирдлагын албыг нэмж, нийт орон тоог хэвээр (150+1 хүн) өөрчлөн баталсан. Байгаль орчин, хөдөлмөр хамгааллын алба нь 4 хүний орон тоотойгоор ажиллаж байна. Манай компани газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн төлөвлөлт, бүтээн байгуулалт, үйлдвэрлэлийн ашиглалтын бүх үе шатанд хүний эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг нэн тэргүүнд тавьж, үйл ажиллагааг байгаль орчны тэнцэлтэй уялдуулах, байгалийн болон түүх соёлын үнэт зүйлсийг хамгаалах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглах бодлогыг баримталж ажиллаж байна.

Зураг 1: “МГТБҮ” ТӨХХК-ийн бүтэц

“МГТБҮ” ТӨХХК-ийн холбоо барих хаяг:

Регистрийн дугаар: 6177492

Улсын бүртгэлийн дугаар: 9011671052

Хаяг: Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, Жигжиджавын гудамж-3, Бодь цамхаг, 900 тоот

Утас: 00-976-70100389, 00-976-70100390

И-мэйл хаяг: info@mongolrefinery.mn

Вэбсайт: www.mongolrefinery.mn

1.2 “ТҮҮХИЙ ТОС ДАМЖУУЛАХ 530 КМ ХООЛОЙ БАРИХ” төслийн товч мэдээлэл

1.2.1 Төслийн зорилго

Энэхүү төслийн зорилго нь Дорнод аймгийн Матад суманд орших газрын тосны ашиглалтын Тамсаг ХХИ, Тосон-Уул XIX талбайгаас Дорноговь аймгийн Алтанширээ суманд баригдах газрын тос боловсруулах үйлдвэрт түүхий тос дамжуулах хоолойн дэд бүтэц, дагалдах байгууламжийг барьж байгуулах юм.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны 01-р сарын 06-ны хуралдаанаар Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн түүхий эдийг дамжуулах хоолойгоор тээвэрлэх тухай шийдвэрлэсэн бөгөөд 2021 оны 04-р сард УУХҮЯ-наас “Монгол улсад газрын тос дамжуулах хоолойн төслийг санхүүжүүлж, барих гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах” тендерийг олон улсад нээлттэй зарлаж, тендерт БНХАУ-ын төрийн өмчит “Норинко Интернэйшнл Кооперэйшн” компани шалгарсан юм.

Уг төслийн “Хамтран ажиллах ерөнхий гэрээ”-г 2022 оны 04-р сарын 18-ны өдөр гарын үсэг зуран баталгаажуулсан.

“Норинко Интернэйшнл Кооперэйшн” компани түүхий тос дамжуулах хоолойг 3 жилийн хугацаанд буюу үйлдвэр ашиглалтад орохоос өмнө барьж гүйцэтгэсэн байна.

2024 оны 12-р сарын байдлаар 515 км хоолойг гагнаж холбон чанарын шалгалт хийсэн бөгөөд 347 км хоолойг газрын гүнд булах ажлыг гүйцэтгэсэн. Хоолойн нарийвчилсан

зураг төсөл, инженерчлэлийн ажлыг Канад улсын “Worley Parsons” компани гүйцэтгээд байна.

Тус бүтээн байгуулалтын зураг төсөл, инженерчлэл, барилга угсралтын ажлыг “Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ТӨХХК-иас удирдан зохион байгуулж гүйцэтгэлд хяналт тавьж ажиллах юм.

1.2.2 Төслийг хэрэгжүүлэх хэрэгцээ, шаардлага

Сүүлийн жилүүдэд уул уурхай, газар тариалангийн салбар эрчимжиж, хотжилт төвлөрөлтөөс үүдсэн авто тээврийн хэрэгслийн тоо эрс нэмэгдсэнтэй холбоотойгоор манай орны газрын тосны бүтээгдэхүүний хэрэглээ тогтмол өссөөр байна. Өнгөрсөн 5 жилийн байдлаар гадаад улсаас жилд дунджаар 1,25 сая тонн газрын тосны бүтээгдэхүүн худалдан авч, 1,0 тэрбум орчим ам.доллар зарцуулсан нь нийт импортын 25-30%-ийг эзэлж байна. Манай улсын хувьд автобензиний хэрэглээний дийлэнхийг суудлын автомашин, нийтийн тээврийн хэрэгсэл эзэлдэг бол дизель түлшний дийлэнхийг ачаа тээвэр, уул уурхай, газар тариалангийн хүнд машин механизмд хэрэглэж байна. Уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэлийн нийт зардлын 30 орчим хувийг, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн нийт зардлын 25-30 хувь нь түлш шатахууны зардал байдаг. Манай улсын хувьд газрын тосны бүтээгдэхүүний импортоос 100 хувь хараат байгаа нь гадаад худалдааны тэнцэлд муугаар нөлөөлөхөөс гадна бараа бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт, инфляцийг хөөрөгдөх гол хүчин зүйл болохын зэрэгцээ иргэдийн худалдан авах чадварыг бууруулж, улс орны хөгжлийн бодлого, эдийн засгийн аюулгүй байдалд хүндрэл учруулж байна.

Манай улсын газрын тосны хайгуул, олборлолтын үйл ажиллагаа 2005 оноос эхлэн эрчимжсэнээр газрын тосны батлагдсан нөөцтэй болж, үйлдвэрлэлийн олборлолтыг 2010 оноос эхлүүлж, өнөөгийн байдлаар олборлосон тосоо БНХАУ-д экспортолж байна. “Газрын тос боловсруулах үйлдвэр”-ийн хүчин чадлыг 2012 онд Газрын тосны газар (хуучин нэрээр)-ын Хайгуул, ашиглалтын техникийн зөвлөлөөр хэлэлцүүлж, тус газрын даргын 125 дугаар тушаалаар батлуулсан “Орд ашиглах үйл ажиллагааны төлөвлөгөө”-нд тусгагдсан түүхий тосны олборлолтын төлөвлөгөөнд суурилан 1,5 сая тонн байхаар төлөвлөсөн. Хүснэгт 2-оор Монгол улсын газрын тосны нөөц, Хүснэгт 3-аар газрын тосны баталгаат нөөцийн талаар тус тус харуулав.

Хүснэгт 1: Монгол улсын газрын тосны нөөц

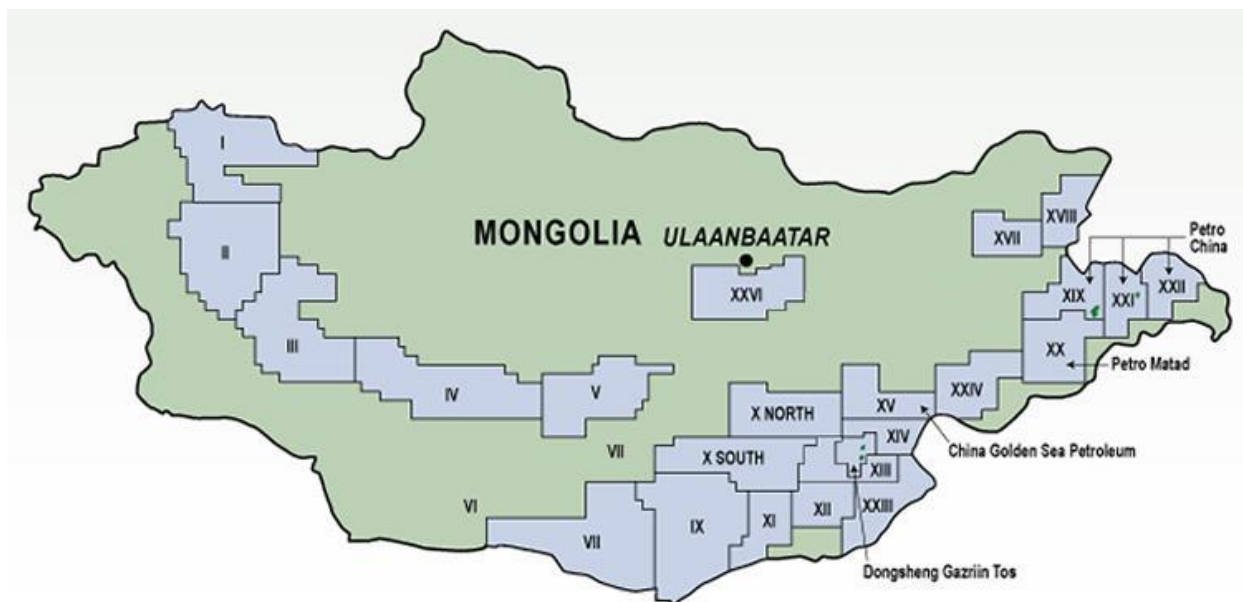
ГАЗРЫН ТОСНЫ НӨӨЦ - 2010	
Газрын тосны ордууд	Баталгаат нөөц (сая.тн)
Тосон – Уул XIX	179,6
Тамсаг – XXI	127
Цагаан – Элс – XIII	26
НИЙТ	332,6

Хүснэгт 2: Газрын тосны баталгаат нөөц

ГАЗРЫН ТОСНЫ БАТАЛГААТ НӨӨЦ	
Баталгаат нөөц (сая.тн)	Ашиглалтын баталгаат нөөц (сая.тн)
332,6	43,2
	Тосон – Уул XIX – 20,2
	Тамсаг – XXI – 21,01

Мөн газрын тосны хайгуулын Матад XX, Хөхнуур XVIII болон Галба XI талбайгаас тос илэрсэн тул хайгуул, туршилтын ажлыг эрчимжүүлж, шинээр орд болгон хөгжүүлж, нөөцийг нэмэгдүүлэх боломжтой юм.

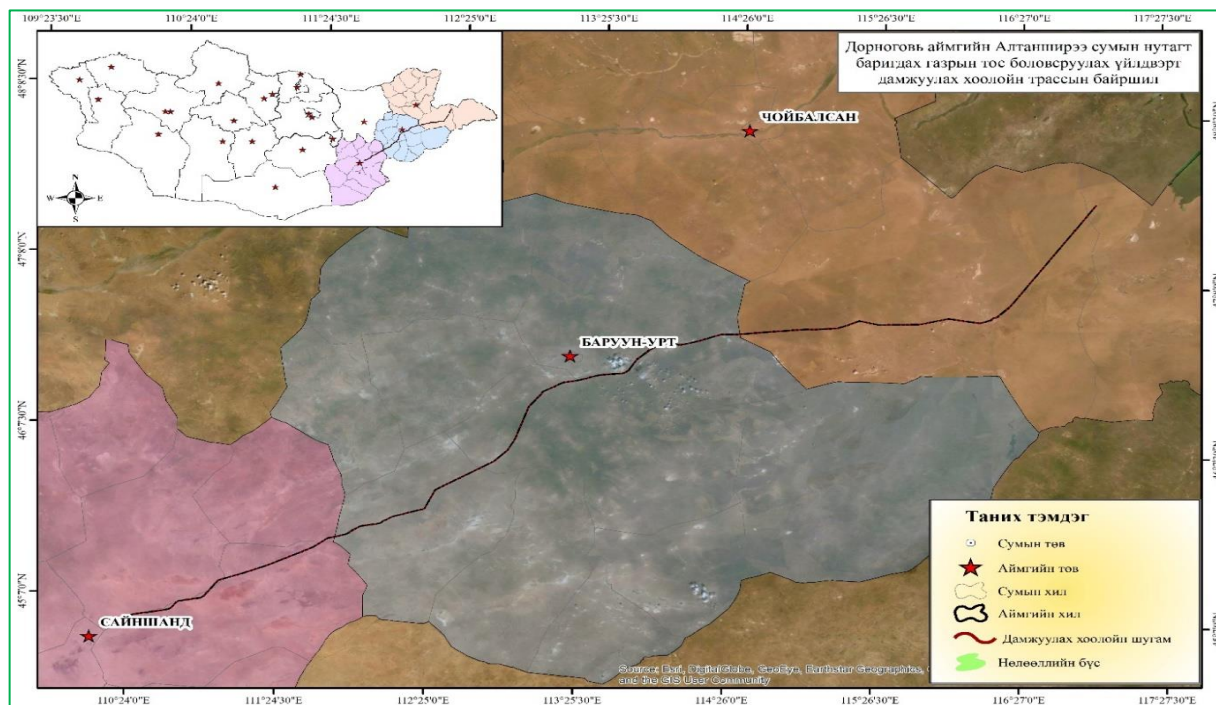
Зураг 2: Монгол улсын газрын тосны хайгуул, ашиглалтын талбай

1.2.3 Төслийн үндсэн мэдээлэл

- Дамжуулах хоолойн насжилт: 25 жил
- Дамжуулах хоолойн тос дамжуулах хүчин чадал: Жилд 1.5 сая тонн
- Ажиллах хугацаа: 8000 цаг/жил
- Дамжуулах хоолойн урт: 530 км
- Гидравлик тооцооны үндэс Дамжуулах хоолойн гидравлик тооцоог Монгол улсын түүхий тосны шинж чанар, дамжуулах хоолойн трасс, өндөршлийн профилд үндэслэн хийсэн.
- Гол шугам хоолойн голч DN 300-12 инч
- Дамжуулах хоолойн материал Нүүрстөрөгчийн ган Дамжуулах хоолойн зэврэлтийн зөвшөөрөгдөх хэмжээ 1.0 мм
- Дамжуулах хоолойн хяналтын хоолой цэвэрлэх төхөөрөмж “Ухаалаг пиггинг” системийн байнгын ажиллагаатай хоёр чиглэлийн хоолой цэвэрлэх төхөөрөмжийг төлөвлөсөн.

Зураг 3: Түүхий тос дамжуулах хоолойн трасс

1.2.4 Төслийн хууль эрхзүй, бодлогын суурь баримт бичиг

Монгол Улс өнөөдрийг хүртэл газрын тос боловсруулах үйлдвэр барьж, газрын тосны бүтээгдэхүүний хэрэгцээгээ хангах бодлогыг баримталсаар ирсэн бөгөөд үе үеийн Засгийн газар мөрийн хөтөлбөртөө тусгаж, түүний дагуу дараах хууль эрхзүй, бодлогын баримт бичгүүдийг гаргасан. Үүнд: Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн 2014 оны 3 дугаар сарын 17-ны өдрийн 14/06 дугаар “Стратегийн чухал ач холбогдолтой газрын тос боловсруулах үйлдвэрийг дотоодын түүхий эдийг түшиглэн байгуулах” тухай зөвлөмж; Засгийн газрын 2015 оны 113 дугаар “Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн талаар авах арга хэмжээний тухай” тогтоол, (Урьдчилсан ТЭЗҮ-ийг Унгар улсын Euro Oil компани боловсруулсан); Монгол Улсын Засгийн газрын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 2.70-д “Газрын тосны олборлолтыг тогтвортой нэмэгдүүлэн, газрын тос боловсруулах үйлдвэр байгуулах”-аар тусгагдсан; Засгийн газрын 2017 оны 2 дугаар сарын 17-ны өдрийн “Зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төслийн тухай” 59 дүгээр тогтоолоор Монгол Улсын Засгийн газар, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Экспорт-Импорт банк хоорондын 1 тэрбум ам.долларын зээлийн ерөнхий хэлэлцээрийн хүрээнд “Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих” төслийг хэрэгжүүлэхээр тогтсугай; БНЭУ-ын Экспорт-Импортын банкны 1 тэрбум ам.долларын Зээлийн ерөнхий хэлэлцээрийг 2017 оны 05 дугаар сарын 31-ний өдөр УИХ-аас соёрхон баталсан; Ерөнхий сайдын 2017 оны 3 дугаар сарын 30-ны өдрийн 60 дугаар захирамжаар “Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих” төслийг хэрэгжүүлэх 100 хувь төрийн өмчит компанийг үүсгэн байгуулах, бүтэц, зохион байгуулалт, дүрмийг боловсруулах Ажлын хэсгийг байгуулсан; Засгийн газрын 2017 оны 3 дугаар сарын 20-ны өдрийн 92 дугаар тогтоолоор “Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих төсөл”-ийг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий 100 хувь төрийн өмчит компани байгуулахаар шийдвэрлэж, ТӨБЗГ-ын 2017 оны 04 дүгээр сарын 04-ний өдрийн 108 дугаар тогтоолоор “Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” төрийн өмчит хариуцлагатай хязгаарлагдмал компанийг байгуулсан; Засгийн газрын 2017 оны 163 дугаар “Нарийвчилсан ТЭЗҮ-ийн гүйцэтгэлд хөндлөнгийн хяналт тавьж, дүгнэлт гаргах хуулийн этгээдийг сонгон шалгаруулах тухай” тогтоол; Тендерт шалгарсан “БНЭУ-ын Инженерс Индиа Лимитэд /Engineers India Limited/ компанитай Нарийвчилсан ТЭЗҮ хийх Зөвлөх үйлчилгээний гэрээ”-нд 2017 оны 08 дугаар сарын 09-ний өдөр гарын үсэг зурсан; Газрын тосны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.6-

д “Монгол улсад газрын тос боловсруулах үйлдвэр барьсан тохиолдолд гэрээлэгчид ногдох газрын тос болон өртөгт газрын тосыг тэргүүн ээлжид, зах зээлийн үнээр худалдаж авах давуу эрхийг эдлэх” гэж тусгагдсан; Монгол улсын Засгийн газрын 2018 оны 01 дүгээр сарын 03-ны өдрийн 2 дугаар тогтоолоор газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн гаднах дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтыг Хөгжлийн банкнаас санхүүжүүлэхээр шийдвэрлэсэн; ТӨБЗГ-аас 2018 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдрийн 9 дүгээр тогтоолоор үйлдвэрийн гаднах дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалт, үйл ажиллагааны зардлыг санхүүжүүлэх талаар Хөгжлийн банктай зээлийн гэрээ байгуулахыг зөвшөөрсөн; Засгийн газрын 2018 оны 01 дүгээр сарын 24-ний өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтын ажлын гүйцэтгэгчийг томилж, дэд бүтцийг барьж байгуулах тухай тогтоол;

Засгийн газрын 2018 оны 01 дүгээр сарын 24-ний өдрийн “Үйлдвэрийн газрыг тусгай хэрэгцээнд авах тухай” 28 дугаар тогтоол;

1.2.5 Төслийн нийгэм, эдийн засгийн үр өгөөж

- Бүх төрлийн татвар болон ногдол ашгаас улсын төсөвт томоохон хувь нэмэр оруулна.
- Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнийг 10 гаруй хувиар нэмэгдүүлнэ.
- Монголын эдийн засаг түлш шатахууны хараат байдлаас гарна.
- Гадагш гарах валютын урсгал буурна.
- Улс орны нийт эдийн засагт шинэ салбар бий болж, цогц аж үйлдвэрийн хөгжлийн чухал элемент болох нефть-химийн үйлдвэрийн суурь тавигдана.
- Монгол улс өөрийн гэсэн эрчим хүчний шинэ бааз суурьтай болно.
- Газрын тосны олборлолт, тээвэрлэлт, боловсруулалтыг дагаад эдийн засгийн бусад салбарууд хөгжинө.
- Шууд ба шууд бус байдлаар ажлын байр олноор бий болно.
- “Сайншандын Аж үйлдвэрийн парк”-ийн суурь тавигдаж, техник, технологийн шинэ төв бий болно.
- Орчин цагийн аж үйлдвэрийн хөгжилтэй хөл нийлүүлэх боломж бий болно.

1.2.6 Төсөл хэрэгжих газар нутгийн байршил

Газрын тос боловсруулах үйлдвэр нь Сайншанд сумаас зүүн хойд зүгт 20 км зайтай Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутагт оршино. Газрын тос дамжуулах шугамын зурвас нь Дорнод аймгийн Халх гол, Матад сум, Сүхбаатар аймгийн Сүхбаатар, Асгат, Халзан, Баяндэлгэр сум, Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх, Алтанширээ, Өргөн сумын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх бөгөөд зурвасын нийт урт 530 км үргэлжилнэ.

1.2.7 Түүхий тос дамжуулах хоолойн байгууламж

Дорнодын илгээх терминал

Монгол улсын түүхий тосыг Дорнод дахь түүхий тос цуглуулах станцад өөр өөр магистралаар хүргэнэ. Дорнодын илгээх терминал дээр түүхий тос доод тал нь 35°C-тай байна. Түүхий тосыг мотороор ажилладаг өргөлтийн насосуудаар (1А+1аваарын) 7 кг/см²г даралттай шахаж, хатуу хэсгүүдийг зайлуулах тосох шүүлтүүрээр (1А+1аваарын) шүүнэ. Урсгалын хурд хэмжих ультрасоник иж бүрдэл (1А+1аваарын)-ийг шүүлтүүрээс доош байрлуулж, нэг хэсгээс нөгөө хэсэг рүү шилжүүлэхэд түүхий тосын урсацыг хэмжихээр төлөвлөнө. Хэмжилтийн дараа түүхий тосыг гол шугамын цахилгаанаар ажилладаг насос (1А+1аваарын) ашиглан шугам хоолойд шахна.

Шугам хоолой цэвэрлэх пиггинг төхөөрөмж хүлээж авах хэсгийг (011-ML-00-101) төлөвлөнө. Тоног төхөөрөмжийн бүрдэл хэсгүүд, дагалдах хэрэгслүүд, хавхлага, хоолойн гэмтлийн улмаас гарах шүүрэлтийг хянах үүднээс шүүлтүүр тусгаарлагч, урсгал хэмжигч, скрепер ажиллуулах төхөөрөмжийн ойролцоо салхины чиглэлийн дагуу хий мэдрэгчүүдийг тавина.

Шугам хоолойг зэврэлтээс хамгаалахад зориулан зэврэлт бууруулах дозлогч сан болон зэврэлт бууруулах дозлогч насоснууд (1ажлын+1аваарын)-аас бүрдсэн зэврэлт бууруулах тарилгын системийг төлөвлөнө. Шахуурга, юүлэх шугам, скреперийн юүлэх шугам, аюулгүйн термо хавхлага байрлаж байгаа янз бүрийн цэгүүдээс асгарч гарсан хаягдал хуримтлуулах хаягдлын сан төлөвлөнө. Нэг хаягдлын насосыг асгарсан хаягдлыг буцааж шугам хоолойд шахаж хийхэд зориулан төлөвлөнө. Юүлсэн бүтээгдэхүүнийг өтгөрөхөөс хамгаалах үүднээс хаягдлын саванд цахилгаан ороомог төлөвлөнө.

Дорнод-Сайншандын дамжуулах гол шугам

Дорнодоос Сайншанд хүртэл Монгол улсын түүхий тосыг тээвэрлэхэд зориулан 12" NB дотор голчтой, 530 км дамжуулах шугам хоолой барина. Гол шугамд пиггинг төхөөрөмж төлөвлөнө. Пиггинг төхөөрөмж нь "ухаалаг пиггинг" хяналтын технологид тохирсон байна. Тогтмол гүйдлийн катодон хамгаалалтын төхөөрөмжийг шугам хоолойд төлөвлөнө. Дамжуулах шугам хоолойд халаалтын гуурсыг жигд хэрэглэх учраас шугам хоолойн дагуух температурын хэлбэлзэл хамгийн доод хэмжээнд байна. Халаах элемент нь шугам хоолойн нэг бүрдэл хэсэг юм. Иймээс талбай дээр түүнийг гэмтээх боломжгүй юм. Дамжуулагч утас гэмтсэн тохиолдолд уг системийн салшгүй хэсэг болсон татах хайрцгуудаар түүнийг хялбархан зайлуулж, гэмтсэн утсыг солино.

Температурын хяналт ба шугам хоолойн температурын хяналтыг эсэргүүцэгч температурын мэдрэгч (ЭТМ)-ээр дамжуулан самбар дээр суурилуулсан цахилгаан температур хянагчийн тусламжтай хийнэ.

Завсрын насос станц №1, №2 болон Сайншандын хүлээн авах станц

Түүхий тосыг урсгал хэмжигчид орохоос өмнө шүүнэ, хатуу жижиг хэсгүүдийг зайлуулахад тосох шүүлтүүрүүд (ажлын 1+ нөөц 1)-ийг төлөвлөнө. Урсгал хэмжих ультрасоник бүрдлийг (ажлын 1+ нөөц 1) урсгал хэмжихэд зориулан шүүлтүүрийн доод талд төлөвлөнө. Урсгал хэмжихэд зориулсан компьютерт урсацын хэмжээг эзлэхүүнээр болон урсацын массаар илэрхийлнэ.

Түүхий тосыг хэмжсэний дараа түүнийг цахилгаанаар ажилладаг шугамын насосоор (ажлын 1+ нөөц 1) гол шугам хоолойд шахна. Шугам хоолойн оролтон дээрх даралтыг хянах үүднээс гол шугамын насосны шахах талд цахилгаан-гидравликийн зарчмаар ажилладаг даралт хянах хаалтыг төлөвлөнө.

Пиггинг төхөөрөмжийн ажиллагаанд зориулан скрепер хүлээн авагч болон скрепер ажиллуулагчийг төлөвлөнө.

Зураг 4: Скрепер хүлээн авагч/ажиллуулагч

Тоног төхөөрөмжийн бүрдэл хэсгүүд, дагалдах хэрэгслүүд, хаалт, хоолойн гэмтлийн улмаас гарах шүүрэлтийг хянах үүднээс шүүлтүүр тусгаарлагч, урсгал хэмжигч, скрепер оруулах төхөөрөмжийн ойролцоо салхины чиглэлийн дагуу хий мэдрэгчүүдийг тавина. Хий мэдрэгчийн дохио УХМЦ хяналтын үндсэн станц болон хяналтын байранд ирнэ.

Шугам хоолойг зэврэлтээс хамгаалахад зориулан зэврэлтийн эсрэг нэмэлт дозлогч сан болон зэврэлтийн эсрэг нэмэлт дозлох насосуудаас (ажлын 1 + нөөц 1) бүрдсэн зэврэлтийн эсрэг нэмэлт шахах системийг төлөвлөнө. Шахуурга, юүлэх шугам, скреперийн юүлэх шугам, аюулгүйн термо хаалт байрлаж байгаа янз бүрийн цэгүүдээс шүүрч гарсан хаягдал цуглуулах сан төлөвлөнө.

Зураг 5: Хаягдлын сан

Хуримтлагдсан хаягдлыг буцааж шугам хоолойгоор шахахад зориулан хаягдлын цуглуулах санд нэг насос төлөвлөнө. Хуримтлагдсан хаягдал өтгөрөхөөс хамгаалан хаягдлын санд цахилгаан ороомог төлөвлөнө.

Температурыг барьж байх зорилгоор бүх станцын хоолой, тоног төхөөрөмж, хэмжих хэрэгслийг цахилгаан халаагч утастай төлөвлөнө.

Хэсэгчлэн хуваах хавхлагын станцууд

Шугам хоолойн нийт уртын дагууд ASME B 31.4 болон тухайн улсын норм дүрмийн дагуу хэсэгчлэн хуваах хаалтууд төлөвлөдөг. Шугам хоолойн алдагдал эсвэл үйлдвэрийн хилийн гадна талд шугам хоолой гэмтсэн тохиолдолд шугаман дахь агууламжийн урсгалыг хязгаарлах үүднээс шугам хоолойд блок хаалт ашиглах шаардлагатай. Ийм хаалтуудыг “хэсэгчлэн хуваах блок хаалт” гэж нэрлэдэг.

Шугам хоолойн шүүрэлт үүсэх зэрэг онцгой байдлын үед шугам хоолойн хэсэгчлэн тусгаарлах үүднээс хууль дүрмийн дагуу хэсэгчлэн хуваах хаалт (XXX)-ыг 25-аас 40км-ийн интервалтайгаар суурилуулдаг. XXX-ны станцыг харуулын байр болон тусгаарлах хана бүхий хүний оролцоогүй хяналтын байртай газар суурилуулна.

Гадны хүмүүсийн болчимгүй үйлдлээс хамгаалах, шугам хоолойн ажиллагааны аюулгүй байдлыг хангах үүднээс хэсэгчлэн хуваах хаалт түүний хоолой, тоног төхөөрөмжийн дээгүүр цоожлох боломжтой сараалжин тор татна.

Зураг 6: Хэсэгчлэн хуваах хаалтны станц

Шугам хоолойн нийт уртын дагууд ASME B 31.4 болон тухайн улсын норм дүрмийн дагуу хэсэгчлэн хуваах хаалтууд төлөвлөдөг. Шугам хоолойн алдагдал эсвэл үйлдвэрийн хилийн гадна талд шугам хоолой гэмтсэн тохиолдолд шугаман дахь агууламжийн урсгалыг хязгаарлах үүднээс шугам хоолойд блок хаалт ашиглах шаардлагатай. Ийм хаалтуудыг “хэсэгчлэх хуваах блок хаалт” гэж нэрлэдэг.

Шугам хоолойн шүүрэлт үүсэх зэрэг онцгой байдлын үед шугам хоолойн хэсэгчлэн тусгаарлах үүднээс хууль дүрмийн дагуу хэсэгчлэн хуваах хаалт (XXX)-ыг 25-аас 40км-ийн интервалтайгаар суурилуулдаг. XXX-ны станцыг харуулын байр болон тусгаарлах хана бүхий хүний оролцоогүй хяналтын байртай газар суурилуулна.

Гадны хүмүүсийн болчимгүй үйлдлээс хамгаалах, шугам хоолойн ажиллагааны аюулгүй байдлыг хангах үүднээс хэсэгчлэн хуваах хаалт түүний хоолой, тоног төхөөрөмжийн дээгүүр цоожлох боломжтой сараалжин тор татна.

- *Шугаман хоолойн блок хаалт*
Шугам хоолойд хоёр төрлийн блок хаалт хэрэглэдэг.
- Хэсэгчлэн хуваах хаалт
- Онцгой байдлын үед зогсоох хаалт

Бүрэн алдагдалгүйгээр тусгаарлах боломжгүй. Харин ямар ч тохиолдолд гол зорилгодоо хүрэхийн тулд урсгалыг хязгаарлах шаардлага гарч болдог. Өөрөөр хэлбэл тусгаарласан секцүүдэд шингэнийг байлгана.

Хаалтууд нь дамжуулах шугам хоолойн хэвийн ажиллагааг хангахад чухал үүрэгтэй, харин пиггинг төхөөрөмжийн хаалт нь нь блок хаалтад ордоггүй.

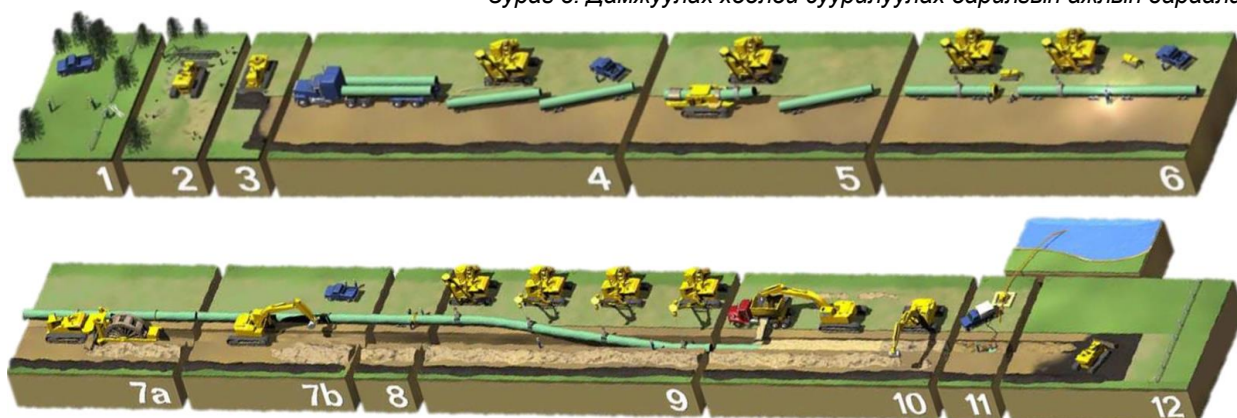
Зураг 7: Шугам хоолойн блок хаалт

Газрын тос дамжуулах хоолойн угсралт, суурилуулалт

Хоолойг далд суурилуулахдаа хоолойн дээд хэсгээс 0.8м хүртэл гүнд суурилуулна. Геологийн онцлог нөхцлөөс хамааран эсвэл тээвэрлэж буй газрын тосны температурыг тодорхой түвшинд хадгалах шаардлагатай бол гүнийг дээр заасан утгаас их эсвэл багаар авч болно (жишээ нь, хөрсний хуримтлагдсан ус хөлдөх боломж бүрдэх эсэх). Дамжуулах хоолой нь томоохон голуудыг дайран гарч байгаа бол голын ёроолоос доош шуудуу ухаж суурилуулах ба хоолойг хөдөлгөөнгүй байлгах үүднээс хоолойд ачаа бэхэлнэ эсвэл нягт бетон хучилтыг тусгай анкерын боолтоор бэхэлж өгнө. Төмөр зам болон томоохон автозамыг дайран гарч байгаа бол үндсэн хоолойноос 100-200мм том голчтой гэр хоолойд суулгаж өгнө.

Зураг 8: Дамжуулах хоолой суурилуулах барилгын ажлын дараалал

Дамжуулах хоолой суурилуулах барилгын ажил нь дараах хэсгүүдээс бүрдэнэ. Үүнд:

- (1) Трассын нөхцлийг судлах, трасс дагуух газрын зөвшөөрөл авах
- (2) Шугам хоолойн суурилуулах ажил явуулахад тухайн газрыг бэлтгэх бэлтгэл ажил
- (3) Өнгөн хөрс хуулалт

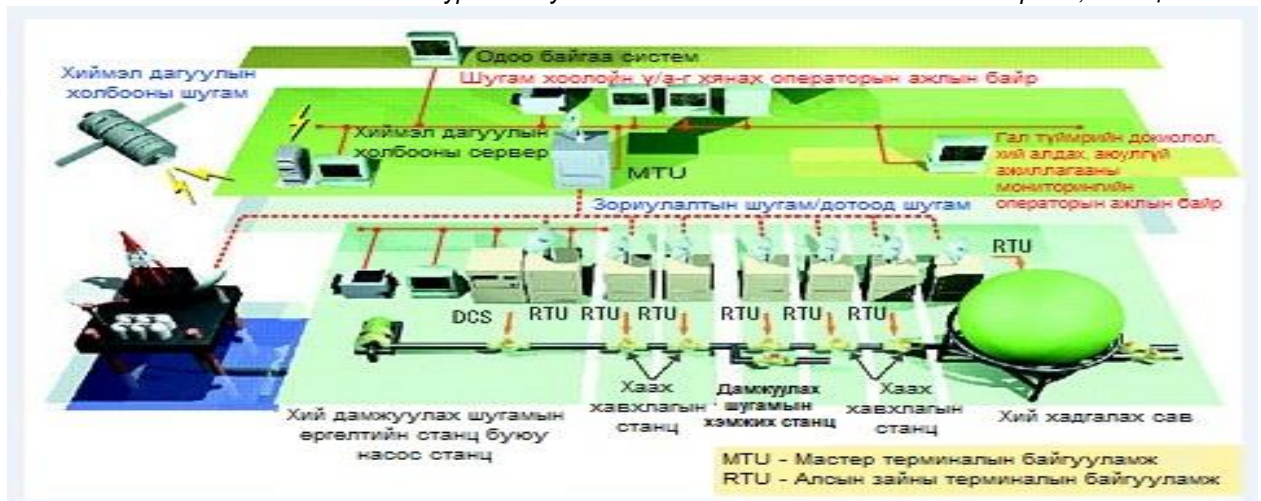
Өнгөн хөрс болон хөрсөн доорх шороог тусад нь байрлуулна. Ихэнх нөхцөлд өнгөн хөрснөөс доорх хөрс нь шуудууны доод хэсгийг хучиж үелсэн байрлалтай тогтсон байх ба шугам хоолойг түүнд суулгасан байна. Ийм ерөнхий процедураас гадна янз бүрийн хэмжээтэй чулуу агуулсан хөрс тохиолдох үед энэ нь хоолойг гэмтээж болох ба хэрвээ тэдгээр чулуу нь хучсан байрлалтай эсвэл гадарга дээрх хөрсний найрлага хүнд шавраас бүрдсэн байвал шугам хоолойны орчим дахь усыг шүүн үлдэх боловч энэ нь хоолойн зэврэх нөхцлийг хурдасгаж болох юм. Иймд өнгөн хөрсийг хуулахдаа тухайн орчин дахь хөрсний гүн, зузаан өргөнийг тодорхойлж, хөрсний нийт хэмжээг нарийн тооцож хоолой тавих шуудууний хэсэгт нөөцийн сан бүрдүүлнэ.

Удирдлагын хяналт ба мэдээлэл цуглуулах систем

Программчилж болохуйц логик хяналт (ПБЛХ) дээр суурилсан тоног төхөөрөмж хянах системийг бүх станцуудад төлөвлөнө. Шугам хоолойн зохистой мониторинг, хяналтад удирдлагын хяналт ба мэдээлэл цуглуулах (УХМЦ) системийг төлөвлөсөн.

Удирдлагын хяналт ба мэдээлэл цуглуулах (УХМЦ) систем нь компьютер, сүлжээний мэдээллийн харилцаа холбоо болон өндөр түвшний процессын удирдлагын менежментэд зориулсан хэрэглэгчийн график интерфейс ашигладаг хяналтын системийн бүтэц, гэхдээ процессын байгууламж эсвэл машин механизмын интерфейс хийхийн тулд программчилж болохуйц логик хяналт, салангид пропорциональ интеграл үүсмэл (ПИУ) хяналт зэрэг бусад туслах төхөөрөмжийг ашигладаг. УХМЦ боон хяналтын станц нь Сайншандад байрлана.

Зураг 9: Шугам хоолойн ажиллагааны тоног төхөөрөмж, УХМЦ систем

Төслийн технологи

НТЭЗҮ-д нийт 9 технологийг харьцуулан үзсэний үндсэн дээр Монгол улсын газрын тосны шинж чанар болон эдийн засгийн үр өгөөжийн тооцооноос хамаарч ҮШКК болон ГKB+ВБ гэсэн хоёр төрлийн технологийг тохирно гэж тодорхойлсон. Нарийвчилсан ТЭЗҮ-ийн шийдэлд үндэслэн Монгол талаас газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн технологийн ГKB+ВБ-ийн хувилбарыг сонгохоор шийдсэн. Мөн түүхий эдийн сонголтыг хийхийн тулд 2 төрлийн түүхий тосны харьцуулсан судалгааг хийж, сонголтыг хийсэн. Төсөлд тусгагдсанаар дизайн түүхий тос 1 буюу Тосон уул-ХІХ ба Тамсаг-ХХІ ордын тосны холимгийн жингийн 50:50% (Монгол улсын түүхий тос 3–Интертек шинжилгээ) тосыг боловсруулахаар сонгон авсан.

1.3 ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ

1.3.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл

Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам (УУХҮЯ)-аас газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн нарийвчилсан техник, эдийн засгийн үндэслэл (НТЭЗҮ)-ийг боловсруулах Зөвлөхөөр БНЭУ-ын төрийн өмчит “Engineers India Limited” (EIL) компанийг 2017 оны 4 дүгээр сард сонгон шалгаруулж, НТЭЗҮ-д хяналт тавьж, дүгнэлт гаргах “Захиалагчийн инженер”-ийн зөвлөх компаниар Итали улсын КТ-Кинетикс Текноложи компанийг шалгаруулсан. 2018 оны 11 дүгээр сарын 15-16-ны өдрүүдэд УУХҮЯ-ны Эрдэс баялгийн мэргэжлийн зөвлөлийн өргөтгөсөн хуралдаанаар НТЭЗҮ-ийг батлуулж, Сайдын зөвлөлөөр хэлэлцүүлснээр “Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих” төсөл эрчимжсэн. 2018 оны 6 дугаар сарын 22-ны өдөр Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутаг дэвсгэрт газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн шав тавих ёслолын ажиллагаа болж, Монгол Улсын Ерөнхий сайд У.Хүрэлсүх, БНЭУ-ын Дотоод хэргийн сайд ноён Ражнат Сингх болон бусад холбогдох албаны хүмүүс оролцсон. БНЭУ-аас авах

хөнгөлөлттэй зээлийн нөхцөлийн дагуу Төслийн менежментийн зөвлөхийг тус улсын Экспорт-Импортын Банкны урьдчилсан сонгон шалгаруулалтаар “Engineers India Limited” (EIL-ийн линк) сонгогдон, Төслийн менежментийн зөвлөх үйлчилгээний гэрээг 2019 оны 5 дугаар сарын 13-ны өдөр байгуулж, инженерийн ерөнхий зураг төсөл боловсруулах ажил эхэлсэн. “Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих” цогц төсөл нь үйлдвэрийн үндсэн технологийн байгууламжуудаас гадна иргэний байгууламж, цахилгаан станц, усны эх үүсвэр усан хангамжийн байгууламж, ачих буулгах байгууламж, агуулах сав, резерварууд, түүхий тос дамжуулах хоолой, төмөр зам, хүнд даацын авто зам, газрын тосны үйлдвэрийн хотхон зэргээс бүрдэнэ.

Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн зорилго нь Дорнод аймгийн Матад суманд орших газрын тосны ашиглалтын Тамсаг XXI, Тосон-Уул XIX талбайгаас Дорноговь аймгийн Алтанширээ суманд баригдах газрын тос боловсруулах үйлдвэрт түүхий тос дамжуулах шугам хоолойн дэд бүтэц, дагалдах байгууламжийг барьж байгуулах юм

1.3.2 Төслийн суурь судалгааны ажил

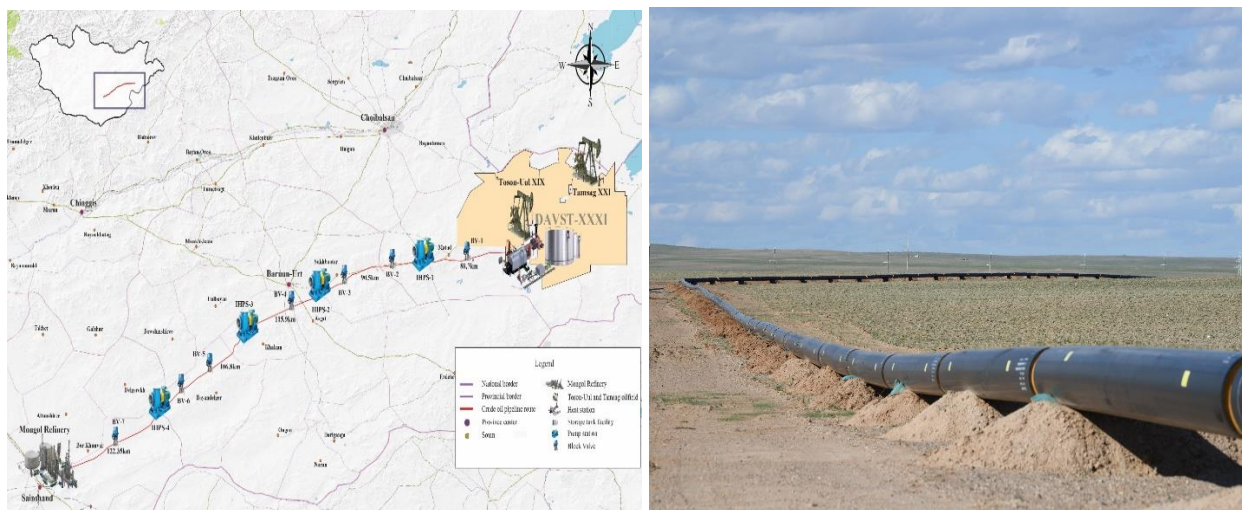
- Гүнийн геофизик болон геотехникийн судалгаа;
- Хэт том оврын ачааг тээвэрлэх судалгаа;
- Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух байгаль орчны төлөв байдлын үнэлгээ;
- Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ зэрэг багтана.

Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн газрын тос дамжуулах хоолойн барилга, байгууламжийн ажил

Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн түүхий эдийг дамжуулах хоолойгоор тээвэрлэхийг Монгол Улсын Засгийн газрын 2020 оны 01-р сарын 06-ны хуралдаанаар шийдвэрлэсэн. УУХҮЯ-аас “Монгол улсад газрын тос дамжуулах хоолойн төслийг санхүүжүүлж, барих гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах” тендерийг олон улсад нээлттэй зарлаж, тендерт БНХАУ-ын төрийн өмчит “Норинко Интернэйшнл Кооперэйшн” компани шалгарсан. “Хамтран ажиллах ерөнхий гэрээ”-нд УУХҮЯ, “Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ТӨХХК, төслийг санхүүжүүлэгч “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК болон Барилга угсралтын ажлын ерөнхий гүйцэтгэгч БНХАУ-ын “Норинко Интернэйшнл Кооперэйшн” компаниуд гарын үсэг зурсан. 2023 оноос эхлэн тос дамжуулах хоолойн газар шорооны ажил болон тос дамжуулах хоолой угсралтын ажлыг эхлүүлээ.

Газрын тос дамжуулах технологийн угсралтын ажлыг 2023 оны 06-р сарын 12-ны өдрөөс эхлүүлэн 3 болон 4-р хүлээн авах, халаах, өргөх станцууд, 414,6 км-т хоолойн цувих ажил, хоолойн гагнуур үл эвдэх радиографын сорил, үл эвдэх хэт авианы сорил, үл эвдэх соронзон бөөмийн сорил, зэврэлтээс хамгаалах будаг, дуулга хөөс, тусгаарлагч, катодын хамгаалалтын суурилуулалт, шилэн кабель суурилуулалт, дамжуулах хоолойн ухмалын ажил, хоолойн тууз татах ажил, технологийн гүний худаг гаргах ажлуудыг хийж гүйцэтгэж, 414,6 км-т гагнуурын ажил болон өндөр хүчдэлийн кабелийн ухмалын ажлууд хийгдлээ.

Зураг 10: Газрын тос дамжуулах хоолойн барих ажлын явц

1.3.3 Төслийн байгаль орчны холбогдолтой тайлан, материалууд

Түүхий тос дамжуулах хоолойн барих төслийг хэрэгжүүлэх явцад байгаль орчинд учруулж болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, үр дагаврыг урьдчилан тодорхойлж, түүнийг бууруулах, арилгах арга хэмжээ тогтоох зорилгоор холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм журмыг мөрдөн ажиллаж байгаа бөгөөд дараах тайлан, материалуудыг боловсруулж батлуулаад байна. Үүнд:

- 2017 он – “Газрын тос боловсруулах үйлдвэр болон дамжуулах хоолой барих” МГТБҮ-17/01 дугаар бүхий зөвлөх үйлчилгээний “байгаль орчны төлөв байдлын суурь судалгааны тайлан”. Монгол, Англи – Эхопланет ХХК
- 2024 он – “Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутагт баригдах газрын тос боловсруулах үйлдвэрт газрын тос дамжуулах хоолой барих төслийн байгаль орчны нөлөөлөл байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайлан” – Найчрал састайнэблэ ХХК

2 ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН САЙНШАНД, АЛТАНШИРЭЭ СУМДЫН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн үндсэн болон дагалдах байгууламж, барилга-угсралтын ажил нь 4 жилийн хугацаанд үе шаттайгаар хэрэгжинэ. 2020 онд үйлдвэрийн талбайн тэгшилгээ, газрын тосны үйлдвэрийн хотхоны, 2021 онд технологийн бус барилга байгууламж, үйлдвэрийн усны эх үүсвэр ба ус хангамжийн шугам хоолой, үйлдвэрийн талбайн дэд бүтцийн барилга, байгууламжийн ажлуудыг эхлүүлсэн бөгөөд эдгээр ажлууд 2024 онд үргэлжилнэ. Үйлдвэрийн талбай, түүний орчин, газрын тосны үйлдвэрийн хотхон болон түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлыг хамрах нутаг дэвсгэр тус бүрээр тодорхойллоо.

Физик газарзүйн нөхцөл

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух нутаг дэвсгэр нь Монгол улсын зүүн өмнөд хэсэгт физик газарзүйн мужлалаар говийн их мужийн зүүн мужид, байгалийн бүс бүслүүрийн хувьд Дорнод говийн цөлөрхөг хээрийн мужид багтана. Энэ нутагт Хутаг уул, Оцол, Сансар, Их, Бага дулаан, Аргалант, Хар Баянзүрх хайрхан зэрэг уулууд байдаг бөгөөд нутгийн дундуур зүүн хойшоо баруун урагшаа их хотгор газар үргэлжилнэ. Дорноговь нь далайн түвшнээс дээш ойролцоогоор 952 м өндөрт өргөгдсөн 109,472.30км² талбайтай, ухаа гүвээт цав толгод бүхий талархаг хээр, говь цөл бүхий газар нутагтай аймаг юм. Төсөл хэрэгжих талбай өмнө нь үйлдвэрлэлийн нөлөөлөлд өртөж элэгдэл, эвдрэлд өртөөгүй бөгөөд зүүн хойноосоо зүүн урд болон урд тал руугаа намссан, өндөржилтийн зөрүү багатай нам уул, толгодорхог гадаргатай нутаг юм. Үйлдвэрийн усны эх үүсвэр ба ус хангамжийн шугам хоолой барих нутаг дэвсгэр нь Монгол орны физик газарзүйн мужлалаар Говийн их мужийн Дорнод говийн дэд мужийн “Дорнод говийн хотгор” тойрогт хамаарна. Үйлдвэрийн усны эх үүсвэр орших бүс нутгийн хамгийн нам хэсэг нь хойноос зүүн урагш, баруунаас зүүн хойш хагас нуман хэлбэрээр дугуйрч тогтсон хэлбэртэй, Сайн-Усны говь, Загийн говь хоёр говийн болон баруунаасаа зүүн тийш сунаж тогтсон шулуун шугаман хэлбэртэй. Бор хөөврийн говийн тус тусдаа төв хонхорт ногдоно. Нам хонхор хэсгийн үнэмлэхүй өндөр 840 метрээс бага. Загийн говийн захаар бут сөөг, ховроор заган ойгоор бүрхэгдсэн салхины гаралтай элсэн хурдсаас тогтсон онцгойдуу сонин хэлбэр бүхий довцог толгод тархсан. Бор хөөвөрийн говийн урд, зүүн захаар түр зуурын урсгал усны гаралтай, харьцангуй бага гүнтэй хуурай сайр, гуу жалга, судаг, хойд захаар нь элсэрхэг шавраас зонхилж тогтсон, бут сөөг, монгол өвсөөр бэхлэгдсэн, 1 м хүртэл өндөртэй дов довцгууд тус тус тархсан. Бор хөөвөрийн говь хойд хэсгээрээ Дэнгийн ширээ, Шувуун ухаа, Олдохын тал гэх мэт нэр бүхий толгодорхог налуу талтай залгадаг. Бор хөөвөрийн говийг өмнөд зүгээс нь Үзүүр ухаа (ү.ө. 1060.2 м), Тэл улаан шалцай (ү.ө. 1076.8 м), Хайрхан (ү.ө. 1048.2 м) Их Тариац (ү.ө. 985.1 м) зэрэг оргилтой, тэгшдүү гадаргатай нам нуруу, нам уулс хүрээлдэг. Бор хөөвөрийн говь нь физик газарзүйн хувьд баруун зүүн талдаа толгодорхог ухаа ширээгээр, хойд, өмнөд талаасаа нам нуруудаар хүрээлэгдсэн уулс хоорондын хотгор юм.

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух бүс нутагт физик газар зүйн бүс бүслүүрийн хувьд говь, цөл, тал хээрийн бүсээр дайрч өнгөрнө. Харин жилийн дундаж хур тунадасны хэмжээ 100 мм-ээс бага, үүнээс дулааны улиралд 100 мм буюу түүнээс бага, зөвхөн зарим хэсэгт 100 - 150 мм, өвлийн улиралд 10 мм-ээс бага хур тунадас тус тус унана. Байнгын урсацгүй, хуурай, салхитай бүс нутагт усан гадаргын болон сав газрын ууршилт ихээхэн чухал болно. Энэ нь тус бүс нутаг гадаргын усны болон хөрсний чийг багатай байдгаас уурших усны хэмжээ бага, харин уурших боломжит хэмжээ манай орны хувьд хамгийн их байдаг бүс нутаг юм. Төслийн нутагт байнгын ил задгай уснаас жилдээ

ойролцоогоор 1000 - 1100 мм ус ууршина. Гадаргын урсцаар зөөгдөх хагшаасны хэмжээ жилд 1.0 тн/км^2 -аас бага, усны булингар 200 - 250 г/м³-ээс их хэмжээтэй байна.

Уур амьсгал

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын уур амьсгал нь эх газрын эрс тэс шинжтэй. Зундаа аагим халуун, өвөлдөө хүйтэн, хавар, намрын улиралд цаг агаар огцом эрс өөрчлөгдөж тогтворгүй байдаг. Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутагт жилдээ 3315 цаг нар гийгүүлдэг. Нарны гийгүүлэх бага утга нь 12 дугаар сард ажиглагдаж 224 цаг байдаг. Их утга нь 5 дугаар сард ажиглагдаж 329 цаг байна. Өдөрт дунджаар 7-8 цаг нар гийгүүлдэг бөгөөд 12 дугаар сард хамгийн бага 6.5 цаг, 7-8 дугаар сард хамгийн их 10.9 цаг нар гийгүүлдэг. Агаарын температур 3.9°C дулаан байдаг. Жилийн хамгийн дулаан 7 дугаар сарын дундаж агаарын температур 24.8°C дулаан байхад жилийн хамгийн хүйтэн 1 дүгээр сарын агаарын дундаж температур -20.5°C хүйтэн байна. Агаарын үнэмлэхүй хамгийн их температур 41.2°C хүрч халсан байна. Үнэмлэхүй хамгийн бага температур -39°C хүрч хүйтэрсэн байна. Хөрсний гадаргын жилийн дундаж температур 6.7°C дулаан байдаг. Жилийн хамгийн дулаан 7 дугаар сарын дундаж хөрсний гадаргын температур 31.2°C дулаан, хамгийн хүйтэн 1 дүгээр сарын хөрсний гадаргын дундаж температур -19.9°C хүйтэн байдаг.

Сайншанд – Сүхбаатарын түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын ихэнх хэсэг нь байгаль, уур амьсгалын нөхцөлийн хувьд говиос тал хээрийн бүсэд шилжих зааг нутаг дэвсгэрт байх ба баруун хэсэгт говийн, зүүн хэсэгт тал хээрийн уур амьсгалын үндсэн шинж ажиглагддаг. Тухайлбал шугам хоолойн трассын Сайншандаас Дорноговь аймгийн зүүн хил хүртэлх хэсгийн нутаг дэвсгэр үндсэндээ Монгол орны уур амьсгалын нэн хуурай дулаан мужид багтах бол дээрх нутгаас зүүн тийш Хөөт хүртэлх нутаг дэвсгэр хуурай дулаавтар мужид багтдаг. Тухайлбал, Сайншандаас Баяндэлгэр сумын нутаг дэвсгэр орчимд говь цөлийн халуун хуурай, нарны илчлэг эх газрын эрс тэс уур амьсгал, Баяндэлгэр сум орчмоос эхлэн тал хээрийн арай сэрүүн хүйтэвтэр, хуурайдуу хахир ширүүн уур амьсгалын эх газрын нөлөө үйлчлэлтэй байна.

Чойбалсангийн нутаг нь Сүхбаатар аймгийн нутгаас илүү хүйтэн, арай чийглэг, хур бороо, цас орох нь ахиу, нарны цацрагийн эрчим бага, нарны гийгүүлэл буурсан, цасан бүрхүүлтэй хоног, цасны зузаан илүү байдгаар онцлог ялгаатай байна. Чойбалсангийн нутгаар дамжин өнгөрөх шугам хоолойн трасс нь үндсэндээ уртрагийн дагуу байх тул салхины барууны урсгал нөлөөтэй, салхи, цасны ачаалал, цасан шуурганы зохисгүй үйлчлэл бусад хэсгээс илүү байна. Энэ бүс нутаг нь тал хээрийн эрс тэс уур амьсгалын нөхцөлтэй. Өмнө ба хойд зүгийн хооронд чиглэлтэй энэ хэсгийн трасс өмнөөс хойшлох тутам агаарын температур буурах, чийгшил ихсэх, тунадас нэмэгдэх ерөнхий хандлага бага боловч ажиглагдана.

Агаарын чанар, дуу шуугиан

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух трасс нь хэдийгээр олон сум дамжсан өргөн хүрээний нутаг дэвсгэрийг хамарч байгаа ч Чойбалсан орчмын салхины жилийн дундаж хурд 3.7-4.3 м/с. Энэ нутагт салхины хурд 1-3, 4-5 м/с байх давтагдал их байдаг. Салхи баруун хойд, хойдоос илүү давтагдалтай байх ба ноёлох чиглэлийн салхины дундаж хурд 5 - 8 м/с болж, харин өмнө, зүүн, баруун зүгүүдийнх 2-4 м/с хүрч бусад зүгүүдийнх 3-5 м/с байна. Салхины хамгийн их хурд бараг сар бүхэнд 20 м/с, харин хаврын саруудад 14-34 м/с хүрнэ. Жилд дунджаар 15 м/с -ээс хүчтэй салхитай 23 өдөр тохиолддог. Салхины хүчийг дагаж шороон шуурга 14-20 өдөр тохиолдох ба тэдгээрийн ихэнх хувь нь 3-5 дугаар сард тохиолддог.

Хөрсөн бүрхэвч

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух талбай нь хөрс ургамлын хувьд ихэнх нутгаар дагшир бор хөрстэй, голдуу шимт, үрт ургамалтай ба Монголын говь нутгийн зүүн урд хэсэгт заримдаг цөлийн бүсийн доторх цөлжүү хээрийн дэд бүсэд байрлана. Гадаргын байдал нь зүүн хойноос баруун урагш чиглэлтэй алгуур намссан элэгдлийн ухаа гүвээт хэвгий талын шинжтэй бөгөөд урд талд нь хотгордуу тал эзэлнэ. Энэ газар нь Хөрс-газарзүйн мужлалтаар Заримдаг цөлийн бор хөрсний дэд бүс болох Алтан-Ширээгийн 10-р тойрогт багтана. Тус талбайд харилцан адилгүй шинж чанартай цөлөрхөг хээрийн бор хөрсний дэд хэв шинжид багтах 5 төрлийн хөрс тархсан. Талбайн хойд хэсгээр тогтворжсон болон урд хэсгээр тогтворжсон хөрс хоорондоо ялгаатай. Хөрсний гадаргад ихэнхдээ жижиг чулуу 30-40% бүрхэц үүсгэсэн байх ба хөрсний дээд давхарга улаандуу туяатай бордуу өнгийн, сайр чулуу багатай, ихэнхдээ элсэнцэр болон хөнгөн шавранцар механик бүрэлдэхүүнтэй байна. Ялзмагт үеийн зузаан нь харилцан адилгүй 15-18см-ийн хооронд хэлбэлзэнэ. Талбайн урд хэсгээр үлдмэл мараалаг шинжтэй нугын бор хөрс тархана. Зуны хур борооны ус хөрсөнд дөнгөж 15-20см гүн нэвчиж хөрсний профилийн дээд хэсгийг чийглэдэг. Хөрс үржил шимээр тааруухан, шим тэжээлийн бодисын хангамж багатай байна. Хөрсний урвалын орчин /рН/ их шүлтлэг шинжтэй. Дээд давхаргад карбонат бага агуулсан, доод карбонатат давхаргад /CaCO₃/-карбонат их агуулсан. Хөрс ялзмагийн бодисоор багатай. Ургамалд хялбар ашиглагдах хөдөлгөөнт элемент фосфор болон калийн агууламжаар дундаас доош хангамжтай байна. Үйлдвэрийн усны эх үүсвэр ба усан хангамжийн шугам хоолойн трассын дагуух газар нь Монгол орны хөрс-газарзүйн мужлалын хувьд Говийн их мужийн өргөргийн бүсшилтэй нутгийн Заримдаг цөлийн Бор хөрсний дэд бүсийн хүрээнд Алтанширээгийн хөрсний тойрогт хамаарагдах (Үндэсний атлас, 2009) бөгөөд Нам уулс, ухаа гүвээт хэв шинжийн толгодорхог хэсгээр усны хоолойн трасс дайран өнгөрнө. Трасс дагуу бор хөрс зонхилон тархана. Шугам хоолойн барилга байгууламжийн бүс нутгийн хэмжээнд бор хөрс зонхилох талбайд тархсан бөгөөд гүний худгууд байрласан Бор хөөврийн говьд хужир мараалаг хөрс тархсан. Энэ хэв шинжийн хөрс хээржүү цөлийн ургамалшил бүхий цав толгодот тал газар, уулсын хоорондох томоохон хотгор, хөндий хоолойд хамгийн түгээмэл тархсан байна.

Гадаргын ус

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух нутаг дэвсгэр нь Ус зүйн хувьд Төв Азийн гадагш урсацгүй ай савд, Монгол орны Умард говийн гүвээт-Халхын дундад талын сав газар багтана. Тухайн районд гадаргын усан сүлжээгүй, үйлдвэр байгуулагдах эдэлбэр газрын орчимд гадаргын ил урсгалтай усгүй зөвхөн зуны улиралд түр зуурын тогтоол нуур болон хоолойг дагаж үерийн урсац үүснэ. Дорноговь аймгийн хэмжээгээр, гадаргын усны жилийн дундаж нөөц 0.25 км³ байдаг нь нэн бага хэмжээ юм. Усны гадаргаас уурших ууршилт 200 см/жил хүртэл байдаг бол ууршиц 80 см/жил-ээс их байна. Энэ нь тус бүс нутаг гадаргын усны болон хөрсний чийг багатай байдгаас уурших усны хэмжээ бага нутаг юм. Жилийн дундаж хур тунадасны хэмжээ 100 мм-ээс бага, үүнээс дулааны улиралд 100 мм буюу түүнээс бага, зөвхөн зарим хэсэгт 100-150 мм, өвлийн улиралд 10 мм-ээс бага хур тунадас унана. Тухайн жилийн хур тунадасны хэмжээнээс хамаарч нуур, тойром, худгийн усны түвшин өөрчлөгдөнө. Цас их унаж хайлах, үргэлжилсэн ширүүн бороотой үед хотос хонхор газар, нуурууд нь устай болох ба хуурай сайрууд нь гол болж ус урсах, бороо хур татрахад усгүй болно.

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух бүс нутагт гол горхи хэмжээгээрээ бага, усны горимын хувьд тогтворгүй, голцуу хатаж ширгэдэг байна. Хур бороо орох үед хуурай сайруудаар түр урсац буй болж зарим хэсэг нь хөрсөнд шингэж, үлдэх хэсэг нь шал тойромд хуримтлагдавч говийн наранд халж амархан ууршин алга болдог юм. Усны гадаргаас уурших ууршилтын хэмжээг тооцоход 1100 мм, хөрснөөс уурших ууршилт 280 мм болно.

Халуун нартай өдрүүд олон хоногоор үргэлжилдэг, хур тунадас бага унадаг, агаарын чийгшил маш бага, газрын хөрснөөс болон усан гадаргаас жилд 700 - 1200 мм ус ууршдаг зэрэг нь газрын доорх ус бүрэлдэн тогтох боломжийг маш хязгаарлагдмал болгодог.

Баруун-Урт хот орчмын цав толгод газарт байнгын урсгалтай гол горхи бараг үгүй юм. Судалгааны баримт материалаас үзэхэд Хэрлэн голоос урагш орших хуурай хээр тал газарт урсцын модуль 0.1 л/с*км^2 -ээс бага болох бөгөөд гол горхийн үндсэн тэжээл нь хур тунадас, гүний ус байна. Гадаргын урсцын жилийн дундаж хэмжээ 1 мм орчим, гадаргын түр урсацын модуль 0.003 л/с*км^2 , гадаргын жилийн нөөцийн хувийн нэгж $0.1 \text{ мян.м}^3/\text{км}^2$ тус тус байна.

Төсөл хэрэгжих нутаг нь гадаргын усны нөөцийн хувьд туйлын хязгаарлагдмал бөгөөд түүний нэг үндсэн бүрэлдэхүүн хэсэг нь олон арван жижиг нуур, шал, тойром болно. Эдгээр нуур цөөрөм, тойром, шал нь малын болон зэрлэг амьтдын ундны чухал эх үүсвэр байж орчны бичил уур амьсгал, бэлчээр, нүүдлийн шувуудын буудал зэрэгт онцгой ач холбогдолтой байдаг. Иймд түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын зөв сонголт, төлөвлөлт хийх зайлшгүй шаардлагатай.

Төслийн трассын дагууд 59 борооны ус хуримтлагдах боломжтой талбай, 40 том, жижиг нуур, тойром таарах бөгөөд Дорноговь аймгийн нутагт түр тогтдог нуур, цөөрмүүд, Сүхбаатар аймгийн нутагт замын төгрөгийн тойром, зүүн төгрөгийн нуур, Шороот цагаан нуур, Цоорхойн нуур, Баян хүрээ, Шаварт, Шавар, Цагаан, Уст, Бүрдний давст, Шанагын нуурууд тохиолдох бөгөөд Дорнод аймгийн нутагт түр тогтдог нуур, цөөрмүүдтэй таарна.

Газрын доорх ус

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух бүс нутагт дотроо жижиг хонхорууд бий болж гадарга нь тэдгээрийн төв рүү хэвгийн боловч нийтдээ зүүн хойшоо хөнтөргөн юм. Энд үнэмлэх өндөр 850-1000 м юм. Монголын Дорнод нутаг дундад төрмөлийн эринээс хойш талархаг газрын байдалтай байсаар ирсэн бөгөөд гуравдагч галавын сүүлч, дөрөвдөгч галавын эхээр ч их өргөгдөөгүй тул дундад төрмөлийн эрин гуравдагч галавын хурдсууд уулархаг хэсгээр хавьгүй их тархсан байна. Дөрөвдөгч галавт нам уул, толгодын элэгдэн эвдэрсэн хурдас хотгор хонхорт хуримтлан тогтсоноос гадна ялангуяа тэгш талд өгөршлийн материал дороо хуралдан эллюийн хурдас-хэмхдэс чулуу, элсэнцэр шавранцар түгээмэл юм. Элэгдлийн үйл явцын улмаас уул толгод, ухаа гүвээнүүд ихээхэн эвдрэн нурж мөлгөр шинжтэй маш налуу хажуутай болжээ. Дундад төрмөлийн элэгдлийн гадарга өндөрт өргөгдөөгүй бараг байрандаа оршиж байгаа бөгөөд орчин үеийн элэгдлийн үйл явц нэмэрлэж түүнийг улам тэгшлэх чиглэлээр үйлчилж байна. Орчин үед энд байнгын урсгалтай гол горхи ховор боловч дээр үед усны ажиллагаа идэвхитэй байсныг гэрчлэх ор мөр цөөнгүй бий. Тэдгээрийн нэг нь эртний хөндийнүүд юм. Эртний болон эдүүгээгийн хөндийнүүд ер нь өргөн, тууш зүсэлт нь сайн тогтворжсон шинжтэй байдаг. Харин өндөр уулгүй нам газарт байгаа учраас гүн нь бага хэдэн арваас 100-200 метр болдог ажээ.

Шугам хоолойн трасс Салхитын талаас зүүн хойш даялан Суваргын говийн урд талаар гарч Шаварт нуурын ар руу (360 км) аажуу намсах талаар уруудаж Жимгэрийн говийн ард Сүхбаатар сум хүрнэ.

Тамсагийн тал газрын тойргийн гадаргад өндөрлөг болон хотос ховор тохиолдох тул тэгш тал жигд байдалтай юм. Харин зүүн зах руугаа тал газар нь Халх гол руу дэнж маягийн мөргөцөг үүсгэнэ. Гадарга нэгэнт ийм жигд учраас нийт тойргийн үнэмлэх өндөр их хэлбэлзэлгүй, 600-800 метр орчим байна. Энэ талын гадарга туйлын тэгш бөгөөд энд тэнд нь гүйхэн хотос хонхор байвч жигд хавтгай байдалд мэдэгдэхүйц өөрчлөлт эс оруулна. Гуу жалга, мөн ховор, овон товон бараг үзэгдэхгүй. Талын бүтцэд гуравдагч галавын чулуулаг зонхилж гадрагад их ойрхон оршино. Дөрөвдөгч галавын сэвсгэр хурдас маш нимгэхэн голдуу байран хурдасны төрөлд багтана.

Дорнод аймгийн баруун урд хилээс хойш ерөнхийдөө нам уулс ухаа гүвээ, нам уулс толгодын хоорондох өргөн, нарийн хөндий, уулын ам хоолой бүхий гадаргатай. Мөн жижиг жижиг гол горхи, нуур тааралдана. Трасс Матад сумаас 1.2 км зайтайгаар хойд хэсгээр нь дайран өнгөрөх бөгөөд цааш 700-800м өндөртэй уулнуудын бэлээр трасс өнгөрнө. Матад сумын Алагийн арван гурван хонхор (658.6м) хүрч өндөршил намссаар эцсийн цэг д.т.д 632.9 м өндөрт Халхгол сумын нутагт хүрч төгсөнө.

Ерөнхийдөө трассын 650 дэх км цэгээс 520 дахь дахь км цэг хүртэл тэгш талархаг гадаргуугаар аажим өгсөн ба 650 м -ээс эхэлж өндрийн хэлбэлзэл 10-30 метр байх бол 520 дахь км-ээс 500 дахь км-т өндөр 810 метрт хүрч огцом өгсөх ба энэ цэгээс эхлэн Сайншандын хүлээн авах терминал хүртэл 1100 метрийн түвшинд өсөж буух дарааллаар байнга хэлбэлзэнэ.

Амьтны аймаг

“Газрын тос дамжуулах хоолойн” төсөл нь нийт 530 км орчим урт үргэжлэх бөгөөд засаг захиргааны хувьд 3 аймгийн 8 сумын газар нутагт хамаарч байна. Амьтны аймаг нь бусад байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүдээс ялгаатай нь байнгын шилжилт хөдөлгөөнд оршдог тул экосистем дэх амьдрах орчны тархац нутагт үндэслэн зүйлийн хэмжээнд тодорхойлон энэхүү судалгаанд ашиглав. Төсөл хэрэгжих талбай нь Монгол орны байгалийн бүс бүслүүрийн дэд мужлалаар заримдаг цөл, цөлөрхүү хээр, хуурай хээрийн хэв шинжийг агуулсан 3 экосистемд хуваагдаж байна. Түүхий тос дамжуулах хоолойн урдаас хойш дугаарласнаар 0-85 км –т заримдаг цөл, 85- 153 км –т цөлөрхүү хээр, 153-530 км –т хуурай хээрийн экосистемүүд зонхилно.

Монгол орны байгалийн бүс бүслүүрийн ангиллаар хээржүү цөлийн бүсэд багтах ба Монгол орны амьтны аймгийн мужлалаар хойд говийн тойрогт багтана. Хээрийн болон говийн бүсийн амьтад зонхилон амьдарна. Үйлдвэрийн усны эх үүсвэр ба ус хангамжийн шугам хоолой, түүхий тос дамжуулах хоолойн төслийн талбай хамрах нутаг дэвсгэр нь Монгол орны хөхтөн амьтны тархац нутгийн хувьд Дорнод говийн мужид хамаарна.

Хөхтөн амьтны судалгааг 1976 оноос хойш хэрэгжүүлсээр ирсэн ба Дорноговь аймгийн хойд сумдууд болон Алтанширээ сум нь ховор амьтдын үржлийн болон нүүдэллэх гол нутаг болох нь олон эрдэмтдийн судалгааны материалд тэмдэглэгдсэн байдаг. Төмөр замаас зүүн хэсэгт Монгол орны цагаан зээрийн үндсэн популяци Сүхбаатар, Дорнод аймаг бүхэлдээ, Хэнтий, Дорноговийн зүүн хэсэгт байршиж байхад төмөр замаас баруун тийш тархсан зээрийн байршил нь сарнисан энд тэнд, голдуу ТХГН-ийн хамгаалалттай нутаг дэвсгэрт эсвэл улсын хил дагуу байршсан байна (Хөхтөн амьтны экологийн нийгэмлэг, 2015).

Ургамлан нөмрөг

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух бүс нутагт ургамалжлын хэв шинжээрээ Төв Азийн цөлийн дэд мужийн Монголын цөлийн хошууны Умард Говийн цөлөрхөг хээрийн дэд хошууны Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн тойрогт хамаарна. Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн ургамалжил ухаа гүвээрхэг, тэгш гадаргатай уужим талархаг газраар д.т.д. 850-1400м-т тархдаг онцлогтой. Ургамалжил, хөрсний хэв шинжийн хувьд цөлийн хэв шинжид хамаарах бөгөөд тачирхан сийрэг ургамалтай, өдлөг хялгана – хазаарганат, өдлөг хялгана–таанат, өдлөг хялгана–боролзойт цөлөрхөг хээрийн ургамалжил зонхилдог. Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух бүс нутагт талбайд говийн цайвар бор хөрсөнд тогтворжсон үетэн–таана–заримдаг сөөгөнцөр (*Salsola passerina*, *Anabasis brevifolia*, *Eurotia ceratoides*, *Allium polyrrhizum*, *Cleistogenes squarrosa*) – т цөлжүү хээрийн ургамалжил тархаж байна. Энэ бүс нутагт 13 овогт хамаарах 33 төрлийн 45 зүйл цоргот дээд ургамлын зүйл бүртгэгдсэн. Амьдралын хэлбэрээр нь авч үзвэл 16 зүйл буюу 35.5% нэг ба хоёр наст, 10 зүйл буюу 22.2% нь заримдаг сөөгөн болон сөөг, үлдсэн 19 зүйл буюу 42.2% нь олон наст ургамал байна. Нийт талбайд тохиолдсон 45 зүйл

ургамлаас 4 зүйл нь ховор, нэн ховор, 2 зүйл Монголын унаган, 6 зүйл завсрын унаган зүйл байна.

Төслийн талбай нь Монгол орны ургамал газарзүйн тойргоор Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн тойрог, Дундад халхын хээрийн тойргийн зүүн урд хэсэг, Дорнод Монголын хээрийн тойрогт хамаарагддаг. Монгол орны байгалийн бүс бүслүүрийн ангилалаар хээрийн бүс, цөлөрхөг хээрийн бүсийн нутагт хамаарна. Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн тойрог нь нийт 480 зүйлтэй ба жинхэнэ говийн цөлөрхөг хээр, цөлийн төлөөлөгчдөөс бүрдсэн бөгөөд зөвхөн энд ургадаг 9 зүйл тохиолдоно. Дундад халхын хээрийн тойргийн хэмжээнд нийт 791 зүйлтэй бөгөөд ургамлын аймгийн хувьд биеэ даасан өвөрмөц онцлог багатай, хэд хэдэн тойргийн шилжих зааг дээр байрлах тул Төв Азийн Монгол хошуу болоод Дагуурын хээрийн, зарим нь цөлөрхөг хээрийн, бас умардын уулсын элементүүд ч оролцоно. Зөвхөн энэ тойрогт тархсан Халх намуу (*Paraver rubro-aurantuacum subsp.chalchorum*) хэмээх ганц зүйл унаган ургамал тохиолдоно. Дорнод Монголын хуурай хээрийн тойрогт Дорнод Монголын тэгш тал, ухаа гүвээрхэг газрыг хамаарах бөгөөд тойрогт умард зүгээс Дагуурын, өмнөөс Монголын ургамлын аймгийн төлөөлөгчид харилцан нийлж байгаа шилжилтийн бүс юм. Нөгөө талаар Дорноос Манжуурын элементүүд багагүй нөлөөтэй. Тойргийн хувьд нийт 971 зүйл гуурст ургамалтай ба зөвхөн уг тойрогт тохиолддог 41 зүйл ургамал ургана.

Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух бүс нутагт тусгай хамгаалалттай газар нутагт хамаарахгүй. Харин Газрын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.13-т заасны дагуу “улсын тусгай хэрэгцээний газар”-т хамаарна.

Дорноговь аймгийн нийт газар нутгийн хэмжээ 11145.4 мян.га, үүнээс 49.9 мян.га талбай бүхий 95 газрыг орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авсан нь аймгийн нийт газар нутгийн 1.7%-ийг эзэлж байна. Үүний 14.7 мян.га талбай бүхий 15 газрыг аймгийн ИТХ-ын, 35.2 мян.га талбай бүхий 80 газрыг сумын ИТХ-ын тогтоолоор орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авчээ. Гэвч Дорноговь аймгийн хэмжээнд газрын тос дамжуулах шугам хоолойн трассын нөлөөллийн бүсэд улсын болон аймгийн орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газар нутаг дайрахгүй байна. Харин сумын орон нутгийн тусгай хамгаалалттай 3 газрыг нөлөөллийн бүс дайран өнгөрч байна.

Сүхбаатар аймгийн нийт газар нутгийн хэмжээ 8492.5 мян.га, үүнээс 2461.6 мян.га талбай бүхий 47 газрыг орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авсан нь аймгийн нийт газар нутгийн 29%-ийг эзэлж байна. Үүний 2204.3 мян.га талбай бүхий 21 газрыг аймгийн ИТХ-ын, 190.2 мян.га талбай бүхий 25 газрыг сумын ИТХ-ын тогтоолоор орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авч 9 хэсгийн 55.1 мян.га газрыг орон нутгийн хамгаалалтаас чөлөөлсөн байна. Хамгаалалтад авсан газрын хууль, эрх зүйн үндэслэл нь байгалийн үзэсгэлэнт газар, түүх соёлын дурсгалт газар, ховордсон ургамал, амьтан, гүний усны нөөц, хадлан тэжээлийн нөөц газар болон сум дундын отрын бэлчээрийн зориулалтаар хамгаалалтад авсан байна. Төслийн хэмжээнд Улсын ТХГН 1, аймгийн хамгаалалттай газар нутаг 5, сумын хамгаалалттай 5 газар нутаг нөлөөллийн бүсэд дайран өнгөрч байна.

Дорнод аймгийн нийт газар нутгийн хэмжээ 12813.4 мян.га, үүнээс 3211.4 мян.га талбай бүхий 57 газрыг орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авсан нь аймгийн нийт газар нутгийн 25.1%-ийг эзэлж байна. Хамгаалалтад авсан газрын хууль, эрх зүйн үндэслэл нь байгалийн өвөрмөц тогтоц бүхий газар, тахилгатай уул овоо, рашаан болон ихэнх газрыг хадлан тэжээл, отрын бэлчээр нутгийн зориулалтаар хамгаалалтад авсан байна. Төслийн хэмжээнд сумын хамгаалалттай 2 ТХГН дамжуулах шугам хоолойн трассыг дайран өнгөрч байна.

Нийгэм, эдийн засаг

Газрын тос боловсруулах үйлдвэр байгуулах талбай нь Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын Хаяа багийн нутаг дэвсгэрт байна. Сумын хүн ам 2022 оны байдлаар 1451, үүнээс 1-р багт 387, 2-р багт 307, 3-р багт 492, 4-р багт 275 хүн амьдарч байна. Нийт хүн амын 52,3%-ийг эрэгтэй, үлдсэн 47,7%-ийг эмэгтэй хүн эзэлдэг. Алтанширээ сум нь 2022 оны тооллогоор нийт 505 өрхтэй байна. Хаяа багийг бусад багуудтай нь харьцуулахад нутаг дэвсгэрийн хэмжээгээрээ хамгийн том бөгөөд хүн амын тоогоороо сумандаа хоёрдугаарт орно. Төсөл хэрэгжиж буй Хаяа баг хамгийн их буюу 135 малчин өрхтэй. Алтанширээ суманд бүртгэлтэй тогтмол үйл ажиллагаа явуулдаг 21, түр зогссон 3 аж ахуйн нэгж байгууллага болон нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ үзүүлдэг нэгж байгууллагууд байдаг бөгөөд гүний худаг 1, халуун ус 1, цэцэрлэгт хүрээлэн 1 байна. Газрын тос боловсруулах үйлдвэр байгуулах талбайн төв цэгээс эргэн тойронд татсан 20 км-ийн радиус дотор нийт 51 айлын өвөлжөө, хаваржаа байна. Эдгээрээс 28 нь Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутаг дэвсгэрт, 20 нь Өргөн сумын нутаг дэвсгэрт, 3 нь Сайншанд сумын нутаг дэвсгэрт харьяалагдаж байна. Дорноговь аймгийн Өргөн сум, Сайншанд сумын нутаг дэвсгэрт харьяалагдаж буй өвөлжөө, хаваржааны газруудад бүгд хүн амьдарч ашиглаж байна. Төслийн талбайд хамгийн ойрхон орших өвөлжөө, хаваржаа нь талбайн хилээс 4.2 км зайд байна. “Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ТӨХХК-ийн “Усны эх үүсвэр” нь Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын Зараа багийн нутаг дэвсгэрт байна.

3.ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Түүхий тос дамжуулах хоолойн барих төслийн БОННУ-гээр төслийн гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийг дараах байдлаар тодорхойлсон.

Хүснэгт 4: ГТБҮ-ийн түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн агаарын чанарын болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

№	Болзошгүй нөлөөлөл	Нөлөөлөлд өртөх газар	Нөлөөллийн шалгуур үзүүлэлт		Үлдэгдэл нөлөөллийн оноо	Үлдэгдэл нөлөө
			Үзүүлэлт	Магадлал		
1. Бүтээн байгуулалтын үе шат						
1.1	Хүлэмжийн хийн ялгарал (барилгын ажилд ашиглагдах машин тоног төхөөрөмжийн хаягдал утаа)	Бүс нутаг	НЭ: 2 ҮХ: 2 ЦХ: 1	М: 5	20	Бага зэргийн
1.2	Орчны агаарт хий төлөвт бохирдуулагчид нэмэгдэх(машин тоног төхөөрөмжийн хаягдал утаа)	Төслийн талбай, талбайн гадна орших иргэд	НЭ: 2 ҮХ: 2 ЦХ: 2	М: 5	30	Бага зэргийн
1.3	Орчны агаарт тоосжилт нэмэгдэх (Барилга, газар шорооны ажил)	Төслийн талбай, талбайн гадна орших иргэд	НЭ: 2 ҮХ: 2 ЦХ: 2	М: 5	30	Бага зэргийн
1.4	Дуу шуугианы түвшин нэмэгдэх (машин тоног төхөөрөмжийн ажиллагаа)	Төслийн талбай, талбайн гадна орших иргэд, зэрлэг ан амьтад	НЭ: 6 ҮХ: 2 ЦХ: 2	М: 5	40	Дунд зэрэг
2. Үйлдвэрлэлийн үе шат						
2.1	Хүлэмжийн хийн ялгарал (үйлдвэрийн хаягдал утаа)	Үндэсний	НЭ: 6 ҮХ: 4 ЦХ: 4	М: 5	70	Дунд зэрэг
2.2	Агаар бохирдуулагчид бохирдуулагчид нэмэгдэх (үйлдвэрийн хаягдал утаа)	Төслийн талбай, талбайн гадна орших иргэд	НЭ: 6 ҮХ: 4 ЦХ: 2	М: 5	60	Дунд зэрэг
2.4	Дуу шуугианы түвшин нэмэгдэх (үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн ажиллагаа)	Төслийн талбай, талбайн гадна орших иргэд, зэрлэг ан амьтад	НЭ: 4 ҮХ: 4 ЦХ: 2	М: 5	50	Дунд зэрэг

Хүснэгт 5: ГТБҮ-ийн түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн бүтээн байгуулалтын үе шатанд газрын гадаргад үзүүлэх гол сөрөг нөлөөлөл

№	Сөрөг нөлөөлөл	Эрчим	Хугацаа	Цар хүрээ	Магадлал
1	Хөрс хуулалт	10	3	1	5
2	Овоолго	6	3	1	5
3	Барилга байгууламж барих	6	3	1	5
4	Хотгор гүдгэр өөрчлөгдөх	10	3	1	5
5	Ландшафтын өөрчлөлт	10	3	1	5

Хүснэгт 6: ГТБҮ-ийн түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн бүтээн байгуулалтын үе шатанд хөрсөн бүрхэвчид үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

Хөрсөн бүрхэвчид учруулах сөрөг нөлөө	Хэлбэр	Эрчим	Үргэлжлэх хугацаа	Хамрах хүрээ	Магадлал	Нийт оноо	Үлдэгдэл нөлөөллийн оноо%	Үлдэгдэл нөлөө
Үйлдвэрийн болон бусад барилга байгууламжаар хөрс ухагдах	Эвдрэл	4	1	1	5	11	44	Бага
Газрын гадаргууг хуулж тэгшлэх	Онцгой эвдрэл	10	2	1	5	18	65	Дунд
Хүнд даацын машин техникийн нөлөөгөөр хөрс зулгарах, бохирдох	Хөрсний хими, физик өөрчлөлт, бохирдолт	4	1	1	5	11	44	Дунд
Шугам сүлжээ байрлуулах	Тогтоц алдагдах	4	3	2	5	14	56	Дунд
Барилгын хог хаягдал	Хүнд элементийн бохирдол	6	3	1	5	15	60	Дунд
Ахуйн хог хаягдал, түр ашиглах ариун цэврийн байгууламж	Нянгийн бохирдол	4	3	1	5	13	40	Дунд
Үр дүн (дундаж)							51.5	Дунд

Хүснэгт 7: ГТБҮ-ийн түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн бүтээн байгуулалтын үе шатанд амьтны аймагт үзүүлэх болзошгүй сөрөг нөлөөлөл

№	Болзошгүй нөлөөлөл	Нөлөөлөлд өртөх газар	Нөлөөллийн шалгуур үзүүлэлт		ҮНӨ	Үлдэгдэл нөлөө
			Үзүүлэлт	Магадлал		
1	Нөлөөллийн болон орчны бүс нутагт тохиолдох амьтны гүйдлийн зам тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөн, дуу чимээнээс болж өөрчлөгдөж дайжна.	Төслийн талбай, нөлөөллийн болон орчны бүс нутаг	Нөлөөллийн эрчим: 10-Маш өндөр Үргэлжлэх хугацаа: 4-Урт хугацааны Цар хүрээ: 1-Төслийн талбайд	5-Тодорхой	75	Их
2	Талбайг тэгшлэхээр хөрс хуулахад хөрсөн дэх сээр нуруугүйтэний амьдрах орчин алдагдаж, хөрстэй хамт зарим нь өөр газарт шилжинэ.	Төслийн талбай	Нөлөөллийн эрчим-10 Маш өндөр. Үргэлжлэх хугацаа: 2-Богино хугацааны Цар хүрээ: 2-Төслийн талбайд	5	70	Их
3	Хөрс хуулж тэгшилгээ хийх болон барилга байгууламж барихад мөлхөгчид, мэрэгчдийн үүр ичээ сүйдэж, үхэж үрэгдэхээс гадна тухайн орчноос дайжна.	Төслийн талбай	Нөлөөллийн эрчим: 10-Маш өндөр Үргэлжлэх хугацаа: 4-Богино хугацааны Цар хүрээ: 1-Төслийн талбайд	5	75	Их
4	Хөрсөнд газрын тос асгах, агаарт хортой хаягдал хаях зэргээр хоол тэжээл, орчинд нь нөлөөлснөөр тэнд амьдрах амьтдын хэвийн амьдралд нөлөөлнө.	Төслийн талбай	Нөлөөллийн эрчим: 4-Бага Үргэлжлэх хугацаа: 4-Урт хугацааны Цар хүрээ: 2-Төслийн талбайд	3	30	Бага
Үр дүн (дундаж)					60.75	Дунд

Хүснэгт 8: ГТБҮ-ийн түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн бүтээн байгуулалтын үе шатанд ургамлан нөмрөгт үзүүлж болзошгүй нөлөөллийн үлдэгдэл нөлөөллийн үнэлгээ

[illegible]

Хүснэгт 9: ГТБҮ-ийн түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн нийгэм эдийн засгийн нөлөөлөл

Сөрөг нөлөөлөл	Эрчим	Хугацаа	Цар хүрээ	Магадлал
Эерэг нөлөөлөл				
Нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх	8	4	4	5
Манай улсын шатахууны жилийн нийт хэрэглээ 2018 оны эцсийн байдлаар 1,255 сая.тонн байгаа ба үүнд 1,2 тэрбум ам.доллар зарцуулж байна. Газрын тос боловсруулах үйлдвэр ашиглалтад орсноор шатахууны хараат байдлаас гарч валютын нөөц гадагш гарахгүй, нэгж бүтээгдэхүүний үнэ 20%-аар буурах, төсөвт 350 сая ам.доллар төвлөрөх, инфляц буурах, ДНБ өсөх	8	4	4	5
Орон нутгийн иргэдийг ажлын байраар хангах	6	3	2	3
Тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух орчимд амьдарч буй малчин өрхүүдээс ажилчдын хоол хүнс авах зэргээр малчдын орлогыг дэмжих	6	3	3	3
Сум орон нутгийн жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхэлдэг аж ахуйн нэгж байгууллага болон иргэдтэй бараа бүтээгдэхүүн нийлүүлэн авах талаар хамтран ажиллах	4	4	2	4
Сөрөг нөлөөллийн үнэлгээ				
Бэлчээр хумигдах	6	4	3	3
Малчин өрх дайжих	4	3	2	2
Барилга байгууламж барих, түүний материал зөөх явцад тоосжилт үүсэх	6	2	2	3
Орчны дуу чимээ нэмэгдэх	4	2	1	2
Үйлдвэрийн аюулгүй ажиллагааны дүрэм, журам алдагдсанаас шалтгаалан дэлбэрэлт гал гарах, дэлбэрэлт үүсэх үүнээс шалтгаалан ажилчид болон ойр орчмын нөлөөллийн бүсэд амьдарч буй иргэдэд аюул учруулах	10	2	1	4
НИЙТ	30	13	7	14

Хүснэгт 10: ГТБҮ-ийн түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн үе шатны болзошгүй нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчим

Байгаль орчны үзүүлэлт	Шууд	Шууд бус	Өөрөө зохицуулагдах	Богино хугацааны	Дунд хугацааны	Урт хугацааны	Буцаж нөлөөлөх	Буцалтгүй	Бага зэрэг	Дунд зэрэг	Хүчтэй
1. Байгалийн экосистемийн өөрчлөлт											
Газрын доорх усны урсац, горим, чанарт өөрчлөлт гарах	×					×		×			×
Ургамлын бүлгэмдэл, бүтцэд өөрчлөлт орох, талхлагдах	×					×		×			×
Хөрсөн бүрхэвч элэгдэх, эвдрэлд орох, дарагдах	×					×		×			×
Геологийн тогтцын өөрчлөлт	×					×		×		×	
Ойр орчимд нутагладаг ан амьтдын амьдрах орон зай өөрчлөгдөх	×			×				×		×	
Уур амьсгалын /бичил/ өөрчлөлт		×	×	×			×		×		
2. Байгалийн нөөц, ашиглалт											
Газрын гадаргын нөөц баялаг		×		×				×	×		
Газрын доорх усны нөөц багасах											
Бэлчээр		×				×		×	×		
Эрдэс түүхий эдийн нөөц		×		×					×		
Эрчим хүчний нөөц		×		×					×		
3. Байгаль орчны чанарын өөрчлөлт											
Газрын доорх ус бохирдох		×			×		×			×	

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

Гадаргын усны бохирдол												
Агаар бохирдох	x			x			x				x	
Хөрс бохирдох	x						x	x				x
Ургамлан бүрхэвч бохирдох	x						x	x				x
4. Байгалийн өнгө төрх, түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологи, палентологийн олдвор												
Байгалийн үзэсгэлэнт төрх өөрчлөгдөх												
Ландшафтын хэлбэр өөрчлөгдөх	x					x					x	
Тусгай хамгаалалттай газар нутагт нөлөөлөх												
Түүх соёлын дурсгалт зүйлд нөлөөлөх												
Археологи, палентологийн олдворт нөлөөлөх												
5. Эдийн засаг, нийгмийн асуудал												
Орон нутгийн орлого нэмэгдэх	+				+					+		
Ядуурлыг бууруулахад дэмжлэг болох	+				+					+		
Ажлын байр нэмэгдэх	+				+					+		
Төслийн хэрэгцээг дагаад орон нутгийн үйлчилгээний байгууллагын эрэлт хэрэгцээ нэмэгдэх	+				+					+		
Хүн амын эрүүл мэндэд нөлөөлөх		x				x					x	
Нийт (сөрөг/ээрэг)	9/4	7	1	6/4	3	7	5	7	6/4	5	5	

Хүснэгт 11: ГТБҮ-ийн түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн ашиглалтын үе шатны болзошгүй нөлөөллийн хэлбэр, үргэлжлэх хугацаа, эрчим

Байгаль орчны үзүүлэлт	Шууд	Шууд бус	Өөрөө зохицуулагдах	Богино хугацааны	Дунд хугацааны	Урт хугацааны	Буцаж нөлөөлөх	Буцалтгүй	Бага зэрэг	Дунд зэрэг	Хүчтэй
1. Байгалийн экосистемийн өөрчлөлт											
Газрын доорх усны урсац, горим, чанарт өөрчлөлт гарах	x					x		x			x
Ургамлын бүлгэмдэл, бүтцэд өөрчлөлт орох, талхлагдах		x			x			x		x	
Хөрсөн бүрхэвч элэгдэх, эвдрэлд орох, дарагдах	x			x				x	x		
Геологийн тогтцын өөрчлөлт	x					x		x		x	
Ойр орчимд нутагладаг ан амьтдын амьдрах орон зай өөрчлөгдөх	x					x		x			x
Уур амьсгалын /бичил/ өөрчлөлт		x				x	x		x		
2. Байгалийн нөөц, ашиглалт											
Газрын гадаргын нөөц баялаг			x	x			x		x		
Газрын доорх усны нөөц багасах	x					x		x			x
Бэлчээр		x				x		x		x	
Эрдэс түүхий эдийн нөөц		x		x					x		
Эрчим хүчний нөөц		x		x					x		
3. Байгаль орчны чанарын өөрчлөлт											
Газрын доорх ус бохирдох		x			x		x			x	
Гадаргын усны бохирдол											
Агаар бохирдох		x		x				x	x		
Хөрс бохирдох		x		x				x	x		
Ургамлан бүрхэвч бохирдох		x		x				x	x		
4. Байгалийн өнгө төрх, түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологи, палентологийн олдвор											
Байгалийн үзэсгэлэнт төрх өөрчлөгдөх											
Ландшафтын хэлбэр өөрчлөгдөх	x					x			x		

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

Тусгай хамгаалалттай газар нутагт нөлөөлөх											
Түүх соёлын дурсгалт зүйлд нөлөөлөх											
Археологи, палентологийн олдворт нөлөөлөх											
5. Эдийн засаг, нийгмийн асуудал											
Орон нутгийн орлого нэмэгдэх	+			+					+		
Ядуурлыг бууруулахад дэмжлэг болох	+			+					+		
Ажлын байр нэмэгдэх	+			+					+		
Төслийн хэрэгцээг дагаад орон нутгийн үйлчилгээний байгууллагын эрэлт хэрэгцээ нэмэгдэх	+			+					+		
Хүн амын эрүүл мэндэд нөлөөлөх		x			x					x	
Нийт (сөрөг/эерэг)	6/4	10	1	7/4	3	7	3	10	9/4	5	3

3. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ, ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Зорилт

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилт нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнийг бууруулах, арилгах, төсөл хэрэгжих орчинд үүсэж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг тогтмол хянах бөгөөд тухайн төслийг эхлүүлэх болон үргэлжлүүлэхийг зөвшөөрдөг гол баримт бичиг юм. Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн 2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг Монгол улсын “Байгаль орчныг хамгаалах тухай”, “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хуулиуд, Монгол улсын Засгийн газрын 2013 оны 374 дүгээр тогтоолоор баталсан “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам”, БОАЖ-ын сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдрийн А/618 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”, БОННУ-ний тайлан” болон Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр ТӨХХК-ийн 2024 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөө зэрэг эрх зүйн баримт бичгийг удирдлага болгон боловсрууллаа. Тус Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд БОННУ-гээр өгсөн үүрэг даалгаврыг ерөнхийлөн тусгасан бөгөөд үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын үе шатанд “Байгаль хамгаалах төлөвлөгөө”-г төслийн гүйцэтгэгч компаниуд боловсруулан хэрэгжүүлнэ. “Орчны хяналт- шинжилгээний хөтөлбөр”-ийг “Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ТӨХХК, NORINCO International Cooperation Limited хамтран хэрэгжүүлнэ.

Хамрах хүрээ

Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн “Тос дамжуулах хоолойн төслийг санхүүжүүлж, барих гүйцэтгэгч”-ээр БНХАУ-ын NORINCO International Cooperation Limited – ийг сонгон шалгаруулж, гэрээ байгуулсан. Тус төслийн БОННУ-ний тайлан батлагдаж, гүйцэтгэгч Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулж батлуулан үйл ажиллагаандаа мөрдөж ажиллах бөгөөд бид байгаль орчны чиглэлээр захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлнэ.

“Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ТӨХХК-ийн ХАБЭА, БО-ны бодлого нь Газрын тос боловсруулах үйлдвэрийн төлөвлөлт, бүтээн байгуулалт, үйлдвэрлэлийн бүх үе шатанд хүний эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг нэн тэргүүнд тавьж, үйл ажиллагааг байгаль орчны тэнцэлтэй уялдуулах, байгалийн болон түүх соёлын үнэт зүйлсийг хамгаалах, байгалийн баялгийг зүй зохистой ашиглах, байгаль орчинд хорт бодис, физикийн хортой нөлөөлөл, хог хаягдлын хэмжээг хамгийн бага хэмжээнд байлгах нөхцөлийг бүрдүүлж улс орны эдийн засгийн тогтвортой хөгжлийг дэмжихэд чиглэгдэнэ. Бид гүйцэтгэгч компаниудын үйл ажиллагаа нь Монгол Улсын хууль тогтоомж, дүрэм журам, төрөөс экологийн талаар баримтлах бодлого, ногоон хөгжлийн бодлого, үндэсний болон олон улсын стандартын шаардлагын хүрээнд хэрэгжиж байгаа эсэхэд захиалагчийн хяналт тавьж ажиллана. Газрын тосны үйлдвэрийн тос дамжуулах хоолой барих төслийн ажлыг гүйцэтгэх гүйцэтгэгч компаниуд нь байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөг, Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр ТӨХХК, NORINCO International Cooperation Limited орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрийг тус тус хэрэгжүүлж төсвийг хариуцна.

3.1 СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн Байгаль орчны сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг төслийн бүтээн байгуулалтын үе шатанд барилга угсралтын ажлыг гүйцэтгэгч компаниуд, үйлдвэрийн ашиглалтын үе шатанд “Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ТӨХХК хариуцан хэрэгжүүлнэ. 2024 онд түүхий тос дамжуулах хоолойн гүйцэтгэгч NORINCO International Cooperation компани сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний зардлыг NORINCO International Cooperation Limited компани хариуцах тул энэхүү төлөвлөгөөнд тусгаагүй болно.

Хүснэгт 12: Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээний биелэлт
	1	2	3
Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт			
1	Барилга байгууламж барих, хүнд машин механизмын хөдөлгөөний тоосжилт	Тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух дотоод, гадаад замын тоосжилтыг бууруулах зорилгоор усалгааг тогтмол хийх	Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хоолойг суурилуулах ажлын үед ухалтаас гарсан шороог трассын дагуу түр овоолго үүсгэж, хоолойг суурилуулсан дараа буцаан булахад ашиглаж байна. Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгуудын 8-н сумын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх түүхий тос дамжуулах хоолой булах, өргөх станцын барилга байгууламжийн ажлын үед барилгын талбайгаас үүсэх тоосжилтыг бууруулах зорилгоор зам талбайн усалгааг 7 хоногт 2-3 удаа тогтмол хийсэн. Төслийн зурвас талбайн агаарын бохирдлыг үнэлэх зорилгоор захиалагчаас заасан үзүүлэлтүүдийг дотор агаарын 14 цэг, гадна талбайн 11 цэгт тодорхойлов. Үүнд: Агаар дах PM2.5, PM10 тоосонцрын агууламжийг Smart 8000 зөөврийн багаж, SO2, O2, NH3, CO-ийн агууламжийг Draeger 5000x-am зөөврийн багаж ашиглан 14 цэгт хэмжилт хийлээ. 2024 онд хэрэгжүүлсэн орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хүрээнд SO2, NO2 болон PM2.5, PM10 тоосонцрыг хэмжсэн бөгөөд агаарын чанар нь “MNS4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага” стандартын хангасан.
2	Машин техник, тоног төхөөрөмжөөс дуу чимээ үүсэх	Машин, тоног төхөөрөмжөөс үүсч байгаа дуу шуугианыг багасгах үүднээс хэт хуучирсан тоног төхөөрөмж ашиглахгүй байх, машин техникүүдэд дуу, шуугианы хэмжилт хийлгэх	Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд дотор, гадна агаарын дуу чимээний хэмжилтийг 7 цэгт хийж гүйцэтгэв. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хүрээнд хийсэн дуу, шуугианы хэмжилтээр "Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Дуу чимээг үйлдвэрийн талбай нь дотор талд UT353BT төхөөрөмжөөр ISO EN 9614-1 Акустикууд Дуу чимээний эрчим хүчийг ашиглан дуу чимээний эх үүсвэрийн дуу чимээний эрчим хүчний түвшнийг тодорхойлох аргаар хэмжив. Өдрийн цагт зөвшөөрөгдөх хэмжээ 60 дБА (MNS 4585:2007 Агаарын чанарын стандарт) бөгөөд 2024 оны 09-р сарын 19-20-ны өдрүүдэд Терминал, Кемп-4, Кемп-3 талбай тус бүрт хэмжилт гүйцэтгэхэд төслийн талбайн баяжуулах үйлдвэрийн орчим хэмжсэн утга 47,0-105 дБА байна. Олон улсын 70-80 децибел хэмжээ бүхий орчныг маш их дуу чимээтэй

			орчинд ангилдаг байна. Иймээс нөлөөлөлд өртөж болзошгүй инженер техникийн ажилчдад ХАБЭА-ны хэрэгслээр хангах нь зүйтэй гэж дүгнэж байна.
Гадаргын ба газрын доорх усны нөөцөд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт			
3	Газрын доорх усны нөөц хомсдох	Ус ашиглуулах дүгнэлт гаргуулах, ус ашиглах гэрээ байгуулах төлбөрийг тогтмол хугацаанд төлөх, тоолууржуулах, усны хэрэглээг зөв зохистой хэрэглэх	Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд өргөх станцын барилга байгууламжийн суурь цутгалтын ажлууд болон Кемп-4, Кемп-3, Кемп-2, Кемп-1-ийн ажилчдын технологийн болон унд ахуйн зориулалтаар ашиглаж буй газрын доорх усны зөвшөөрлийг усны тухай хуулийн дагуу авч ажиллалаа. Уг арга хэмжээний хүрээнд ус ашиглуулах дүгнэлтийг Умард говийн гүвээт халхын дундад талын сав газрын захиргаа, Буйр нуур-Мэнэнгийн талын сав газрын захиргаанаас дүгнэлтийг гаргуулж, Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгийн Байгаль орчны газруудаас ус ашиглах зөвшөөрөл авч гэрээ байгуулан ажиллалаа.
4	Ундны усны чанар алдагдах	Ажилчдын ундны усыг тогтмол хугацаанд шинжилгээнд хамруулах, чанарыг сайжруулах	Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд өргөх станцын барилга байгууламжийн суурь цутгалтын ажлууд болон Кемп-4, Кемп-3, Кемп-2, Кемп-1-ийн ажилчдын унд ахуйн зориулалтаар ашиглаж 8-н худгийн усны чанар шинжилгээг хийлгэж, ус хадгалах савыг тогтмол цэвэрлэх, зориулалтын саванд хадгалах, ундны усанд цэвэршүүлэгч шүүлтүүр, зөөлрүүлэх төхөөрөмж суурилуулах зэрэг арга хэмжээ авсан. 2024 онд Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд ажилчдын унд ахуйн зориулалтаар ашиглах усны чанарыг MNS0900:2018 стандарттай харьцуулан үзэв. Түүхий тос дамжуулах хоолойн өргөх станцууд болон ажилчдын унд ахуйн зориулалтаар ашиглах усны хайгуул судалгааны ажлыг Дорж дриллинг ХХК-иар гүйцэтгүүлэхээр гэрээ байгуулж, Засгийн засгийн хэрэгжүүлэгч агентлаг усны газраар ажлын даалгаврыг батлуулан ажлыг эхлүүлж, 15 гүн өрмийн худгийн зөвшөөрлийг авч паспортжуулах ажлыг зохион байгуулав.
5	Газрын доорх усны нөөц хомсдох	Хаягдал усны дүгнэлтийг гаргуулах, зөвшөөрөл авч гэрээ байгуулах, төлбөрийг хугацаанд нь төлөх	Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгч “Норинко интернэйшнл кооперэйшн” компани нь Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух ажилчдын Кемп-4, Кемп-3, Кемп-2, Кемп-1-ээс үүссэн ахуйн бохир усыг зөөж, тээвэрлэх, байгальд ээлтэй арга технологиор MNS4563:2015 стандартын шаардлагыг ханган цэвэрлэж, устгах арга хэмжээний хүрээнд Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгуудын Байгаль орчны газруудаас хаягдал усны дүгнэлтийг гаргуулж, 8-н сумын Засаг даргын тамгын газраас хаягдал ус хаях зөвшөөрлийг авч ажиллалаа. Ерөнхий гүйцэтгэгч “Норинко интернэйшнл кооперэйшн” компани нь ахуйн бохир ус зайлуулах гэрээг Дорноговь аймаг, Дорнод аймаг, Сүхбаатар аймгуудын Хот тохижилтын газартай байгуулж, төв цэвэрлэх байгууламжид зөөж, тээвэрлэн хүлээлгэн өгч байна.
Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт			

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

6	Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөр хөрсөн бүрхэвч эвдрэлд орох, хөрс нягтарч доройтох	Тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд олон салаа зам үүсгэхгүй байх, хөрсний эвдрэлээс урьдчилан сэргийлэх	2024 онд Түүхий тос дамжуулах хоолойн төслийн ажлыг үргэлжилж байгаатай холбогдуулан Smartlab ХХК-иар орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн ажлыг гүйцэтгүүлэв. Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд Дорноговь аймаг Сүхбаатар аймаг Сүхбаатар, Дорнод аймгуудын 8-н сумын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх зурвас талбайн хөрсний хүнд металл, хөрсний аргохимийг тодорхойлох орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэв. Төслийн зурвас талбайн 42 цэгээс дээж авч MNS 5850:2008 Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, MNS 3310:1991 Хөрсний аргохимийг үзүүлэлтүүд тодорхойлох, MNS 3298:1991 Хөрсний шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагуудтай харьцуулж үзэхэд стандартаас давсан үзүүлэлт байхгүй байна.
7	Тээврийн хэрэгслийн үзлэг, засварын ажлын үед нефтийн бүтээгдэхүүн, ахуйн хог хаягдлаар хөрсөн бүрхэвч бохирдох	Автомашины тос маслотай аливаа хаягдлыг ил задгай хаяхгүй байх, засвар хийсэн тохиолдолд бохирдол хөрсөнд нэвчихээс хамгаалсан хальс дэвсэж засвар, үйлчилгээг хийх.	Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд өргөх станцын барилгын ажлыг эхлүүлэх, үргэлжлүүлэхэд холбогдох баримт бичиг (зөвшөөрөл олгох албан хүсэлт, гүйцэтгэгчийн барилгын ажил, үйлчилгээ эрхлэх тусгай зөвшөөрөл, магадлал хийгдсэн тухайн барилга байгууламжийн иж бүрэн зураг төсөл, магадлалын дүгнэлт, архитектур төлөвлөлтийн даалгавар, газрын захирамж, кадастрын зураг, байгаль орчны хууль тогтоомжийн дагуу байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийлгэх шаардлагатай барилга байгууламжийн үнэлгээний тайлан болон бусад)–т үндэслэн Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгуудын Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газраас шаардлагатай зөвшөөрлүүдийг авсан. Түүхий тос дамжуулах хоолой цувих, булах, Барилга байгууламжийн ажилд төлөвлөгдсөнөөс бусад газрыг хөндөөгүй. Тээврийн хэрэгслийн үзлэг, засварын ажлын үед нефтийн бүтээгдэхүүн, ахуйн хог хаягдлаар хөрсөн бүрхэвч бохирдохоос урьдчилан сэргийлж, автомашины тос маслотай аливаа хаягдлыг ил задгай хаяхгүй байх, засвар хийсэн тохиолдолд хөрсийг бохирдуулах байх талаар гүйцэтгэгч компаниудад зөвлөмж өгч, хяналт тавин ажиллаж байна. Үйлдвэрлэлээс үүсэж байгаа аюултай хог хаягдлыг тусгай зориулалтын саванд хадгалах ажлыг зохион байгуулан ажиллаж байна.
Ургамлан нөмрөгийг хамгаалах арга хэмжээний биелэлт			
8	Ургамлан нөмрөг доройтох цөлжилт доройтох цөлжилт үүсэх	Орон нутаг үндэсний хэмжээний хөтөлбөрийн хүрээнд мод тарих ажлыг төлөвлөн хэрэгжүүлэх	Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгч “Норинко интернэйшнл кооперэйшн” компани нь Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух ажилчдын кемпүүдэд ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх ажлыг зохион байгуулж, Кемп-4, Кемп-3, Кемп-2, Кемп-1-үүдийн гадна талбайд нийт 500 ширхэг хайлаас, тарьж ургуулах ажлыг зохион байгууллаа.
Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний биелэлт			

9	Зэрлэг ан амьтад унаж, үрэгдэхээс урьдчилан сэргийлэх	Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам дээр олон зүйл шувуу гүйдэлд цохиулахаас урьдчилан сэргийлж шон дээр шувуу үргээх хэрэгсэл байрлуулах	Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух цахилгаан дамжуулах агаарын шугам барих ажил дууссантай холбоотой агаарын шугам дээр шувуу үүрээ засахаас урьдчилан сэргийлэх, гүйдэлд цохиулахаас хамгаалж шувуу үргээх хэрэгслийг цахилгаан дамжуулах агаарын шугамын шон тус бүрд байрлуулсан.
		Тос дамжуулах хоолойн трассын ухмалын нүхэнд зэрлэг ан амьтад унаж, үрэгдэхээс урьдчилан сэргийлэх	Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгч “Норинко интернэйшнл кооперэйшн” компани нь Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух ухмалын нүхэнд зэрлэг амьтад унаж бэртэж гэмтэх, үхэж хорогдохоос урьдчилан сэргийлж, трассын дагуух замыг аюулгүй, чөлөөтэй нэвтрэх боломжийг бүрдүүлж, сөрөг нөлөөллийг бууруулах, ухсан нүхийг тухай бүр булж дарах ажлыг зохион байгуулж ажиллалаа. Цаашид зэрлэг амьтад, тэдгээрийн амьдрах орчин, нүүдлийн замд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр орон нутгийн төрийн байгууллагууд мэргэжилтнүүд, иргэдтэй хамтран ажиллахаа илэрхийлсэн. Бид холбогдох мэргэжлийн болон эрх бүхий байгууллагуудын зөвлөмж, чиглэлийн дагуу зэрлэг ан амьтан үрэгдэхээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авч ажиллахаар түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух газруудад тэмдэг тэмдэглэгээг хийх ажлыг зохион байгууллаа.

3.2 ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

Хүснэгт 13: Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх соёлын өвүүд	Хамгаалах арга хэмжээ	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт
	1	2	3
1	Газрын хэвлийг хөндөхөд археологи,палеонтологийн олдвор, түүх соёлын дурсгал өртөж болзошгүй	Барилга, газар шорооны ажлын явцад түүх, соёлын олдвор илэрвэл холбогдох мэргэжлийн байгууллагад мэдэгдэж, олдворыг хамгаалах арга хэмжээ авах	2024 онд Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд 530 км трассын дагуух нутаг дэвсгэрт археологи, палеонтологи, угсаатны зүйн урьдчилсан хайгуул, судалгааны ажлыг эхлүүлэхээр ШУА-ын археологийн хүрээлэн, палеонтологийн хүрээлэн, угсаатны зүйн хүрээлэнгүүдтэй хамтран ажиллахаар гэрээ байгуулан, ажлыг эхлүүлээд байна.
2		Археологи, палеонтологи, угсаатны зүйн урьдчилсан хайгуул судалгааны ажлыг мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлж, дүгнэлт гаргуулах	2024 онд Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд 530 км трассын дагуух нутаг дэвсгэрт археологи, палеонтологи, угсаатны зүйн урьдчилсан хайгуул, судалгааны ажлыг эхлүүлэхээр ШУА-ын археологийн хүрээлэн, палеонтологийн хүрээлэн, угсаатны зүйн хүрээлэнгүүдтэй хамтран ажиллахаар гэрээ байгуулан, ажлыг эхлүүлсэн бөгөөд 2024 онд багтаан Археологи, палеонтологи, угсаатны зүйн урьдчилсан хайгуул судалгааны ажлыг гүйцэтгүүлж, дүгнэлтийг гаргуулахаар хамтран ажиллаж байна.

3.3 ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

Хүснэгт 14: Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт
	1	2	3
1	Барилга, байгууламж, газар шорооны ажлын үед налуугийн нуралт үүссэнээр төслийн ажилчид бэртэж гэмтэх	Барилгын ажлын талбайд байнгын хяналт тавих, осол гарсан үед хэрэгжүүлэх нарийвчилсан төлөвлөгөөг гүйцэтгэгч компаниуд боловсруулах	Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгч “Норинко интернэйшнл кооперэйшн” компани нь Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух Барилга байгууламж, газар шорооны ажлын үед налуугийн нуралт үүссэнээр төслийн ажилчид бэртэж гэмтэх, өндрөөс унах, цахилгаанд цохиулах, дээрээс хүнд зүйл унах болон бусад болзошгүй аюул ослоос урьдчилан сэргийлж Гамшгаас хамгаалах тухай, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуулиудын хүрээнд гүйцэтгэгч компаниуд “Гэнэтийн осол аюулын үед авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөө”-г боловсруулсан бөгөөд МГТБҮ ТӨХХК, “Норинко интернэйшнл кооперэйшн” компанийн хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй хариуцсан мэргэжилтнүүд талбай дээр тогтмол хяналт тавьж ажилласан.
2	Техник, тоног төхөөрөмжүүдийн аюулгүй байдал алдагдах	Барилга байгууламж, газар шорооны ажил эхлэх бүрд техникийн бүрэн бүтэн байдлыг шалгах	Техник, тоног төхөөрөмж, машин механизмуудын аюулгүй байдал алдагдаж аюул осол гарахаас урьдчилан сэргийлж тоног төхөөрөмжүүдийн бүрэн бүтэн байдлыг ажилд гарахын өмнө шалгаж, эвдрэл гэмтэл гарах бүрд механик инженерээр засуулсны дараа ажлын талбайд гаргасан бөгөөд МГТБҮ ТӨХХК, “Норинко интернэйшнл кооперэйшн” компан-ийн хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй хариуцсан мэргэжилтнүүд талбай дээр өдөр бүр тогтмол хяналт тавьж ажилласан. “Үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийн аюулгүй ажиллагаа. Ерөнхий шаардлага MNS4930:2000”, “Хүнд даацын авто тээврийн хэрэгсэл. Техникийн ерөнхий шаардлага MNS6278:2011” стандартуудыг мөрдөж ажилласан.

3.4 ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

Хүснэгт 15: Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт
	1	2	3
1	Ахуйн	Ажилчдын түр кемпээс гарах ахуйн хог хаягдал болон бүтээн байгуулалтын явцад гарах үйлдвэрийн хог хаягдлыг ангилан ялгах, цуглуулах, тээвэрлэх Хог хаягдлыг зориулалтын цэгт хаях, цуглуулах, тээвэрлэх талаар аж ахуй нэгжтэй гэрээ байгуулах	Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгч “Норинко интернэйшнл кооперэйшн” компани нь Түүхий тос дамжуулах хоолойн барих, өргөх станцуудын барилга байгууламжийн ажлуудыг эхлүүлэн ажиллаад байна. Барилга угсралтын үед ахуйн болон барилгын хог хаягдал их хэмжээгээр гарах тооцооллыг гаргаж бид Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгуудын Байгаль орчны газар, 8-н сумын Засаг даргын тамгын газар, Засаг даргатай уулзалтуудыг зохион байгуулж, хог хаягдлыг хэрхэн зайлуулах талаар мэдээлэл солилцсон. Одоогоор кемпүүдэд үүссэн хур хог хаягдлыг өдөр тутамд аймгуудын хот тохижилтын газраар тээвэрлүүлэн, зарим сумын төвлөрсөн хог хаягдлын цэгт тээвэрлэж, дарж булах арга хэмжээг зохион байгуулж байна. Аймгуудын Хот тохижилтын газар ачаалал ихтэй, тогтсон хугацаанд хог хаягдлыг тээвэрлэх боломжгүй үед зарим гүйцэтгэгч компаниуд өөрсдийн тээврийн хэрэгслээр хог хаягдлыг тээвэрлэж, сумын төвлөрсөн хогийн цэгт бүртгүүлэн, зохих ангиллын дагуу заасан байрлалд буулгасан.
2	Үйлдвэрийн	Барилгын ажлын гүйцэтгэгч компаниуд “Хог тээвэрлэх гэрээ”-г холбогдох эрх бүхий байгууллагатай байгуулах	
3	Аюултай	“Аюултай хог хаягдал тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах” журмын хэрэгжилтийг ханган ажиллах	

3.5 ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

Хүснэгт 16: Орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрийн биелэлтийн тайлан

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Дээжний тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
	1	2	3	4	5	6	7
Агаарын чанарын хяналт							
1	SO ₂ , NO ₂	Тос дамжуулах хоолойн трассын дагуу	Жилдээ	20	100,000*2	4,000,000	MNS 4585:2007 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага, MNS 0017-2-5-12:1988, Агаар дахь хүхэрлэг хийн хэмжээг тодорхойлох фотоколориметрийн (өнгө жишлийн) арга, MNS ISO 4221: 2002, Агаарын чанар. Орчны агаарын хүхрийн давхар ислийн агуулгыг тодорхойлох, MNS0012-1-003:1982, Нүүрстөрөгчийн ислийн хэмжээг тодорхойлох арга, MNS 0017-2-5-11:1988, Агаар мандал. Агаар дахь азотын давхар ислийн хэмжээг тодорхойлох фотоколориметрийн арга, MNS 4048:1988, Агаар мандал. Тоосны хэмжээг тодорхойлох жингийн арга; MNS 5365:2004, Агаарын чанарын нийтлэг асуудал. Нарийн ширхэгтэй тоосыг тодорхойлох арга;
2	PM 2.5, PM10			20	120,000*2	4,800,000	
3	Дуу чимээ			4	80,000*2	640,000	
4	Дэгдэмхий органик бохирдуулагчдын суурь агууламж			8	215,000*2	3,440,000	
Нийт						12,880,000	
Хөрсний чанарын хяналт							
5	Хүнд металл	Тос дамжуулах хоолойн трассын дагуу	Жилдээ	12	50,000*2	1,200,000	MNS 5850:2008 Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, MNS 3310:1991 Хөрсний агрохимийн үзүүлэлтүүд тодорхойлох, MNS 3298:1991 Хөрсний шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд
6	Хөрсний агрохими			12	70,000*2	1,680,000	
Нийт						2,880,000	
Усны хяналт-шинжилгээ							
7	Усны дэлгэрэнгүй MNS 0900: 2018 Хими, физик, хүнд металл	Тос дамжуулах хоолойн трассын дагуу	Жилдээ	8	80,000*2	1,220,800	MNS ISO 5667-11:2000 Гүний уснаас дээж авах зөвлөмж, MNS (ISO) 4867:1999. Усны чанар: Дээжлэлт – Дээж хадгалах, тээвэрлэх журам, MNS 4586:1998 Усны чанар: Ерөнхий шаардлага, MNS 4288:1995. Байгаль орчны хамгаалалт, гидро хүрээ, Газрын доорх
Нийт						1,220,800	

							усыг бохирдлоос хамгаалах ерөнхий шаардлага, MNS 13.060.50 Усны чанарын стандарт.
Ургамлын бичиглэл							
8	Ургамлын бичиглэл	Тос дамжуулах хоолойн IHPS 2,3 трассын дагуу	Жилдээ	20	200,000*1	4,000,000	Ургамлын тухай хууль, Байгалийн ургамлын тухай хууль
Нийт						18,480,000	
Шинжээчийн ажлын хөлс 3*2*160,000						2,000,000	
БҮГД ЗАРДАЛ				20,480,800			
Агаарын чанарын хяналт				2024 онд Үйлдвэрийн талбай болон Түүхий тос дамжуулах хоолойн төслийн ажлыг үргэлжилж байгаатай холбогдуулан Smartlab ХХК-аар орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн ажлыг гүйцэтгүүлэв. Төслийн талбайн Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутаг дэвсгэрт баригдаж буй газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих төсөл, Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгийн 8-н сумын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх зурвас талбайн орчны агаарын бохирдлыг тодорхойлохоор орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэв.Төслийн зурвас талбайн агаарын бохирдлыг үнэлэх зорилгоор захиалагчаас заасан үзүүлэлтүүдийг дотор агаарын 14 цэг, гадна талбайн 11 цэгт тодорхойлов. Үүнд: Агаар дах PM2.5, PM10 тоосонцрын агууламжийг Smart 8000 зөөврийн багаж, SO2, O2, NH3, CO-ийн агууламжийг Draeger 5000 х-ам зөөврийн багаж ашиглан 14 цэгт хэмжилт хийлээ. 2024 онд хэрэгжүүлсэн орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хүрээнд SO2, NO2 болон PM2.5, PM10 тоосонцрыг хэмжсэн бөгөөд агаарын чанар нь “MNS4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага” стандартын хангасан. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн хүрээнд дотор, гадна агаарын дуу чимээний хэмжилтийг 7 цэгт хэмжилтийг хийж гүйцэтгэв. Дуу, шуугианы хэмжилтээр "Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Дуу чимээг Үйлдвэрийн талбай нь дотор талд UT353BT төхөөрөмжөөр ISO EN 9614-1 Акустикууд Дуу чимээний эрчим хүчийг ашиглан дуу чимээний эх үүсвэрийн дуу чимээний эрчим хүчний түвшнийг тодорхойлох аргаар хийж гүйцэтгэв. Өдрийн цагт зөвшөөрөгдөх хэмжээ 60 дБА (MNS 4585:2007 Агаарын чанарын стандарт) бөгөөд 2024 оны 09-р сарын 19-20-ын өдрүүдэд Терминал, Кемп-4, Кемп-3 талбай тус бүрд хэмжилт гүйцэтгэхэд төслийн талбайн баяжуулах үйлдвэрийн орчим хэмжсэн утга 47,0-105 дБА байна. Олон улсын 70-80 децибел хэмжээ бүхий орчныг маш их дуу чимээтэй орчинд ангилдаг байна.			
Хөрсний чанарын хяналт				2024 онд Үйлдвэрийн талбай болон Түүхий тос дамжуулах хоолойн төслийн ажлыг үргэлжилж байгаатай холбогдуулан Smartlab ХХК-аар орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн ажлыг гүйцэтгүүлэв. Төслийн талбайн Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутаг дэвсгэрт баригдаж буй газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих төсөл, Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод			

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

	аймгийн 8-н сумын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх зурвас газруудад хүнд металл, хөрсний агрохимийг тодорхойлох орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэв. Төслийн зурвас талбайн 42 цэгээс дээж авч MNS 5850:2008 Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, MNS 3310:1991 Хөрсний агрохимийн үзүүлэлтүүд тодорхойлох, MNS 3298:1991 Хөрсний шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагуудтай харьцуулж үзэхэд стандартаас давсан үзүүлэлт байхгүй байна.
Усны хяналт-шинжилгээ	2024 онд Түүхий тос дамжуулах хоолойн төслийн ажлыг үргэлжилж байгаатай холбогдуулан Smartlab ХХК-аар орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн ажлыг гүйцэтгүүлэв. Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгийн 8-н сумын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх зурвас газруудад усны чанар болон усны бохирдлыг тодорхойлохоор орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэв. Төслийн талбайн нутаг дэвсгэрийн талбайн орчны 8 худгаас дээж авч MNS ISO 5667-11: 2000 Гүний уснаас дээж авах зөвлөмж, MNS (ISO) 4867:1999. Усны чанар: Дээжлэлт – Дээж хадгалах, тээвэрлэх журам, MNS 4586:1998 Усны чанар: Ерөнхий шаардлага, MNS 4288:1995. Байгаль орчны хамгаалалт, гидро хүрээ – Газрын доорх усыг бохирдлоос хамгаалах ерөнхий шаардлага, MNS 13.060.50 Усны чанарын стандартуудтай харьцуулан үзэхэд физик, хими болон хүнд металл, нянгийн бохирдлын үзүүлэлтээс харахад хатуулаг, нитрат, сульфат болон эрдэсжилт өндөртэй, хүнд металлын агууламж стандартад нийцэж байна.
Ургамлын бичиглэл	2024 онд Түүхий тос дамжуулах хоолойн төслийн ажлыг үргэлжилж байгаатай холбогдуулан Smartlab ХХК-аар орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн ажлыг гүйцэтгүүлэв. Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгийн 8-н сумын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх зурвас газруудад усны чанар болон усны бохирдлыг тодорхойлохоор орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэв. Төслийн талбайд ургамлын нөмрөгийн төлөв байдлын судалгааг тухайн газрын нөлөөллийн бүсээс нийт 20 цэг сонгон авч ургамлын хэв шинж, ургамлын нөмрөгийн бүрхэц, төрөл зүйлийг тодорхойлох ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. Ургамалжилтын хувьд алаг өвс-улалж-үетэн-харганат бүлгэмдэлтэй тачирхан сийрэг ургамалтай бэлчээр дунд талхлагдсан, хүчтэй гэсэн төлөв байдалд байна. Судалгааг хийхдээ 1х1м² хэмжээтэй торыг ашиглаж бүлгэмдэл болон бүрхцийн хэмжээ гаргаж зүйл тус бүрийг тодорхойлон бичсэн. Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух нөлөөллийн бүс орчмын 20 цэгт ургамлын бичиглэл хийсэн.

3.6 ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

№	БОМТ, БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт
	1	2	3
1	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг олон нийтэд нээлттэй байлгах	МГТБҮ ТӨХХК-ийн албан ёсны вэб хуудас www.mongolrefinery.mn	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан болон 2025 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг байгууллагын вэб хуудсанд байршуулсан.
2	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг Дорнод аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорноговь аймаг БОАЖГ, 8-н сумын байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, сумын ИТХ, Засаг дарга, багийн Засаг дарга болон байгаль хамгаалагчид танилцуулах	Танилцуулга хийх	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг БОУАӨЯ-аар батлуулсны дараа Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгийн 8-н сумын Байгаль орчны газар, Сумын Засаг даргын тамгын газарт хэвлэмэл болон цахим хэлбэрээр өгсөн. Мөн компанийн вэб сайт, албан ёсны фэйсбүүк хуудас болон бусад мэдээллийн хэрэгслээр иргэдэд мэдээллийг хүргэсэн.
3	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг орон нутгийн захиргаанд хүргүүлэх, танилцуулах	Танилцуулга хийх	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг төлөвлөгөөг БОУАӨЯ-аар батлуулсны дараа Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгийн 8-н сумын Байгаль орчны газар, Сумын Засаг даргын тамгын газар, БОУАӨЯамны EIC.mn сайтад байршуулсан.
4	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг газар дээр нь үзэж шалгах ажлын хэсгийн үзлэг шалгалт, дүгнэлт гаргах	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг дүгнэх хуудас	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг гүйцэтгэлийн хуудасны хамт хэвлэмэл болон цахим хэлбэрээр Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгийн 8-н сумын Байгаль орчны газар, Сумын Засаг даргын тамгын газар хүргүүлсэн. Ажлын хэсгийн үзлэг шалгалт хийж, дүгнэлт гаргана.
5	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан, дүгнэх хуудсыг БОАЖЯ-нд хүргүүлэх	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан хэвлэмэл болон цахим хэлбэрээр	Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгуудын БОГазраас “дүгнэх хуудас” ирсний дараа тус дүгнэлтийг 2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлангийн хамт БОУАӨЯамны EIC.mn сайтад байршуулна.

Хүснэгт 17: Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах хуваарь

3.7 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ЗАРДАЛ

Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн байгаль орчны сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээг төслийн бүтээн байгуулалтын үе шатанд барилга угсралтын ажлыг гүйцэтгэгч компаниуд, үйлдвэрийн ашиглалтын үе шатанд “Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр” ТӨХХК хариуцан хэрэгжүүлнэ. Гүйцэтгэгч компаниуд нь сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний зардлыг хариуцах тул тус төлөвлөгөөнд зөвхөн МГТБҮ ТӨХХК-тай холбогдон гарах зардлыг төлөвлөлөө.

Хүснэгт 18: Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний зардал

№	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Зардал /төг/	Тайлбар
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах арга хэмжээ	-	Гүйцэтгэгч компаниуд
2	Нөхөн сэргээх арга хэмжээ	-	Төлөвлөөгүй
3	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээ	-	Төлөвлөөгүй
4	Нүүлгэн шилжүүлэх, нөхөн олговор олгох арга хэмжээ	-	Хийгдэхгүй
5	Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээ	-	Гүйцэтгэгч компаниуд
6	Химийн хортой болон аюултай бодисын эрсдэлийг бууруулах арга хэмжээ	-	2024 онд хийгдэхгүй
7	Хог, хаягдлын менежментийн арга хэмжээ	-	Гүйцэтгэгч компаниуд
8	Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах арга хэмжээ	-	Ажилчдын томилолтын зардлаар
9	Орчны хяналт – шинжилгээний хөтөлбөр	20,480,800	БОННУ-д тусгаснаар
10	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	-	-
НИЙТ ЗАРДАЛ		20,480,800	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 9.10 дугаар заалтын дагуу 10,240,400 төгрөгийг тусгай дансанд байршуулна.

3.8 ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

Хүснэгт 19: Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь
			2024 он
	1	2	
1	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, биелэлтэнд хяналт тавих, үр дүнгийн тайлан мэдээ гаргах байгаль орчны нэгжтэй байх	ГТБҮ-ийн ажилчдын цалингийн жишгээр зардлыг төлөвлөх	Манай удирдлага зохион байгуулалтын бүтцэд байгаль орчин, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн асуудал хариуцсан нэгж буюу Байгаль орчин, хөдөлмөр хамгааллын хэлтэс 5 орон тоотойгоор ажиллаж байна. Бид ерөнхий гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээ, байгаль орчны багц хуулиуд, тэдгээрт нийцүүлэн гаргасан дүрэм журам, байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайлан, 2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний дагуу төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр гүйцэтгэгч компаниудад зөвлөгөө өгч ажлын талбайд нэг мэргэжилтэн өдөр тутмын хяналтыг хэрэгжүүлж ажилласан.
2	Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх талаар хүлээсэн үүргээ биелүүлэх баталгааны мөнгөн хөрөнгө буюу тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх зардлын 50%-ийг тусгай дансанд байршуулах	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх зардлын 50%	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 9.10 дугаар заалтын дагуу БОАЖЯ-ны Төрийн сан банкны “байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн баталгааны тусгай данс” буюу 100900013406 тоот дансанд байгаль орчныг хамгаалах талаар хүлээсэн үүргээ биелүүлэх баталгааны мөнгөн хөрөнгө болох 16 сая төгрөгийг байршуулсан.
3	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх	20,480,000 төгрөг	2024 онд Үйлдвэрийн талбай болон Түүхий тос дамжуулах хоолойн төслийн ажлыг үргэлжилж байгаатай холбогдуулан Smartlab ХХК-иар орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн ажлыг гүйцэтгүүлэв. Төслийн талбайн Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутаг дэвсгэрт баригдаж буй газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих төсөл, Түүхий тос дамжуулах хоолой барих төслийн хүрээнд Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгийн 8-н сумын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх зурвас талбайн орчны агаарын бохирдлыг тодорхойлохоор орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэв.
4	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө, түүний биелэлтийн тайланг холбогдох газруудад тайлагнах	Ажилчдын томилолтын зардал	2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг БОУАӨЯ-аар батлуулсны дараа Дорноговь аймаг, Сүхбаатар аймаг, Дорнод аймгийн 8-н сумын Байгаль орчны газар, Сумын Засаг даргын тамгын газарт хэвлэмэл болон цахим хэлбэрээр өгсөн. Мөн компанийн вэб сайт, албан ёсны фэйсбүүк хуудас болон бусад мэдээллийн хэрэгслээр иргэдэд

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

		мэдээллийг хүргэсэн.
Д.д	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг дүгнэх ажлын хэсгийн зөвлөмжийн дагуу авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Хариуцсан албан тушаалтан
	1	2
1	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2021 оны 10 дугаар сарын 04-ний 58 дугаар зарлигийн дагуу “Тэрбум мод тарих” үндэсний хөдөлгөөнийг хэрэгжүүлж тайлан мэдээ ирүүлэх.	Байгаль орчин, хөдөлмөр хамгааллын алба
2	2024 онд Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах ажлын хүрээнд Сайншанд сумын Засаг даргатай зөвшилцөж гэрээ байгуулан нөхөн сэргээж, тэмдэгжүүлэх ажлыг тусган хэрэгжүүлэх.	
3	Амьтны нүүдлийн замыг чөлөөлж гарц гарам хийх /өргөстэй торыг өргөсгүй тороор сольж, торны бүтцийг өөрчлөх/	
4	Байгаль орчны чиглэлээр хийгдсэн ажлыг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчид, иргэд олон нийтэд танилцуулах ажлыг зохион байгуулах.	
5	Орчны хяналт шинжилгээг бүрэн хийлгэж лабораторийн сорилын дүнд дүгнэлт гаргуулан тайланд хавсаргах.	
6	Зам талбайн тоосжилтыг бууруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх.	
7	Үйлдвэрийн тосоор бохирдсон хөрсийг цэвэрлэж саармагжуулах арга хэмжээг авах.	
8	Үйлдвэрийн орчны цэвэрлэгээг тогтмолжуулах, ойролцоох газрын хог хаягдлыг бүрэн цэвэрлэх.	
9	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 31.3-д заасны дагуу хог хаягдлын тоо хэмжээг бүртгэж мэдээ тайланг суманд гаргаж өгөх.	
10	Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгах, дахин ашиглах цэгт хүлээлгэн өгч хэвших.	
11	Аюултай хог хаягдлыг хуулийн хугацаанд хадгалах, хуулийн хугацаа өнгөрсөн тохиолдолд эрх бүхий байгууллагад шилжүүлэх.	
12	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 10 ^{1.1} -т заасны дагуу Байгаль орчны аудитын дүгнэлтийн зөвлөмжийн хэрэгжилтийг зөвлөмжид заасан хугацаанд тусгайлан ирүүлэх.	
13	Монгол Улсын MNS4943:2015. Усны чанар, хаягдал усны стандартыг мөрдөж, дүгнэлт гаргуулан, гэрээ зөвшөөрөл авах.	
14	БОАЖС-ын 2019 оны 09-р сарын 19-ний А/527 тоот тушаалаар батлагдсан Байгаль орчны статистик мэдээллийн маягтаар ус, хог болон бусад мэдээллийг сумын байгаль орчны асуудал хариуцсан мэргэжилтэнд гаргаж өгөх	
15	Тайланд гүйцэтгэсэн ажилтай холбоотой нотлох баримтыг бүрэн хавсаргах шаардлагатай.	

БАРИМТЛАХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖ, СТАНДАРТЫН ШААРДЛАГА

Хүснэгт 20: Хуулийн заалтууд

№	Хуулиуд	Батлагдсан огноо, дагаж мөрдөх заалт
1	Газрын тосны тухай	2014.07.01
2	Газрын тосны бүтээгдэхүүний тухай	2005.07.01
	3 дугаар зүйл	3.1.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт газрын тосны бүтээгдэхүүний импорт, үйлдвэрлэл, худалдаа, тээвэрлэлт, хадгалалтын үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа иргэн, хуулийн этгээдэд энэ хууль үйлчилнэ
	8 дугаар зүйл	Газрын тосны бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх
	9 дүгээр зүйл.	Газрын тосны бүтээгдэхүүнийг худалдах
	10 дугаар зүйл	Газрын тосны бүтээгдэхүүнийг тээвэрлэх
	12 дугаар зүйл.	Газрын тосны бүтээгдэхүүний холбоотой үйл ажиллагаа эрхлэгчдийн нийтлэг үүрэг 12.1 Газрын тосны бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч, худалдагч, бүтээгдэхүүн хадгалж байгаа этгээд дахин ашиглахаа больсон агуулах, сав, тоног төхөөрөмжийг зайлуулах, газрын тосны бүтээгдэхүүний үлдэгдлийг цэвэрлэх, газрыг тэгшилж хөрсийг хэвийн байдалд оруулан хүн амын эрүүл мэнд, байгаль орчинд хоргүй болгох, бохирдсон болон эвдэрч гэмтсэн газрын хөрсийг нөхөн сэргээж ургамалжуулах үүрэгтэй.
	13 дугаар зүйл	Газрын тосны бүтээгдэхүүний нөөц
	14 дүгээр зүйл	Газрын тосны бүтээгдэхүүний импорт, үйлдвэрлэл, худалдаа, тээвэрлэлт, хадгалалтад тавих хяналт
	15 дугаар зүйл.	Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага
3	Газрын тухай	2002.06.07
	34 дүгээр зүйл	Газар эзэмших гэрээ, түүнийг байгуулах журам
	35 дугаар зүйл	Газар эзэмшигчийн эрх үүрэг
	50 дугаар зүйл	Газрыг үр ашигтай, зөв зохистой ашиглах, хамгаалах нийтлэг шаардлага
	55 дугаар зүйл	Газрын хэвлийг зохистой ашиглах, хамгаалах
	58 дүгээр зүйл	Газрын төлөв байдал, чанарын улсын хянан баталгаа, түүнийг гаргах
4	Газрын төлбөрийн тухай	1997.04.24
	7 дугаар зүйл	Газрын төлбөрийн хувь хэмжээ
	10 дүгээр зүйл	Газрын төлбөрийг төлөх, тайлагнах
5	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай	2006.05.25
	8 дугаар зүйл	Химийн хорт болон аюултай бодисоос хамгаалахад тавигдах үндсэн шаардлага
	10 дугаар зүйл	Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалахад тавигдах үндсэн шаардлага
	12 дугаар зүйл	Химийн хорт болон аюултай бодис тээвэрлэхэд
	13 дүгээр зүйл	Химийн хорт болон аюултай бодис ашиглахад
	14 дүгээр зүйл	Химийн хорт болон аюултай бодис устгахад
	17 дугаар зүйл	Эрсдэлийн үнэлгээ

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

6	Галын аюулгүй байдлын тухай	2015.07.02
	17 дугаар зүйл	Галын аюулгүй байдлыг хангах талаар аж ахуйн нэгж байгууллагын эрх, үүрэг
	18 дугаар зүйл	Галын аюулгүй байдлыг хангах үндэслэл 19-р зүйл: Галын аюулгүй байдлыг хангах талаар тавих нийтлэг шаардлага
	21 дүгээр зүйл	Барилга байгууламжийн, объектын зураг төсөл зохиох, хянахад галын аюулгүй байдлыг хангах шаардлага
7	Гамшгаас хамгаалах тухай	2017.02.02
	6 дугаар зүйл	Гамшгийн өмнөх үйл ажиллагаа
	8 дугаар зүйл	Гамшгаас хамгаалах үйл ажиллагааг төлөвлөх
	9 дүгээр зүйл	Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах
	10 дугаар зүйл	Гамшгаас хамгаалах бэлэн байдлыг хангах
	15 дугаар зүйл	Гамшгийн үеийн үйл ажиллагаа
	16 дугаар зүйл	Гамшгийн харилцаа холбоо, зарлан мэдээллийг зохион байгуулах
	17 дугаар зүйл	Голомтын бүс тогтоох
	18 дугаар зүйл	Эрэн хайх, аврах
	19 дүгээр зүйл	Хүч хэрэгсэл дайчлан гаргах, нүүлгэн шилжүүлэх
	20 дугаар зүйл	Гамшгийн хор уршгийг арилгах
	34 дүгээр зүйл	Хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг
8	Соёлын өвийг хамгаалах тухай	2014.05.15
	27 дугаар зүйл	Соёлын өвийн судалгаа
	37 дугаар зүйл	Соёлын өвийг хамгаалах тогтолцоо
	38 дугаар зүйл	Соёлыг өвийг хамгаалахтай холбоотой хориглох үйл ажиллагаа
	40 дүгээр зүйл	Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг урамшуулах
9	Хог хаягдлын тухай	2017.05.12
	10 дугаар зүйл	Хог хаягдлын талаар иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх, үүрэг
	14 дүгээр зүйл	Энгийн хог хаягдлыг цэвэрлэх, цуглуулах, тээвэрлэх
	15 дугаар зүйл	Хогийн саванд тавигдах шаардлага
	16 дугаар зүйл	Энгийн хог хаягдал сэргээн ашиглах, дахин боловсруулах, устгах, булшлах
	17 дугаар зүйл	Энгийн хог хаягдлыг сэргээн ашиглах, дахин боловсруулах, устгах, булшлах байгууламжийн ерөнхий шаардлага
	18 дугаар зүйл	Төвлөрсөн цэгт хог хаягдлыг булшлах
	20 дугаар зүйл	Хог хаягдлын төвлөрсөн цэгт хориглох үйл ажиллагаа
	21 дүгээр зүйл	Аюултай хог хаягдал үүсгэгч болон тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагаа эрхлэгчийг бүртгэх
	22 дугаар зүйл	Аюултай хог хаягдлыг савлах
	23 дугаар зүйл	Аюултай хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр түр хадгалах
	24 дүгээр зүйл	Аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

	25 дугаар зүйл.	Аюултай хог хаягдал хадгалах, дахин боловсруулах, устгахад тавигдах шаардлага
	26 дугаар зүйл	Аюултай хог хаягдлыг цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагаа эрхлэх
10	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай	2008.05.22
	13 дугаар зүйл	Галын аюулгүй байдалд тавигдах шаардлага
	14 дүгээр зүйл	Эрүүл мэндийн үзлэг
	15 дугаар зүйл	Ажилтныг ажлын тусгай хувцас, хамгаалах хэрэгслээр хангах
	17 дугаар зүйл	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн болон мэргэжлийн сургалт
	28 дугаар зүйл	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн талаар ажил олгогчийн эрх, үүрэг
11	Эрүүл ахуйн тухай	2016.02.04
	6 дугаар зүйл	Ажлын байранд тавигдах эрүүл ахуйн шаардлага
	7 дугаар зүйл	Үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд тавигдах эрүүл ахуйн шаардлага
	13 дугаар зүйл	Аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх үүрэг
12	Барилгын тухай	2016.02.05
	11 дүгээр зүйл	Барилгын үйл ажиллагааны зарчим
	12 дүгээр зүйл	Барилгын зураг төсөлд тавих шаардлага
	14 дүгээр зүйл	Барилга байгууламжид тавих шаардлага
	19 дүгээр зүйл	Барилгын үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөл болон бусад зүйл, заалтууд

Хүснэгт 21: Төрийн эрх бүхий байгууллагаас гаргасан дүрэм, журмууд

Д.д	Нэр	Батлагдсан огноо
1	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний аргачилсан заавар	БОАЖСайд, 2010-01-04, А-117
2	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам	БОНХАЖСайд, 2014-01-06, А-05
3	Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийн баталгааны тусгай дансны гүйлгээнд хяналт тавих	БОНХАЖСайд, 2014-01-06, А-04
4	Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын үнэлгээнд олон нийтийн оролцоог хангах тухай журам	БОНХАЖСайд, 2014-01-06, А-03
5	Усны сан бүхий газар, усны эх үүсвэрийн онцгой болон энгийн хамгаалалтын, эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдөх журам	БОНХАЖСайд, БХБСайд хамтарсан, 2015-06-05, А230/127
6	Ус ашиглалт, хэрэглээг тоолууржуулах журам	БОНХАЖСайд, 2013-05-16, А/156
7	Нэгж бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, ажил гүйцэтгэх, үйлчилгээ үзүүлэхэд зарцуулах усны норм батлах тухай	БОНХАЖСайд, 2015-07-30, А/301
8	Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газарт техникийн болон биологийн нөхөн сэргээлт хийх аргачлал	БОНХАЖСайд, 2015-03-30, А/138
9	Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам	БОАЖСайд, ЭМСайд, ОБЕГ-ын даргын хамтарсан, 2009-02-03, 28/40/29
10	Ил уурхайн аюулгүй ажиллагааны нийтлэг дүрэм	ҮХСайд, 2003-06-03, №98

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

11	Нөхөн сэргээлт хийсэн газрыг хүлээн авсан тухай актын загвар батлах тухай	БОНХАЖСайд, 2015-12-16, А/419
12	Хог хаягдлын улсын тоо бүртгэл хөтлөх, тайлагнах журам	БОНХАЖСайд, 2014-04-09, А/116
13	Ашигт малтмалын баялгийн урьдчилсан үнэлгээ, ашигт малтмалын ордын нөөцийг ашиглах боломжийн урьдчилсан үнэлгээ, уул уурхайн төслийн техник, эдийн засгийн үндэслэлд тавигдах үндсэн шаардлагууд ба техник, эдийн засгийн үндэслэл хүлээн авах журам	ЭБЭХСайд, 2012-04-17, №074
14	Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдрэлд орсон газрыг нөхөн сэргээх ажлын зардлын үнэлгээ тооцох аргачлал	БОНХАЖСайд, ЭБЭХСайдын хамтарсан, 2010-05-17, А-132/112
Засгийн газрын тогтоол		
1	Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах төлбөрийн орлогын хэсгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, тайлагнах журам	2014-02-14, №43
2	Хог хаягдлыг бууруулах, цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин боловсруулах, эргүүлэн ашиглах, устгах үйл ажиллагаа эрхэлсэн болон хаягдалгүй технологи нэвтрүүлсэн иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг сурталчилж, урамшуулал олгох журам батлах тухай	2015-06-29, №263
3	Аюултай хог хаягдлын жагсаалт батлах тухай	2015-06-29, №264
4	Усны нөөц ашигласны төлбөрийн хувь хэмжээг тогтоох, хөнгөлөх тухай	2013-09-21, №326
Агентлагийн даргын тушаал		
1	Ашигт малтмал ашиглах үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, тайлан, мэдээ хүлээн авах заавар	АМГ-ын дарга, 2015-11-20, А/98
2	Газрын төлөв байдал, чанарын хянан баталгаа хийх журам	ГХГЗЗГ-ын дарга, 2013-06-28, А/174

Хүснэгт 22: Монгол улсын стандартууд

№	Стандартын нэр	Монгол Улсын стандарт
Байгаль орчинтой холбоотой стандартууд		
1	Байгаль орчны удирдлагын тогтолцоо: Шаардлага, хэрэглэх арга зүйн заавар	MNS ISO14001:2016
2	Байгаль орчны менежмент: Байрласан газар ба байгууллагын талаарх байгаль орчны үнэлгээ	MNS ISO14015:2005
3	Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ	MNS 5850:2008
4	Нэг наст цэцэг тарих арга	MNS 6259:2011
5	Зүлэгжүүлэх талбай бэлтгэх, үр тарих, арчлах	MNS 6260:2011
6	Өрлийн суулгац, Техникийн шаардлага	MNS 6509:2015
7	Барилга, байгууламж, инженерийн шугам сүлжээг төлөвлөхөд ногоон байгууламжийн ойртох зай хэмжээ	MNS 5973:2009
8	Шилмүүст төрлийн модны суулгац, Техникийн шаардлага	MNS 6139:2010
9	Мод, сөөгний тарьц. Техникийн шаардлага	MNS 6140:2010
10	Навчит төрлийн модны суулгац. Техникийн шаардлага	MNS 6141:2010
11	Ахуйн хог хаягдал. Тээвэрлэлт, ангилал, ерөнхий шаардлага	MNS 5344:2003
12	Хүрээлэн буй орчин. Усны чанар. Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага	MNS 4943:2015

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

13	Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүй байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ	MNS 0900:2010
14	Унд, ахуйн зориулалттай усны төвлөрсөн хангамжийн эх булгийг сонгох журам ба эрүүл ахуйн шаардлага	MNS 0899:1992
15	Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага	MNS 4585-2007
16	Агаарт байх бохирдуулагч бодисын хүлцэх хэм хэмжээ. Техникийн ерөнхий шаардлага	MNS 5885:2008
17	Байгаль орчин. Эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт, нэр томьёо тодорхойлолт	MNS 5914:2008
18	Байгаль орчин. Уул уурхайн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын ангилал	MNS 5915:2008
19	Байгаль орчин. Газар шорооны ажлын үед үржил шимт хөрс хуулалт, хадгалалт	MNS 5916:2008
20	Байгаль орчин. Уул уурхайн үйл ажиллагаанаас үүдэн эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага	MNS 5917:2008
21	Байгаль орчин. Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн ерөнхий шаардлага	MNS 5918:2008
22	Байгаль орчин. Эвдэрсэн газарт хучилт хийх хөрс. Техникийн шаардлага.	MNS 5919:2008
23	Усан орчны чанарын үзүүлэлт. Ерөнхий шаардлага.	MNS 4586 : 1998
24	Хөрс. Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлага	MNS 3298 : 1991
Аюулгүй ажиллагаа, хөдөлмөр хамгааллын стандартууд		
1	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй: ерөнхий шаардлагууд	MNS 4968:2000
2	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Ажлын байрны орчин. Эрүүл ахуйн шаардлага	MNS 4990:2000
3	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа. Эрүүл ахуй. Нэр томьёо, тодорхойлолт	MNS 4967:2000
4	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа. Эрүүл ахуйн сургалтын зохион байгуулалт үндсэн дүрэм.	MNS 4969:2000
5	Цахилгааны аюулгүй ажиллагаа: Ерөнхий шаардлага	MNS 5390:2004
6	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Цахилгааны аюулгүй ажиллагаа. Хамгаалах газардуулга тэгшлэлт	MNS 5146:2002
7	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Ачих буулгах ажлын аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага	MNS 5079:2001
8	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага	MNS 5002:2000
9	Хөдөлмөр хамгаалал. дохионы өнгө, аюулгүй ажиллагааны тэмдгүүд	MNS 0012-4-002:1985
10	Хөдөлмөр хамгаалал. Аюулгүй ажиллагааны тэмдэг ба дохионы өнгө	MNS 4643:1998
11	Хөдөлмөрийн хамгаалах хэрэгсэлд тавих ерөнхий шаардлага	MNS 4931:2000
12	Хамгаалалтын хувцас. Ерөнхий шаардлага	MNS ISO 13688:2000
13	Нүд хамгаалах хэрэгсэл-тайлбар толь	MNS ISO 4007-2000
14	Толгой хамгаалах хэрэгсэл. Сонсгол хамгаалах хэрэгсэл. Чихэвч, бөглөө	MNS 5388:2004
15	Толгой хамгаалах хэрэгсэл. Нүд хамгаалах хэрэгсэл. Нүдний шил	MNS 5389:2004
16	Толгой хамгаалах хэрэгсэл. Дуулга	MNS 5621:2006
17	Толгой хамгаалах хэрэгсэл. Нүүрэвч	MNS 5624:2006
18	Амьсгалын замыг хамгаалах хэрэгсэл /хошуувч, шүүлтүүртэй баг, тусгаарласан агаартай бүтэн баг/	MNS 5620:2006

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

19	Гарны хамгаалалт. Бээлий	MNS 5622:2011
20	Хөлний хамгаалалт. Ажлын тусгай гутал	MNS 5623:2006
21	Галын аюулаас хамгаалах нийтлэг асуудал. Галын ангилал	MNS 4284:2006
22	Галын техник. Нэр томъёо тодорхойлолт	MNS 0639:1989
23	Гал түймрээс хамгаалах. Аж ахуйн нэгж, байгууллага, барилга байгууламжид гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгслийн зайлшгүй байх шаардлага	MNS 5566:2005
24	Автомашин зогсоол. Ангилал. Ерөнхий шаардлага	MNS 5342:2003
25	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй: гадна хог хаягдалд анализ хийх ерөнхий шаардлага	MNS 5010:2001

Хүснэгт 23: Байгаль орчны багц хуулийн заалтууд

№	Хуулийн нэр	Зүйл, заалт	Төслийн үйл ажиллагааны хүрээнд хамаарах гол хуулийн заалтууд
1	Байгаль орчныг хамгаалах тухай	7 дугаар зүйл. Байгаль орчны үнэлгээ	1.Байгаль орчны унаган төрхийг хадгалах, түүний тэнцэл алдагдахаас сэргийлэх арга хэмжээ боловсруулж хэрэгжүүлэх, байгалийн баялгийн ашиглалтыг зохицуулах зорилгоор байгалийн баялгийн нөөцийн үнэлгээ болон байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээг тус тус хийнэ. 2.Байгалийн баялгийг үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашиглахыг хүсч байгаа иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үнэлгээг өөрийн зардлаар хийлгэх буюу үнэлгээг урьд нь тогтоосон бол түүнийг гүйцэтгэсний зардлыг төлнө.
		10 ¹ дүгээр зүйл. Байгаль орчны аудит	1.Байгаль орчны аудитыг байгалийн нөөц, баялгийг ашиглан үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллага нь хоёр жил тутам хийлгэж, холбогдох дүгнэлт, зөвлөмж гаргуулан хэрэгжүүлэх бөгөөд зөвлөмжид заасан хугацаанд тайлангаа аймаг, нийслэлийн байгаль орчны албанд хүргүүлнэ.
		31 дүгээр зүйл. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын үүрэг	1/байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль тогтоомж, Засгийн газар, нутгийн өөрөө удирдах байгууллага болон Засаг даргын шийдвэр, улсын байцаагч, байгаль хамгаалагчийн шаардлагыг биелүүлэх; 2/эрх бүхий байгууллагаас баталсан байгаль орчны холбогдолтой стандарт, хэм хэмжээ, дүрэм, журмыг чанд сахин биелүүлж, дотоодын хяналтыг хэрэгжүүлэх; 3/үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэх явцад байгаль орчинд гаргаж байгаа хорт бодис, физикийн хортой нөлөөлөл, хог хаягдлын хэмжээг бүртгэж, тэдгээрийг багасгах, цэвэрлэх талаар авсан арга хэмжээ, хянах төхөөрөмжийн ажиллагааны тухай тайлан мэдээг хугацаанд нь гаргаж холбогдох байгууллагад өгөх; 4/байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл бүхий үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллага үйл ажиллагааныхаа сөрөг нөлөөллийг бууруулах, зогсоох болон байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээний зардлыг жил бүр төсөвтөө тусган хэрэгжүүлэх; 7/бохирдлын эх үүсвэр бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллага нь байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангах, өөрийн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчинд ялгаруулж байгаа хатуу, шингэн, хийн хаягдлыг хянах ажлыг зохион байгуулж ажиллуулах үүрэг бүхий дотоод хяналтын нэгжтэй байх.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

			9/өөрийн үйл ажиллагааны улмаас байгаль орчинд учруулсан хохирлыг арилгах, холбогдох байгууллагад мэдэгдэх, байгаль орчны хяналтын улсын байцаагчийн ногдуулсан нөхөн төлбөрийг ажлын 14 хоногт багтаан төлөх; 10/ байгаль орчинд хохирол учруулж болох аливаа үйлдлээс татгалзах.
2	Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тухай хууль	6 дугаар зүйл. Төлөв байдлын болон хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээ	6.1.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь энэ хуулийн 3.1.4-т заасан үнэлгээг хийлгэж, болзошгүй нөлөөллийг судалсан байна. 6.2.Төлөв байдлын үнэлгээг төсөл хэрэгжүүлэгч нь эрх бүхий мэргэжлийн байгууллага болон судалгаа, шинжилгээний байгууллагын оролцоотойгоор хийлгэх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хандан чиглэл гаргуулна. 6.3.Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь тодорхой бүс нутаг, сав газарт иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа төсөлд энэ хуулийн 3.1.5-д заасан үнэлгээг эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагын оролцоотойгоор хийнэ. 6.5.Хуримтлагдах нөлөөллийн үнэлгээний ажилд шаардагдах зардлыг нөлөөллийн цар хүрээг харгалзан төсөл хэрэгжүүлэгчээс гаргуулна.
		7 дугаар зүйл. Нөлөөллийн үнэлгээ	7.2.Байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээг байгалийн нөөцийг ашиглах, газрын тос болон ашигт малтмал хайх, ашиглах, аж ахуйн зориулалтаар газар эзэмших, ашиглах эрх авах болон төсөл хэрэгжүүлэхээс өмнө хийнэ. 7.3.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь холбогдох эрх бүхий байгууллагаар баталгаажсан техник-эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөл, төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчны өнөөгийн төлөв байдлын тодорхойлолт, тухайн сум, дүүргийн Засаг даргын санал болон холбогдох бусад баримт бичгийг бүрдүүлэн энэ хуулийн хавсралтад заасан ангиллын дагуу байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, эсхүл байгаль орчны албанд байгаль орчны нөлөөллийн ерөнхий үнэлгээ хийлгэнэ.
		13 дугаар зүйл. Төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэгчийн эрх	13.1.1.стратегийн болон нөлөөллийн үнэлгээ хийлгэх хүсэлтээ эрх бүхий байгууллага, аж ахуйн нэгжид тавих; 13.1.2.төлөв байдлын, стратегийн болон нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг хийлгэх аж ахуйн нэгжийг сонгох; 13.1.3.тухайн бодлого, хөтөлбөр, төлөвлөгөө, төслийн техник, технологи, бизнесийн холбоотой зарим шаардлагатай мэдээллийг нууцлахыг стратегийн болон нөлөөллийн үнэлгээг гүйцэтгэх аж ахуйн нэгжээс шаардах.
		20 дугаар зүйл. Хохирлыг нөхөн төлүүлэх	20.1.Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийлгэлгүйгээр төслийг хэрэгжүүлснээс буюу үнэлгээгээр тавигдсан шаардлагыг зөрчсөний улмаас байгаль орчинд учруулсан хохирлыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас гаргасан аргачлалын дагуу тооцож, гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлнэ. 20.2.Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээг буруу хийснээс байгаль орчинд учруулсан хохирлыг байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ хийсэн эрх бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллагаар нөхөн төлүүлнэ.
3	Агаарын тухай хууль	9 дүгээр зүйл. Аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэний эрх, үүрэг	9.1.1.агаарын хууль тогтоомж, нутгийн өөрөө удирдах болон төрийн захиргааны байгууллага, Засаг даргын шийдвэр, улсын байцаагчийн шаардлагыг биелүүлэх; 9.1.2.агаар хамгаалахтай холбогдсон дүрэм, журам, бохирдуулах бодисын хаягдлын стандарт, хэм хэмжээний шаардлагыг хангах;

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

			9.1.3.агаарын бохирдлын томоохон суурин эх үүсвэр ашиглан үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэхдээ тухайн эх үүсвэрийн хаягдал, нөлөөллийг хянах дотоод хяналтын багаж хэрэгслээр тоноглох; 9.1.4.аж ахуйн нэгж, байгууллага нь байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний тайланд тусгасан орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрийн дагуу дотоод хяналтыг явуулах; 9.1.5.аж ахуйн нэгж, байгууллага нь агаарын бохирдлын эх үүсвэрийн дотоод хяналтын болон холбогдох бусад тайлан, мэдээг энэ хуулийн 12.5-д заасан журмын дагуу мэргэжлийн албаны орон нутаг дахь салбарт гаргаж өгөх; 9.1.6.агаар хамгаалах талаар мэргэжлийн байгууллагаас арга зүйн туслалцаа, зөвлөгөө авах; 9.1.7.агаарын бохирдлыг бууруулах талаарх холбогдох хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөх; 9.1.8.агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд түүхий нүүрс болон агаар бохирдуулах бусад зүйл шатаахгүй байх; 9.1.9.агаарын бохирдлыг бууруулах техник, технологи, шингэрүүлсэн хийн түлш, бусад эх үүсвэрийг ашиглах; 9.1.10.иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын явуулж байгаа үйл ажиллагаа нь агаар бохирдуулж, улмаар хүний эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөх түвшинд хүрсэн бол холбогдох байгууллагад шаардлага тавих, гомдол мэдүүлэх, мэдэгдэх; 9.1.11.хуульд заасан бусад эрх, үүрэг.
		16 дугаар зүйл. Агаарын чанарыг сайжруулах бүсэд хориглох зүйл	16.1.1.зориулалтын бус газарт хог хаягдал хаях, ил задгай шатаах; 16.1.2.агаар бохирдуулах бодис ялгаруулдаг үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэх; 16.1.3.энэ хуулийн 6.1.6-д заасан урамшуулал бүхий цахилгаан эрчим хүчийг ахуйн зориулалтаас бусад хэлбэрээр ашиглах; 16.1.4.стандартын шаардлага хангаагүй цахилгаан халаах хэрэгсэл ашиглах; 16.1.5.түүхийн нүүрс болон агаар бохирдуулах бусад хаягдал зүйлс шатаах.
		18 дугаар зүйл. Агаарын бохирдлын томоохон суурин эх үүсвэр ашиглах зөвшөөрөл	18.1.Аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэн агаарын бохирдлын томоохон суурин эх үүсвэр ашиглаж үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэхдээ мэргэжлийн албаар дүгнэлт гаргуулан сум, дүүргийн Засаг даргаас зөвшөөрөл авна. 18.2.Энэ хуулийн 18.1-д заасан зөвшөөрөлд тухайн эх үүсвэрээс агаарт гаргах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх хаягдал, үзүүлэх физикийн сөрөг нөлөөллийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээг зааж, агаар хамгаалах талаар авах арга хэмжээ, хууль тогтоомжид заасан бусад шаардлагыг тусгана.
4	Усны тухай хууль	6 дугаар зүйл. Усны хяналт-шинжилгээний сүлжээ	6.1.Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь усны нөөц, горим, чанарын төлөв байдал, өөрчлөлтөд байнгын ажиглалт, хэмжилт, судалгаа шинжилгээ хийж, үнэлгээ өгөх, мэдээллээр хангах зорилго бүхий усны хяналт-шинжилгээний нэгдсэн сүлжээг зохион байгуулж ажиллуулна. 6.2.Усны хяналт-шинжилгээний улсын нэгдсэн сүлжээ байнгын ажиллагаатай дараах хэсгээс бүрдэнэ: 6.2.1.улсын хяналт-шинжилгээний сүлжээ; 6.2.2.сав газрын хяналт-шинжилгээний нэгж; 6.2.3.аж ахуйн нэгж, байгууллагын дотоод хяналтын цэг. 6.3.Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага усны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөр, усны шинжилгээний аргачлалыг баталж, мэргэжлийн удирдлагаар хангах бөгөөд хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрт усны сан бүхий газар, газрын доорх усны ордын нэр, хяналт-шинжилгээний

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

			харуул, өртөө, цооногийн тоо, байршил, шинжилгээний төрөл, арга зүй, хариуцан гүйцэтгэгчийг тус тус заана.
	22 дугаар зүйл. Усны нөөцийг хамгаалах		22.1.Усны нөөцийг хомсдох, бохирдохоос хамгаалах, үер, усны гамшгаас сэргийлэх зорилгоор усны сан бүхий газар, усны эх үүсвэрт онцгой болон энгийн хамгаалалтын, эрүүл ахуйн бүс тогтооно. 22.2.Усны сан бүхий газрын эргээс 50 метрээс доошгүй зайд болон гол мөрний татамд онцгой хамгаалалтын бүс тогтооно. 22.2.1.Онцгой хамгаалалтын бүсэд барилга, байгууламж барих, газар хагалах, тэсэлгээ хийх, газар тариалан эрхлэх, ашигт малтмал хайх, олборлох, зэгс, шагшуурга, мод огтлох, элс, хайрга, чулуу авах, байгалийн ургамлыг үйлдвэрлэлийн зориулалтаар түүж бэлтгэх, мал угаах болон хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх цэг байгуулахыг хориглоно. 22.3.Усны сан бүхий газрын эргээс 200 метрээс доошгүй зайд энгийн хамгаалалтын бүс, ус хангамжийн эх үүсвэрээс 100 метрээс доошгүй зайд эрүүл ахуйн бүс тогтооно. 22.4.Усны сан бүхий газар, усны эх үүсвэрийн онцгой болон энгийн хамгаалалтын, эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдөх журмыг байгаль орчны болон газрын харилцааны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батлах бөгөөд энэ журмаар онцгой болон энгийн хамгаалалтын, эрүүл ахуйн бүсийн зааг, бүсэд мөрдөх дэглэмийг тогтооно. 22.6.Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага энэ хуулийн 22.4-т заасан дэглэм зөрчихийг хориглоно.
	24 дүгээр зүйл. Усны нөөцийг бохирдохоос хамгаалах		24.1.Усны сан бүхий газарт цацраг идэвхт болон химийн хорт бодис, халдвар үүсгэгч, хог хаягдал, бохир ус хаях, хадгалах, машин техник, бохир зүйлс угаахыг хориглоно. 24.4.Ус ашиглагч иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь ахуйн бохир ус зайлуулах цэгээ эрүүл мэндийн болон байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний тогтоосон журмын дагуу ус тусгаарлагчаар тусгаарлаж тохижуулсан байна. 24.5.Хаягдал ус зайлуулах зөвшөөрлийг усны мэдээллийн санд бүртгэнэ. 24.6.Хаягдал ус зайлуулах зөвшөөрөлд заасан хэмжээнээс болон хаягдал усны стандартаас хэтэрсэн бохир усыг удаа дараа хаясан нь ус ашиглах эрхийг цуцлах үндэслэл болно. 24.7.Энэ хуулийн 24.2-т заасан хаягдал ус хаях, зайлуулах зөвшөөрлийн бичгийн загварыг байгаль орчны болон хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.
	28 дугаар зүйл. Ус ашиглагчид олгох зөвшөөрөл		28.1.Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага ус ашиглах хүсэлтээ энэ хуулийн 28.4-т заасан этгээдэд гаргана. 28.2.Ус ашиглах хүсэлтэд дараах бичиг баримтыг хавсаргана: 28.2.1.Ашиглах усны эх үүсвэр, эсхүл рашааны эх булаг, түүний байршлыг харуулсан зураг; 28.2.2.Ус, рашааны нөөц, чанар, найрлагыг тогтоосон хайгуул, судалгааны тайлан, ашиглах боломжит нөөцийн талаарх дүгнэлт; 28.2.3.Хоногт ашиглах усны хэмжээ, зориулалт; 28.2.4.Барилга байгууламжийн зураг, төсөл; 28.2.5.Үйлдвэрлэлийн хүчин чадал, техник, эдийн засгийн үзүүлэлт; 28.2.6.Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тайлан, дүгнэлт. 28.4.Хоногт 100 шоометрээс их ус ашиглах, эрчим хүч, усан тээврийн зориулалтаар ашиглуулах дүгнэлтийг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, 50-100 шоометр ус болон усан орчин ашиглуулах дүгнэлтийг сав газрын захиргаа, 50 шоометр хүртэлх ус ашиглуулах, хурын ус хуримтлуулж,

			хөв, цөөрөм байгуулах, суваг, шуудуу татах дүгнэлтийг аймаг, нийслэлийн байгаль орчны алба тус тус гаргана. 28.5.Энэ хуулийн 28.4-т заасан этгээд ус ашиглах тухай хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш ажлын 15 өдрийн дотор дүгнэлт гаргана. 28.6.Энэ хуулийн 28.4-т заасан дүгнэлтийг үндэслэн ус ашиглах зөвшөөрлийг хоногт 100 шоометрээс их ус ашиглах тохиолдолд сав газрын захиргаа, хоногт 50-100 шоометр ус ашиглахад аймаг, нийслэлийн байгаль орчны алба, хоногт 50 шоометрээс бага ус ашиглахад сум, дүүргийн Засаг дарга олгож, усны мэдээллийн санд бүртгэнэ. 28.7.Хүн амын төвлөрсөн ус хангамжийн эх үүсвэрийн ус хангагч байгууллага нь байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар дүгнэлт гаргуулж, сав газрын захиргаанаас ус ашиглах зөвшөөрөл авна. 28.8.Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад ус ашиглах зөвшөөрлийг 10 хүртэл жилийн хугацаагаар олгож, гэрээгээр хүлээсэн үүргээ бүрэн биелүүлж ирсэн ус ашиглагчийн эрхийг тухай бүр 5 хүртэл жилээр сунгана. 28.9.Стратегийн ач холбогдол бүхий ашигт малтмалын ордыг ашиглах зориулалт бүхий ус ашиглах зөвшөөрлийн хугацаа нь ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн хугацаатай адил байна. 28.10.Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын газар эзэмших эрх нь өөрийн эзэмшлийн газар дахь ус ашиглах эрхийг төлөөлөхгүй. 28.11.Энэ хуулийн 28.6-д заасан зөвшөөрлийг үндэслэн ус ашиглах эрхийн бичиг олгож, гэрээ байгуулснаар иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын ус ашиглах эрх үүснэ. 28.12.Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага усны нөөцийг гэрээний үндсэн дээр хамтран ашиглаж болно. 28.13.Улсын төсвийн хөрөнгөөр судалж тогтоосон усны нөөцийг ашиглах тохиолдолд усны эрэл, хайгуул, судалгааны зардлыг ус ашиглагчаар эргүүлэн төлүүлнэ. 28.14.Аж ахуйн нэгжийн өөрийн хөрөнгөөр олж илрүүлсэн усны ашиглалтын нөөцийн баталгаажуулсан хэмжээ нь зөвхөн тухайн аж ахуйн нэгжийн хэрэгжүүлэх төслийн үргэлжлэх хугацаа болон ашигтай ажиллах нөхцөлийг хангахаар байгаа тохиолдолд ус ашиглах эрхийг бусад аж ахуйн нэгжид давхардуулан олгохгүй. 28.15.Аж ахуйн нэгжийн өөрийн хөрөнгөөр олж илрүүлсэн усны ашиглах боломжит нөөц нь тухайн хэрэгжүүлэх төслийн усны хэрэгцээг бүрэн хангаж, илүү гарах нөхцөлд байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын дүгнэлтийг үндэслэн бусад аж ахуйн нэгжийн хэрэгцээнд ашиглуулах бөгөөд усны эрэл, хайгуулын нийт зардлаас зөвхөн тухайн аж ахуйн нэгжид нийлүүлэх усны эрэл, хайгуулын ажилд зарцуулсан зардлыг нөхөн төлүүлж болно. 28.16.Энэ хуулийн 28.14, 28.15 дахь хэсэг нь унд, ахуйн болон байгаль хамгааллын зориулалтаар ашиглах усны харилцаанд хамаарахгүй. 28.17.Ус ашиглуулах дүгнэлт гаргах үйлчилгээний хөлс, ус ашиглах эрхийн бичиг, гэрээний загварыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална. 28.18.Ус ашиглуулах дүгнэлт, холбогдох зөвшөөрөлгүйгээр ус ашиглах, дур мэдэн цооног гаргахыг хориглоно. 28.19.Байгальд халтай технологи бүхий үйлдвэр, үйлчилгээний газарт ус ашиглуулах дүгнэлт гаргахыг хориглоно.
--	--	--	--

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

		29 дүгээр зүйл. Ус ашиглах гэрээ байгуулах, цуцлах	29.3.Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагатай байгуулсан ус ашиглах гэрээг дараах тохиолдолд зөвшөөрөл олгогчийн санаачилгаар хугацаанаас нь өмнө цуцална: 29.3.1.Ус ашиглагчийн үүрэг болон гэрээнд заасан үүргээ биелүүлээгүй; 29.3.2.байгаль орчныг хамгаалах тухай болон усны тухай хууль тогтоомж зөрчсөн; 29.3.3.Ус ашигласны болон бохирдуулсны төлбөрийг тогтоосон хугацаанд нь төлөөгүй; 29.3.4.Усны эх үүсвэрийг бохирдуулсан; 29.3.5.Усны тоолуур болон тохиргооны тоног төхөөрөмж суурилуулаагүй буюу ашигласан усны тооцоог хуурамчаар тооцсон; 29.3.6.Сав газрын захиргааны шийдвэрээр. 29.4.Хүн амын ус хангамжийн аюулгүй байдлыг хангах үүднээс тухайн усны эх үүсвэрээс ашиглаж байгаа бусад ус ашиглагчийн эрхийг төр өөрийн санаачилгаар цуцалж болно.
5	Байгалийн ургамлын тухай хууль	7 дугаар зүйл. Ургамлыг хамгаалах	1.Ургамлыг гал түймэр, өвчин, хөнөөлт мэрэгч амьтан, хөнөөлт шавж болон хүний үйл ажиллагааны сөрөг нөлөөллөөс хамгаалах ажлыг бүх шатны Засаг дарга улсын төсвийн хөрөнгөөр, гэрээний дагуу газар эзэмшиж, ашиглаж байгаа иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага өөрийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлнэ. 2.Нэн ховор, унаган буюу үлдвэр ургамлын удмын санг хамгаалах зорилгоор ургамлыг тарималжуулах, нутагшуулах ажлыг төрийн захиргааны төв байгууллага мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлнэ. 3.Ургамлыг өвчин, хөнөөлт мэрэгч амьтан, хөнөөлт шавж, хими, биологийн бодисын хортой нөлөөллөөс хамгаалах, хорио цээр тогтоох журмыг хуулиар тогтооно. 4.Ургамлыг өвчин, хөнөөлт мэрэгч амьтан, хөнөөлт шавжаас хамгаалахад байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага /цаашид *төрийн захиргааны төв байгууллага* гэх/-ын зөвшөөрснөөс бусад химийн бодис хэрэглэхийг хориглоно. 5.Нэн ховор ургамал бүхий газрыг тухайн ургамал хамгаалах, нөхөн сэргээхээс бусад зориулалтаар иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад эзэмшүүлэхийг хориглоно. 6.Харь ургамлыг төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр байгальд тарималжуулахыг хориглоно. 7.Харь ургамлыг байгальд тарималжуулахад зориулалтын хязгаарлаж битүүмжилсэн талбайг ашиглана.
	Амьтны тухай хууль	6 дугаар зүйл. Амьтныг хамгаалах хэлбэр	6.1.Амьтныг дор дурдсан хэлбэрээр хамгаална: 6.1.1.Амьтныг ашиглахад хорио, хязгаарлалт тогтоох; 6.1.2.Нэн ховор, ховор амьтныг олон улсын болон Монгол Улсын "Улаан ном", бусад холбогдох гэрээ, конвенцын хавсралтад бүртгэх; 6.1.3.Амьтны хэвийн өсөлт үржилтийг хадгалах, тархац нутгийг хамгаалах, нүүдлийн замыг чөлөөтэй байлгах; 6.1.4.Амьтны удмын санг хамгаалах, үр хөврөлийг хадгалах; 6.1.5.Амьтны нөөц тогтоож, ашиглалтыг зохицуулах; 6.1.6.Амьтныг сэргээн нутагшуулах; 6.1.7.Үйлдвэрлэл, аж ахуйн үйл ажиллагааны явцад амьтан устахаас урьдчилан сэргийлэх; 6.1.8.Биотехникийн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх; 6.1.9.Өвчилсөн, гамшигт, аюулт үзэгдэлд нэрвэгдсэн амьтанд тусламж үзүүлэх, авран хамгаалах; 6.1.10.Амьтныг хамгаалах арга хэмжээний үндэслэлийг гаргахад чиглэсэн эрдэм шинжилгээний ажил гүйцэтгэх;

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

			6.1.11.Иргэдийг амьтанд энэрэнгүй ханддаг үзлээр хүмүүжүүлэх, амьтныг хамгаалах үйл ажиллагааг олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр сурталчлах 6.2.Энэ хуулийн 6.1.1-6.1.6, 6.1.10, 6.1.11-д заасан үйл ажиллагааг төрийн захиргааны төв байгууллага, 6.1.4, 6.1.6-6.1.9-д заасан үйл ажиллагааг байгаль орчны мэргэжлийн байгууллага, 6.1.7- 6.1.9-д заасан үйл ажиллагааг иргэн, хуулийн этгээд тус тус хэрэгжүүлнэ.
		7 дугаар зүйл. Нэн ховор, ховор амьтныг хамгаалах	7.1.Нэн ховор амьтанд Мазаалай баавгай /<i>Ursus arctos gobiensis</i>/, Хавтгай тэмээ /<i>Camelus bactrianus ferus</i>/, Тахь адуу /<i>Equus ferus przewalskii</i>/, Ойн буган цаа /<i>Rangifer tarandus</i>/, Цоохор ирвэс /<i>Uncia uncia</i>/, Баданга хүдэр /<i>Moschus moschiferus</i>/, Молцог хандгай /<i>Alces alces</i>/, Татаар бөхөн /<i>Saiga tatarica</i>/, Голын халиу /<i>Lutra lutra</i>/, Азийн минж /<i>Castor fiber</i>/, Ойн унтаахай /<i>Dryomys nitedula</i>/, Зүүн гарын даахай /<i>Stylodipus sungorus</i>/, Борцгор хотон /<i>Pelicanus crispus</i>/, Хургач бор /<i>Paradoxornis heudei</i>/, Цагаан тогоруу /<i>Grus leucogeranus</i>/, Хар мөрний хилим /<i>Acipenser schrenckii</i>/, Шаргал үхэрдэй /<i>Tinca tinca</i>/, Цөөвөр чоно /<i>Canis alpinus</i>/, Шивэр молцог хандгай /<i>Alces alces pfizenmayeri</i>/, Дорнын молцог хандгай /<i>Alces alces cameloides</i>/, Соргор бөхөн /<i>Saiga tatarica</i>/, Монгол бөхөн /<i>Saiga borealis</i>/,Алтайн чацуулин /<i>Talpa altaica</i>/, Гозоорой зурам /<i>Citellus alaschanicus</i>/, Сухайн чичүүл /<i>Meriones tamariscinus</i>/, Давжаа алагдаара /<i>Allactaga elater</i>/, Цагаантолгойт ямаансүүл /<i>Oxyura leucoccephala</i>/, Могойч загалай /<i>Circaetus gallicus</i>/, Бор бүргэд /<i>Aquila clanga</i>/, Усны нөмрөгбүргэд /<i>Aquila clanga</i>/, Реликт цахлай /<i>Larus relictus</i>/ зэрэг амьтан хамаарна. 7.2.Нэн ховор амьтныг төрийн захиргааны төв байгууллагын тусгай зөвшөөрлөөр зөвхөн эрдэм шинжилгээний ажил гүйцэтгэх зориулалтаар агнаж, барьж болно. 7.3.Энэ хуулийн 7.2-т зааснаас бусад зориулалтаар нэн ховор амьтныг агнаж бэлтгэсэн арьс, яс, бусад түүхий эдийг худалдах, худалдан авахыг хориглоно. 7.4.Нэн ховор амьтны амьдрах нутагт хүнд үйлдвэр, цахилгаан станц, химийн үйлдвэр байгуулах, авто болон төмөр зам тавих, уул уурхайн олборлолт явуулах, газар тариалангийн үйлдвэрлэл эрхлэх асуудлыг байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний дүгнэлтийг үндэслэн Засгийн газар шийдвэрлэнэ. 7.5.Төрийн захиргааны төв байгууллагаас олгосон тусгай зөвшөөрлөөр ховор амьтныг дараах тохиолдолд агнаж, барьж болно: 7.5.1.Судалгаа, шинжилгээ, соёл, урлаг, эмчилгээний зориулалтаар; 7.5.2. Монгол Улсын болон гадаадын иргэн тусгай төлбөр төлсөн; 7.5.3.Тодорхой нутаг дэвсгэрт амьтны сүргийн бүтцийг зохицуулах болон халдварт өвчний голомтыг эрүүлжүүлэх зорилгоор. 7.6.Ховор амьтны жагсаалт, ховор амьтныг агнах, барих зөвшөөрөл олгох журмыг Засгийн газар батална.
		37 дугаар зүйл. Амьтны нөөцөд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх	37.1.Амьтны тухай хууль тогтоомж зөрчсөний улмаас амьтны аймагт учирсан хохирлыг гэм буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлнэ. 37.2.Амьтны аймагт учирсан хохирлын нөхөн төлбөрийн хэмжээг Засгийн газраас тогтоосон амьтны экологи-эдийн засгийн үнэлгээг хоёр дахин өсгөж тогтооно. 37.3.Энэ хуулийн 25.3-т заасан тодорхойлолт аваагүй амьтан, тэдгээрийн гаралтай түүхий эдийг цуглуулсан, худалдсан, худалдан авсан, гадаадад гаргахыг завдсан этгээдийг тухайн зүйл ан амьтныг агнасан, барьсантай адилтган үзэж, нөхөн төлбөр ногдуулна. 37.4.Ан амьтан агнах эрхийн бичиг, гэрээнд заасан хэмжээнээс хэтрүүлэн, түүнчлэн зөвшөөрөлгүй ан амьтан агнасан этгээдэд нөхөн төлбөр ногдуулна.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

7	Хөрс хамгаалах цөлжилтөөс хамгаалах тухай хууль	9 дүгээр зүйл. Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх талаар иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг	9.1.Хөрсийг доройтуулж, цөлжилт үүсэх нөхцөл бүрдүүлсэн этгээдийн үйл ажиллагааг зогсоох, хөрсний бохирдлыг арилгах, нөхөн сэргээх түүнд хариуцлага хүлээлгэх талаар эрх бүхий албан тушаалтнаас шаардах; 9.2.Хөрсний доройтол, цөлжилтийн талаар үнэн зөв мэдээллийг эрх бүхий байгууллагаас авах, өгөх; 9.3.Өөрийн хууль бус үйл ажиллагаанаас хөрсийг доройтуулсан бол хохирлыг арилгаж, хөрсийг нөхөн сэргээх. 9.4.Энэ хуулийн 7.1.1, 7.1.2-т заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх.
		11 дүгээр зүйл. Хөрсний доройтол, цөлжилтийн төлөв байдлын судалгаа	11.1.Хөрсний доройтол, цөлжилтийн төлөв байдлын судалгаа, дүгнэлтийг мэргэжлийн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ. 11.2.Хөрсний шинж чанарт гарч байгаа өөрчлөлтийг итгэмжлэгдсэн хөрсний лаборатори тогтооно. 11.3.Хөрсний доройтол, цөлжилтийн төлөв байдлын судалгаанд дараах үйл ажиллагааг хамааруулна: 11.3.1.Хөрсний доройтол, цөлжилт үүсгэж байгаа шалтгаан, эх үүсвэрийг тогтоох; 11.3.2.Хөрсний доройтол, цөлжилтийн төлөв байдлын зэрэглэл, тархалтын хүрээг тогтоох; 11.3.3.Хөрсний шинж чанарыг тогтоох; 11.3.4.Шууд болон шууд бус хохирлыг тогтоох; 11.3.5.Доройтолд орсон хөрсний экологи-эдийн засгийн үнэлгээг тогтоох; 11.3.6.Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх чиглэлээр дараах арга хэмжээг төлөвлөх: а/Хөрс хамгаалах, нөхөн сэргээх; б/Цөлжилтөөс сэргийлэх; в/Цөлжилтийг сааруулах; г/Цөлжилттэй тэмцэх. 11.4.Хөрсөнд учруулсан хохирлын хэмжээг тогтоох үйл ажиллагааны зардлыг тухайн газар өмчлөгч, эзэмшигч, ашиглагч иргэн, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн, аж ахуйн нэгж, байгууллага өөрөө хариуцах бөгөөд нийтийн эзэмшлийн газрын хөрсөнд учруулсан хохирлын хэмжээг тогтоох үйл ажиллагааны зардлыг тухайн аймаг, нийслэлийн төсвөөс санхүүжүүлнэ.
		12 дугаар зүйл. Хөрсөнд учруулсан хохирлын нөхөн төлбөр	12.1.Хөрсөнд доройтол учруулсан тохиолдолд мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлтийг үндэслэн байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, холбогдох сум, дүүргийн Засаг дарга учирсан хохирлыг арилгуулж, нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг наймаас арав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний торгууль ногдуулан, төлөлтөд нь хяналт тавина. 12.2.Гэм буруутай этгээд нөхөн төлбөр төлсөн нь түүнийг Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл болохгүй.
8	Хог хаягдлын тухай хууль	10 дугаар зүйл. Хог хаягдлын талаар иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх, үүрэг	10.1.Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага дараах эрх эдэлнэ: 10.1.1.Хог хаягдлын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдийн талаар төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагад мэдээлэх, хариуцлага хүлээлгэхийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас шаардах; 10.1.2.Хог хаягдлын талаар мэргэжлийн байгууллагаас арга зүйн туслалцаа, зөвлөгөө авах. 10.2.Хог хаягдлын талаар иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага дараах үүрэг хүлээнэ: 10.2.1.Энэ хуулийн 9.1.3-т заасан журмын дагуу энгийн хог хаягдлаа ангилан ялгах; 10.2.2.Энэ хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангасан хогийн савтай байх; 10.2.3.Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь хог хаягдал цуглуулах, тээвэрлэх эрх бүхий иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагатай хог тээврийн үйлчилгээний гэрээ байгуулах;

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

			10.2.4.Хог хаягдлаа зориулалтын хогийн сав болон цэгт хаях эсхүл хог хаягдал цуглуулж тээвэрлэх эрх бүхий байгууллагад шилжүүлэх; 10.2.5.Үүссэн аюултай хог хаягдлаа эрх бүхий байгууллагад, эсхүл тогтоосон тусгай цэгт хүлээлгэн өгөх; 10.2.6.Нийтийг хамарсан цэвэрлэгээ, иргэдийн бүлгээс зохион байгуулсан үйл ажиллагаанд оролцох; 10.2.7.Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамжийг тогтоосон хугацаанд төлөх; 10.2.8.Хог хаягдлыг бууруулах, ангилах, дахин ашиглах, зүй зохистой хаях дадал зуршлыг хэвшүүлэх; 10.2.9.Эзэмшлийн барилга, байгууламжийн гадна хана, хашаа, хайсан дээр хог хаягдал болохоор зар сурталчилгаа байршуулахгүй байх; 10.2.10.Энэ хуулийн 9.4.12-т заасан нийтийн эдэлбэр газрын хог хаягдал, цас, мөсийг цэвэрлэх; 10.2.11.Барилга барих, буулгах, засварлах үйл ажиллагаанаас гарах хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах, булшлах эрх бүхий иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад шилжүүлж, үйлчилгээний хөлсийг хариуцах; 10.2.12.Хог хаягдлын талаарх сургалтад хамрагдаж, мэдлэгээ дээшлүүлэх; 10.2.13.Хамгийн боломжит арга технологи, байгаль орчинд ээлтэй арга ажиллагааг нэвтрүүлэх замаар хог хаягдлаас хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг бууруулах; 10.2.14.Хог хаягдлын талаарх хууль тогтоомж, стандартын шаардлагыг хангаж ажиллах; 10.2.15.Хог хаягдлын улмаас хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд хохирол учруулсан, учруулж болзошгүй байдал бий болсон тохиолдолд тухайн шатны Засаг дарга болон онцгой байдал, цагдаа, эрүүл мэндийн байгууллагад мэдэгдэх; 10.2.16.Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь байгууллагын ажилтнуудад хог хаягдлын менежментийн талаар сургалт зохион байгуулж, зохих мэдлэгийг эзэмшүүлэх, дадал зуршлыг хэвшүүлэх; 10.2.17.Үйл ажиллагаанаас үүсэх хог хаягдлыг ангилан ялгах, хог хаягдал цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, шатаах, устгах эрх бүхий байгууллагад шилжүүлэх, эдгээр үйл ажиллагаатай холбоотой гэрээ байгуулах, гэрээний хэрэгжилтэд хяналт тавих, байгууллагын дотоод болон гадна орчны цэвэрлэгээг хариуцах үүрэг бүхий нэгж, эсхүл ажилтантай байх; 10.2.18.Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь хүний эрүүл мэнд, байгаль орчинд хог хаягдлаас үзүүлэх нөлөөллийг бууруулах шаардлагатай арга хэмжээг авах, аюулгүй ажиллагааг хангах. 10.3.Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад хог хаягдалтай холбоотой дараах үйл ажиллагааг хориглоно: 10.3.1.Хог хаягдлыг дэд бүтцийн шугам хоолойд хаях; 10.3.2.нийтийн эдэлбэр газар, ногоон бүс, үерийн далан сувагт хог хаягдал хаях; 10.3.3.Хог хаягдлыг ил задгай шатаах; 10.3.4.Гэрийн болон нам даралтын зууханд нийлэг материалтай хог хаягдлыг шатаах; 10.3.5.Хог хаягдлыг хогийн сав болон тогтоосон цэгээс бусад газарт хаях; 10.3.6.Аж ахуйн нэгж, байгууллага нь хөрс бохирдуулагч жорлон байгуулах; 10.3.7.Нийтийн эзэмшлийн эд хөрөнгө дээр зар сурталчилгаа байршуулах, шашны болон зан үйлийн эд зүйлс тавьж хог хаягдал үүсгэх.
9		14 дүгээр зүйл. Энгийн хог хаягдлыг цэвэрлэх,	14.1.Энгийн хог хаягдлыг цэвэрлэх, цуглуулах, тээвэрлэх үйл ажиллагаа эрхэлдэг иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь энэ хуулийн 8.1.9.б-д заасны дагуу бүртгүүлж, дугаар авсан байна. 14.2.Энгийн хог хаягдлыг цэвэрлэх, цуглуулах, тээвэрлэх үйл ажиллагааг сум, дүүргийн Засаг даргатай гэрээ байгуулсан иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага гүйцэтгэнэ.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

		цуглуулах, тээвэрлэх	14.3.Энэ хуулийн 14.2-т заасан гэрээ байгуулаагүй иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага тухайн үйл ажиллагааг эрхлэхийг хориглоно. 14.4.Хог хаягдал цуглуулах, тээвэрлэх чиглэл, хуваарийг энэ хуулийн 14.2-т заасан гэрээ байгуулсан иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага тогтоож, сум, дүүргийн Засаг даргаар батлуулж мөрдөнө. 14.5.Энэ хуулийн 14.4-т заасан хуваарийн дагуу хог хаягдлыг цуглуулж, тээвэрлэн хог хаягдал сэргээн ашиглах, дахин боловсруулах, устгах, булшлах үйл ажиллагаа эрхлэх эрх бүхий байгууллагад хүлээлгэж өгнө. 14.6.Энгийн хог хаягдлыг зориулалтын, битүүмжлэлтэй, аюулгүй ажиллагааны шаардлага хангасан тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэнэ. 14.7.Энгийн хог хаягдал тээвэрлэх тээврийн хэрэгслийн жолооч, ачигч нь зохих сургалтад хамрагдаж аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг хангаж ажиллана. 14.8.Энэ хуулийн 14.2-т заасан иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага хог хаягдлыг цэвэрлэх, цуглуулах, тээвэрлэх үед түүнийг унах, асгарах, хийсэхээс сэргийлэх арга хэмжээ авна.
--	--	-------------------------	--

МОНГОЛ ГАЗРЫН ТОС БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭР ТӨХХК

“МОНГОЛ ГАЗРЫН ТОС БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭР” ТӨХХК-ИЙН ДОРНОД АЙМГИЙН МАТАД СУМ, СҮХБААТАР АЙМГИЙН СҮХБААТАР, АСГАТ, ХАЛЗАН, БАЯНДЭЛГЭР СУМ, ДОРНОГОВЬ АЙМГИЙН ДЭЛГЭРЭХ, АЛТАНШИРЭЭ, ӨРГӨН СУМДАД ХЭРЭГЖИХ ГАЗРЫН ТОС ДАМЖУУЛАХ 530 КМ ХООЛОЙ БАРИХ ТӨСЛИЙН ХҮРЭЭН ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ

2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

ХАВСРАЛТ МАТЕРИАЛУУД

ХАВСРАЛТ 1. АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

Хууль зүйн сайдын 2016 оны
А/204 дүгээр тушаалаар батлав.

МОНГОЛ УЛС
ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН
УЛСЫН БҮРТГЭЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ
000177061

2017.04.25
/ Бүртгэсэн он, сар, өдөр /

9011671052
/ Хувийн хэргийн дугаар /

6177492
/ Регистрийн дугаар /

Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
/ Хуулийн этгээдийн нэр, хариуцлагын хэлбэр /

Дүрэм
/ Үүсгэн байгуулах баримт бичиг /

Тогтоол 108 2017.04.04
/ шийдвэрийн нэр / / дугаар / / он, сар, өдөр /

8299 "Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих" төсөл хэрэгжүүлэх
/ код / / Үндсэн эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэл /

Туслах эрхлэх үйл ажиллагааны чиглэл /

Хугацаагүй 1 10,000.0
/ хугацаа / / гишүүдийн тоо / / өөрийн хөрөнгийн хэмжээ, мянган төгрөгөөр /

Улаанбаатар, Сүхбаатар, 8-р хороо, Бага тойруу, Сүхбаатарын талбай гудамж 8/1 байр 1601 тоот, Утас1:
88097340, Утас2: , Факс:
/ хуулийн этгээдийн албан ёсны хаяг /

Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар
Хуулийн этгээдийн улсын
бүртгэлийн газар
/ бүртгэсэн байгууллагын нэр /

Гэрчилгээ дахин олгосон 2018 он 12 сар 20 өдөр

ХАВСРАЛТ 2. ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРЛИЙН ХУУЛБАР

МОНГОЛ УЛС УУЛ УУРХАЙ, ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ		
		
АЖ АХУЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ		
201 9 оны 08 сарын 08 өдөр	Дугаар 371	Улаанбаатар хот
Эрхлэх үйл ажиллагааны төрөл	Газрын тосны бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл эрхлэх	
Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн нэр	"Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр" ТӨХХК	
Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн хаяг	Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг 8-р хороо, Сүхбаатарын талбай гудамж, 8/1 байр, 1601 тоот	
Регистрийн дугаар	6177492	
Тусгай зөвшөөрлийн хугацаа	8 /найм/ жил	
Тусгай нөхцөл, шаардлага		
Холбогдох хууль, дүрэм, журмын хэрэгжилтийг хангаж, тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн үүргээ биелүүлж ажиллах.		
Монгол Улсын Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн Сайдын, 201 9 оны 08 сарын 08 өдрийн А/166 дугаар тушаалыг үндэслэн олгов.		
МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ГИШҮҮН, УУЛ УУРХАЙ, ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН САЙД		Д.СУМБЯАБАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС
ХАВСРАЛТ 3. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭГЧ ХУУЛИЙН ЭТГЭЭД, ТӨСЛИЙН ТУХАЙ
ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах багана
3.1	1. Төсөл хэрэгжүүлэгч аж ахуйн нэгжийн нэр	Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр ТӨХХК
	2. Аж ахуйн нэгжийн улсын бүртгэлийн дугаар	9011671052
	3. Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааны чиглэл	“Газрын тос боловсруулах үйлдвэр барих” төсөл хэрэгжүүлэх
	4. Аж ахуйн нэгжийн харъяаллын хаяг	Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг, 1-р хороо, Жигжиджавын гудамж-3, Бодь цамхаг, 900 тоот
	5. Захирлын нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Д. Алтанцэцэг, 9909-9263 altantsetseg.d@mongolrefiney.mn
	6. Холбогдох мэргэжилтний нэр, утас, цахим шуудангийн хаяг	Д.Мандахцацрал, 99878494 mandakhtsatsral.d@mongolrefinery.mn
3.2	1. Төслийн нэр	ГТБҮ-ийн Түүхий тос дамжуулах хоолой барих
	2. Төслийн харъяаллын байршил	Дорноговь, Сүхбаатар, Дорнод аймгуудын 8-н сум
	3. Төслийн ангилал	
	а. нүүрс, алт, жонш, төмрийн хүдэр гэх мэт	Хамааралгүй
	б. ил уурхай, далд уурхай, шороон орд	Хамааралгүй
	в. баяжуулах үйлдвэр	Газрын тос боловсруулах үйлдвэр
	4. Төсөл эхэлсэн огноо	2023
	5. Төсөл хэрэгжих хугацаа	-
	6. Уурхайн хаалт эхлэх огноо	Хамааралгүй
	7. Хаалтын дараах зориулалт	Хамааралгүй
	8. ТЭЗҮ баталсан огноо	2018.11.16
	9. Урьд оны бүтээгдэхүүний нийт хэмжээ /дундаж/	Хамааралгүй
	10. Ажилчдын тоо	81
	11. Тухайн жилийн ажлын ерөнхий төлөвлөгөө	Газрын тосны үйлдвэрийн Түүхий тос дамжуулах хоолойн барих ажлыг хийж гүйцэтгэнэ.
	12. Тухайн төсөлд хамаарах дэд бүтэц	
	• замын урт, эхлэл, төгсгөлийн цэг, чиглэл	-
	• шатахуун түгээгүүрийн тоо	
	• шатахууны агуулахын агууламжийн хэмжээ	
	• тэслэх, дэлбэлэх бодисын үйлдвэрийн хүчин чадал гэх мэт	

ХАВСРАЛТ 4. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛЭЭР ОЛГОГДДОГ ТУСГАЙ
ЗӨВШӨӨРӨЛ, ДҮГНЭЛТ, ЛАВЛАГААНЫ ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

№	Мэдээллийн төрөл		Мэдээлэл оруулах багана	
4.1	1. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /ашигт малтмал/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа Талбай		Газрын тосны бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл эрхлэх №371 2027.08.08 408 га	
	2. Тусгай зөвшөөрлийн төрөл /химийн бодис ашиглах/ Дугаар Хүчинтэй хугацаа		Химийн бодис ашиглахгүй.	
	3. Химийн бодисын агуулахад хийсэн мэргэжлийн хяналтын газрын тодорхойлолт		Хамааралгүй.	
	4. Галын дүгнэлтийн огноо, дугаар		Хамааралгүй	
	5. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд		1.2022.09.29 Түүхий тос дамжуулах хоолойн ерөнхий үнэлгээний дүгнэлт	
	6. Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээний огноо, баталсан хуулийн этгээд		1. Түүхий тос дамжуулах хоолойн БОННҮнэлгээ 2024.02.16	
	7. Ус ашиглалтын дүгнэлтийн огноо			
	8. Тухайн жилийн уулын ажлын батлагдсан төлөвлөгөөний огноо			
	9. Батлагдсан уулын ажлын төлөвлөгөөний 1.1, 1.5, 1.7, 1.9, 1.10, 1.11 дэх маягыг хавсаргах			
	10. Нөхөн сэргээлт	Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	тайлант онд гүйцэтгэсэн	
			төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх	
		Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай /га-аар/	тайлант онд гүйцэтгэсэн	
төлөвлөгөөт онд гүйцэтгэх				
11. ТХГН-ын тухай хууль, гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуулиар тогтоосон хамгаалалтын бүсийн хилийн заагтай давахцсан эсэхийг тодорхойлсон лавлагааг хавсаргах				

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан-2024 он

ХАВСРАЛТ 5. ХИМИЙН БОДИСЫН ЭРСДЭЛ, ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
5.1	1. Тухайн жилд ашиглах химийн бодисын нэр, хэмжээ /хэмжих нэгж/	Химийн бодис ашиглахгүй.
	2. Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө - урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ - эрсдлийн үед авах арга хэмжээ - учруулсан хор уршгийг зайлуулах, бууруулах арга хэмжээ - хохирлын нөхөн төлбөрийг тооцох арга хэмжээ	Хамааралгүй.
5.2	1. Шатах тослох материалын нэр төрөл, хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх 2. Тэслэх, дэлбэлэх бодисын нэр төрөл, хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх	Хамааралгүй.
5.3	1. Тухайн жилийн хог хаягдлын жилийн дундаж хэмжээ /хэмжих нэгж/ • Ахуйн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ • Үйлдвэрийн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ • Аюултай хог хаягдал	Барилга-угсралтын гүйцэтгэгч компаниуд хариуцна.
	2. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх тухайн жилийн арга хэмжээний төсөв	Барилга-угсралтын гүйцэтгэгч компаниуд хариуцна.

ХАВСРАЛТ 6. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨСӨВ

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
6.1	1. Тухайн жилийн байгаль хамгаалах менежментийн төлөвлөгөөний нийт төсөв	11.230.400 төгрөг
	2. Нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний төсөв /технологийн зөв шийдэл/	Барилга-угсралтын гүйцэтгэгч компаниуд хариуцна.
	3. Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төсөв	
	4. Нөхөн сэргээх арга хэмжээний төсөв /техникийн, биологийн/	Барилга-угсралтын гүйцэтгэгч компаниуд хариуцна.
	5. Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээний төсөв	2021 онд хийгдэхгүй
	6. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах төсөв	1,5 сая төгрөг
	7. Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний төсөв	Ажилчдын томиолотын зардлаар тооцно
	8. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээний төсөв	Гүйцэтгэгч компани хариуцна
	9. Тухайн жилийн орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөрийн нийт төсөв	11.230.400 төгрөг

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээлэл оруулах хэсэг
5.1	2. Тухайн жилд ашиглах химийн бодисын нэр, хэмжээ /хэмжих нэгж/	Химийн бодис ашиглахгүй.
	3. Химийн бодисын эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө - урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ - эрсдлийн үед авах арга хэмжээ - учруулсан хор уршгийг зайлуулах, бууруулах арга хэмжээ - хохирлын нөхөн төлбөрийг тооцох арга хэмжээ	Хамааралгүй.
5.2	3. Шатах тослох материалын нэр төрөл, хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх 4. Тэслэх, дэлбэлэх бодисын нэр төрөл, хэмжээ /хэмжих нэгж/ агуулах байгаа эсэх	Хамааралгүй.
5.3	1. Тухайн жилийн хог хаягдлын жилийн дундаж хэмжээ /хэмжих нэгж/ • Ахуйн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ • Үйлдвэрийн хог хаягдал /хатуу, шингэн/ • Аюултай хог хаягдал	Барилга-угсралтын гүйцэтгэгч компаниуд хариуцна.
	2. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх тухайн жилийн арга хэмжээний төсөв	Барилга-угсралтын гүйцэтгэгч компаниуд хариуцна.

ХАВСРАЛТ 7. МЕТА МЭДЭЭЛЭЛ

№	Мэдээллийн төрөл	Мэдээллийг бүрэн тусгасан эсэхийг шалгах хэсэг
7.1	Зурган мэдээлэлд тусгах мэдээлэл	
	Тосгон	
	Хог хаягдлын цэгийн байршил	
	Аюултай хог хаягдлын агуулахын байршил	
	Хаягдлын далан	
	Химийн бодисын агуулахын байршил	
	Орчны хяналт шинжилгээний дээж авах	
	Хяналтын цэгийн байршил	
	Тухайн жилд хуулах хөрс	
	Гадаад, дотоод овоолго	
	Техникийн нөхөн сэргээлтийн талбай	
	Биологийн нөхөн сэргээлтийн талбай	
	Гүний худгийн байршил	
	Дүйцүүлэн хамгаалал хийх газрын байршил	

**ХАВСРАЛТ 8. ТУХАЙН ЖИЛИЙН АРГА ХЭМЖЭЭНЭЭС БАЙГАЛЬ ОРЧИНД
ҮЗҮҮЛЭХ НӨЛӨӨЛЛИЙН ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС**

Нөлөөллийн ангилал	А.Тооцсон эсэх	Б.Нөлөөллийн цар хүрээг тодорхойлсон эсэх	В.Нөлөөллийн эрчмийг тодорхойлсон эсэх	Г.Нөлөөллийн үргэлжлэх хугацааг тодорхойлсон эсэх	Дүгнэлт
1. Хөрсөнд үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • Эвдэх • Доройтуулах	Тооцсон.	Тодорхойлсон.	Тодорхойлсон.	Тодорхойлсон.	
2. Гадаргын болон гүний усанд үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • Нөөцийг бууруулах	Тооцсон.	Тодорхойлсон.	Тодорхойлсон.	Тодорхойлсон.	
3. Амьтан, ургамалд үзүүлэх нөлөөлөл • амьдрах орчинг хуваах • амьдрах орчинг доройтуулах • амьдрах орчинг хомсдуулах • нөөцийг бууруулах	Тооцсон.	Тодорхойлсон.	Тодорхойлсон.	Тодорхойлсон.	
4. Агаарт үзүүлэх нөлөөлөл • Бохирдуулах • тоос	Тооцсон.	Тодорхойлсон.	Тодорхойлсон.	Тодорхойлсон.	
5. Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлс • Хамгаалах • Нүүлгэн шилжүүлэх	Тооцсон.	Тодорхойлсон.	Тодорхойлсон.	Тодорхойлсон.	

**ХАВСРАЛТ 9. БАЙГАЛЬ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
ДҮН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТ**

Тухайн жилийн байгаль хамгаалах арга хэмжээний чиглэл	А. Тоо	Б. Шалгуур үзүүлэлтийг тогтоосон эсэх	В. Шалгуур үзүүлэлтийн хэмжих нэгжийг тогтоосон эсэх	Г. Дүгнэлт
9.1 Нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх зайлуулах арга хэмжээ	14	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
9.2 Нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	14	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
9.3 Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ • техникийн/ га эзэлхүүн • биологийн /га	2	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
9.4 Дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээ	-	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
9.5 Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлөлд өртөгч оршин суугчид, оролцогч талуудад тайлагнах арга хэмжээ	6	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	
9.6 Түүх соёлын дурсгалт эд зүйлийг	2	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	

нүүлгэн шилжүүлэх арга хэмжээ				
9.7 Байгаль орчны менежментний удирдлага зохион байгуулалтын арга хэмжээ	9	Тодорхойлсон	Тодорхойлсон	

ХАВСРАЛТ 10. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЯНАЛТЫН ХУУДАС

Хяналт шинжилгээний дээж	А. Дээж авах цэгийн тоо	Б. Дээж авах цэгийн байршил	В. Давтамж (удаа)	Г. Төсөв (төг)
1. Хөрс	16	INPS-1-3 Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух	2	2.880.000
2. Ус	10	INPS-1-3 Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух	2	1.220.800
3. Амьтан	-	-	-	
4. Ургамал	16	INPS-1-3 Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух	2	4.000.000
5. Агаар	16	INPS-1-3 Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух	2	12.880.000

2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАНГИЙН ХАВСРАЛТ

Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлтийн тайлан

Гадаргын ба газрын доорх усны нөөцөд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ

Зураг 1 Ундны усны чанарын шинжилгээ

Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ

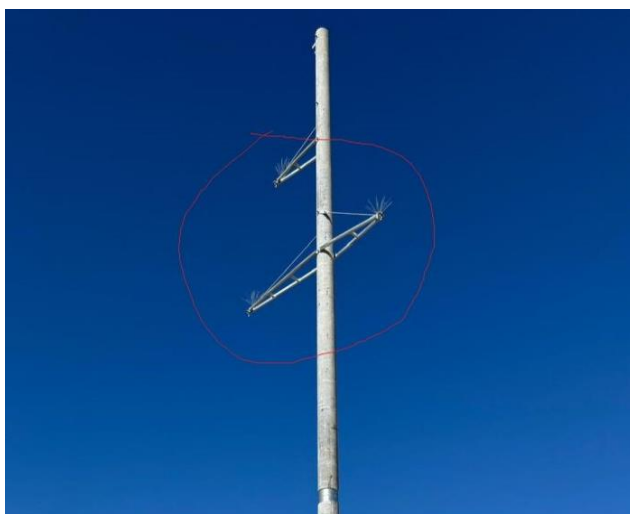
Зураг 4. Түүхий тос дамжуулах хоолой суурьлуулах, хөрс ухалтын ажил

Ургамлан нөмрөгийг хамгаалах арга хэмжээ

Зураг 5 Кемпийн гадна талбайн мод тарилтын ажил

Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ

Зураг 6. Цахилгааны шугам дээрх шувуу үргээх төхөөрөмж

ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

БАТЛАВ:

НОРИНКО ИНТЕРНЭЙШНЛ
КООПЕРЭЙШН ЛТД-ПАЙПЛАЙН
ТӨЛӨӨНИЙ ГАЗРЫН ЗАХИРАЛ

ЖАН ФӨН ИН/

БАТЛАВ:

ШУА-ийн ПАЛЕОНТОЛОГИЙН
ХҮРЭЭЛЭНГИЙН ЗАХИРАЛ,
ДОКТОР

Х.ЦОГТБААТАР/

АЖИЛ ГҮЙЦЭТГЭХ ГЭРЭЭ

MR012022-0000-SC-OMC-0028

2024 оны 10-р сарын 24-ний өдөр

№ г/24-115

Улаанбаатар хот

Энэхүү ажил гүйцэтгэх гэрээг (цаашид "Гэрээ" гэх) Монгол Улсын Иргэний хуулийн 343-358 дүгээр зүйлүүд, "Соёлын Өвийг хамгаалах тухай" хуулийн 5 дугаар бүлгийн 27 дугаар зүйлийн 8-т заасныг тус тус үндэслэн нэг талаас **9932755** регистрийн дугаартай **НОРИНКО ИНТЕРНЭЙШНЛ КООПЕРЭЙШН ЛТД-ПАЙПЛАЙН ТӨЛӨӨНИЙ ГАЗАР**, түүнийг төлөөлөн дарга **ЖАН ФӨН ИН** /цаашид "захиалагч" гэх/, нөгөө талаас **5826128** регистрийн дугаартай **ШУА-ийн Палеонтологийн хүрээлэн**, түүнийг төлөөлөн захирал **Х.Цогтбаатар** /цаашид "Гүйцэтгэгч" гэх/ нар, хамтад нь /"Талууд" гэх/ дараах нөхцөлүүдийн талаар харилцан тохиролцож байгуулав.

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

- 1.1. Гэрээний зорилго нь гэрээнд заасан палеонтологийн авран хамгаалах хээрийн судалгааны ажлыг чанартай гүйцэтгэх, Захиалагч нь ажлын үр дүнг хүлээн авч, гэрээгээр тохирсон үнэ хөлсийг өгөх болон эдгээртэй холбогдон үүсэх эрх зүйн бусад харилцааг зохицуулна.
- 1.2. Ажил гүйцэтгэх талбайн байршил: Дорноговь аймаг Алтанширээ сумаас Дорнод аймаг Матад сум хүртэл 3 аймаг 8 сум дамнасан 530 км шугамын ажил гүйцэтгэх талбай дээр
- 1.3. Ажил гүйцэтгэх хугацаа: 2024 оны 10-р сараас 11-р сарын хооронд хийж гүйцэтгэнэ.
- 1.4. Дараах материалыг үндэслэн гэрээ байгуулна.
 - Тусгай зөвшөөрлийн гэрчилгээ /Хавсралтууд/
 - Аж ахуй нэгжийн гэрчилгээний хуулбар
 - геологийн зураг
 - Албан бичиг
- 1.5. Энэхүү гэрээ хүчин төгөлдөр болсны дараа Гүйцэтгэгчээс тухайн судалгааны ажлыг хийж гүйцэтгэх баг, түүний ахлагчийг томилж, энэ тухай мэдээллийг эрх бүхий төлөөлөгчийн гарын үсэг, байгууллагын тамга тэмдгээр баталгаажуулан Захиалагчид хүргүүлнэ.

Зураг 7. Археологи, Палеонтологи, Угсаатны зүйн урьдчилсан хайгуул, судалгааг хийлгэх гэрээ байгуулав.

ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

Зураг 8. Үүссэн ахуйн хог хаягдлыг төвлөрсөн хогийн цэгт тээвэрлэв.

Зураг 9. Үүссэн ахуйн хог хаягдлыг төвлөрсөн хогийн цэгт тээвэрлэв

Зураг: 10 ИHPS-1 Шинээр ангилан ялгах хог хаягдлын түр цэг байгуулсан

БАТЛАВ
СҮХБААТАР СУМЫН
ЗАСАГ ДАРГА Б.БАТХҮРЭЛ

ХОГ ХАЯГДЛЫН ГЭРЭЭ

2024 оны 05 сарын 30

Нэг.Нийтлэг үндэслэл

Монгол улсын Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Ариун цэврийн тухай хуулийн 17-р дугаар зүйл, Хог хаягдлын тухай хуулийн 8.4, 9.2, 20.1, 20.2 дахь заалтуудыг тус тус үндэслэв.

Хүний эрүүл мэнд, хүрээлэн байгаа орчинд үзүүлэх хортой нөлөөллийг арилгах түүнээс урьдчилан сэргийлэх ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах хадгалах, дахин боловсруулж эргүүлэн ашиглах, тээвэрлэх булах болон орчны ариун цэврийг тогтмол цэвэр байлгах, цэвэр эрүүл орчинд ажиллаж амьдрах орчныг бий болгоход оршино.

Хоёр. Гэрээ байгуулагч талууд

Нэг талаас Сүхбаатар аймгийн Сүхбаатар сумын ЗДТГ-ыг төлөөлж Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч С. Ганбулган нөгөө талаас Төгс бүтээмж Цогц Катеринг ХХК-ийн /хан уул дүүрэг Хүүшийн ам наадамчдын гудамж 478-р байр 48 тоот Улсын бүртгэлийн 000271991 гэрчилгээтэй Төгс бүтээмж Цогц Катеринг ХХК-ны захирал ажилтай Д.Энхцацрал нар харилцан тохиролцож 2024 оны 05 сарын 30 өдрөөс 2024 оны 12 сарын 31-ийг хүртэл хугацаатайгаар энэхүү гэрээг байгуулав.

Гурав. Төлбөр тооцсон байдал:

Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын 2017 оны 12 дугаар сарын 25-ний өдрийн А/368 тоот тушаал, Сангийн сайд, Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын хамтарсан 2018 оны 7 сарын 19-ний өдрийн 192, А/243 дугаар тушаалын 1 дүгээр хавсралт, Сүхбаатар сумын ИТХ-ын 2022 оны 09 сарын 12-ны 12 тоот тогтоолыг үндэслэн нэг сарын төлбөр 200.000 /мянган төгрөг/-өөр тооцож

Ажиллах хугацаа 7 сар

Сарын төлбөр 200.000.....

Жилийн нийт төлбөр 1.400.000.....

Дөрөв.Сумын ЗДТГ эрх

1.Монгол улсын Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Хог хаягдлын хууль, Ариун цэврийн тухай хуулийн дагуу хяналт тавьж ажиллах.

2.Иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллага хог хаягдал гаргасны төлбөрийг төвлөрүүлэх

3.Иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллага хог хаягдлаа зориулалтын цэгт хаяж байгаа эсэхэд хяналт тавих

4.Хог хаягдалыг цуглуулах, тээвэрлэх хуваарийг тээвэрлэгчтэй гэрээ байгуулж хэрэгжилтэнд хяналт тавих.

Тав:Иргэн, ААН байгууллагын эрх үүрэг

1.Өөрийн байгууллагын үйл ажиллагаанаас гарсан ахуйн, хуурай хог хаягдлыг стандартын шаардлага хангасан зориулалтын саванд хадгалж байх.

2.Аж ахуйн нэгж байгууллага нь хог хаягдал гаргасны төлбөрөө улирал бүрийн сүүл сарын 15-ны дотор гэрээнд зааснаар төрийн сан банк 100120700947 тоот дансанд тогтмол шилжүүлж байна.

3.Хог хаягдлыг ангилан ялгаж байх

4.Ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хогийг тогтсон хугацаанд цэвэрлэж тээвэрлэх, хог хаягдлын талаарх дүрэм журам стандартын шаардлагыг хангаж зориулалтын цэгт хаяж байхад анхаарах.

5.Үйлдвэр үйлчилгээний явцад үүсдэг хог хаягдлын хэмжээ, бусад мэдээллийг сумын захиргаанд мэдээлж байх.

6.Хог хаягдлыг ангилан хаях талаар зохих мэдээллийг ажилтнуудад эзэмшүүлж, сургалт сурталчилгаа явуулах, аюулгүй ажиллагааны шаардлагыг хангаж ажиллах.

7.Оршин суугаа газар орчмын хог хаягдлыг цэвэрлэх, олон нийтийг хамарсан ажилд оролцох.

8.Хуульд заасан журмын дагуу олон нийтийн хяналтыг хэрэгжүүлэх, хог хаягдлын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэхийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас шаардах.

9.Үүссэн аюултай хог хаягдал, түүний эх үүсвэрийн талаар төрийн болон нутгийн захиргааны байгууллагад мэдээллэх.

Зургаа:Гэрээний хариуцлага

6.1.Аж ахуйн нэгж байгууллага нь хог хаягдал гаргасны төлбөрөө удаан хугацаагаар төлөөгүй болон ил задгай хог шатаасан, зориулалтын бус газар хог хаягдал хаясан нөхцөлд өр авлагыг барагдуулах ба учруулсан хохирлыг арилгах шаардлагатай тохиолдолд холбогдох дээд шатны байгууллагад хандан хог хаягдлын тухай хуулийн дагуу хариуцлага тооцно.

6.2.Аж ахуйн нэгж байгууллага нь энэхүү гэрээнд өөрчлөлт оруулах шаардлагатай гэж үзвэл хоёр талын хамтарсан төлөөлөгч тухай бүр шийдвэрлэнэ.

СҮХБААТАР СУМЫН БОХУБайцаагч
МАНДУУН Ч.С ГАНБУЛГАН

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН

ТӨГС БҮТЭЭМЖ ЦОГЦ КАТЕРИНГ ХХК-НИЙ
ЗАХИРАЛ Д.БҮТЭЭМЖ Д.ЭРХЦАЦРАЛ

БАТЛАВ
ХАЛЗАН СУМЫН ЗАСАГ ДАРГА ТУГАЛТАНСҮХ

ХОГ ХАЯГДЛЫН ГЭРЭЭ

№ 01

2024 оны 05 дугаар сарын 30

Утасны

Энэхүү гэрээг нэг талаас Сүхбаатар аймгийн Халзан сумын Засаг даргын Тамгын газрыг төлөөлж Байгаль орчны мэргэжилтэн М.Хуяг / цаашид захиалагч гэх/ нөгөө талаас Төгс Бүтээмж Цогц Катеринг ХХК-ийн хан уул дүүрэг Хүүшийн ам наадамчдын гудамж 478-р байр 48 тоот Улсын бүртгэлийн 000271991 гэрчилгээтэй Төгс Бүтээмж Цогц Катеринг ХХК-н захирал ажилтай Д.Энхцацрал /цаашид ААНБ гэх/ нар харилцан тохиролцож 2024 оны 05 сарын 01 өдрөөс 2024 оны 12 сарын 31-ийг хүртэл хугацаатай Хог хаягдлын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйл, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийг үндэслэн дараах гэрээг байгуулав.

Нэг: Нийтлэг үндэслэл

1.1. Монгол улсын Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Ариун цэврийн тухай хуулийн 17-р дугаар зүйл, Хог хаягдлын тухай хуулийн 8.4, 9.2, 20.1, 20.2 дахь заалтуудыг тус тус үндэслэв.

1.2. Хүний эрүүл мэнд хүрээлэн байгаа орчинд үзүүлэх хортой нөлөөллийг арилгах түүнээс урьдчилан сэргийлэх ахуйн болон үйлдвэрлэлийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулж эргүүлэн ашиглах, тээвэрлэх булах болон орчны ариун цэврийг сахих цэвэр орчинд ажиллах өмьдрах орчныг бий болгоход оршино.

Хоёр: Засаг даргын Тамгын газрын эрх үүрэг

2.1. Монгол улсын байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль Хог хаягдлын тухай хууль, Ариун цэврийн тухай хуулийн дагуу хяналт тавьж ажиллана.

2.2. Иргэд аж ахиун нэгж байгууллага хог хаягдал гаргасны төлбөрийг тодруулах

2.3. Зориулалтын цэгт цэгт хаяж байгаа эсэхэд хяналт тавих

2.4. Хог хаягдлыг тээвэрлэх цуглуулах байдалд хяналт тавих

Гурав: Аж ахуйн нэгж байгууллагын эрх үүрэг

3.1. Өөрийн байгууллагын үйл ажиллагаанаас гарсан ахуйн хуурай хог хаягдлыг стандартын шаардлага хангасан зорижлалтын саванд хийж хадгалах

3.2. Аж ахиун нэгж байгууллага нь хог хаягдал гаргасаны төлбөрөө улирал бүрийн сүүл сарын 15-ны дотор гэрээнд зааснаар төрийн сан 100121100947 дансанд тогтмол шилжүүлж байна.

3.3. Хог хаягдлын төлбөрөө цаг хугацаанд нь тогтмол төлж хог хаягдлаа мэргэжлийн байгууллагаар хог хаягдлаа тээвэрлүүлэхийг шаардах

3.4. Долоо хоног бүр гадна орчноо цэвэрлэх, сумаас зохион байгуулж байгаа их цэвэрлэгээний ажилд тогтмол оролцох

3.5. Хариуцсан талбайн хог цас мөс халтиргааг цэвэрлээгүйн улмаас үүссэн хохиролыг тухайн талбайн хариуцагч иргэн аж ахуйн нэгж бүрэн хариуцна.

3.6. Ажил үйлчилгээ эрхэлхээр гэрээ байгуулсан иргэд аж ахуйн нэгж байгууллага нь үйл ажиллагаа явуулж буй орчиндоо нэгээс хоёр буюу шаардлагатай хог хаягдлыг заавал байршуулна.

Дөрөв: Бусад

4.1. Гэрээ нь бүрэн эрхт төлөөлөгчид гарын үсэг зурсанаар хүчин төгөлдөр болно.

4.2. Гэрээний хугацаанд 7 сар байх бөгөөд хугацаа дуусахаас өмнө хэрэгний нөхцөлд өөрчлөлт оруулах талаар талууд тохиролцоогүй бол гэрээг ижил хугацааг дахин нэг жилийн хугацаагаар нэг удаа сунгасанд тооцно. Сарын төлбөр 20,000.00 ба жилийнх 1,400,000 төг болно.

4.3. Энэ гэрээнд шууд заагаагүй аливаа асуудлыг гэрээний үндсэн нөхцөлд утга санаанд нийцүүлж шийдвэрлэхийг эрмэлзэх, зөвшилцөлд хүрээгүй дотоод хэрэгсэлээр шийдвэрлэнэ.

ГЭРЭЭ БАЙГУУЛСАН

Захиалагчийг төлөөлж:

Халзан сумын Тамгын газрыг төлөөлж
байгаль орчны мэргэжилтэнМ. Хуяг
Утас: 9988 6060

2024 оны 05 сарын 30-ны өдөр

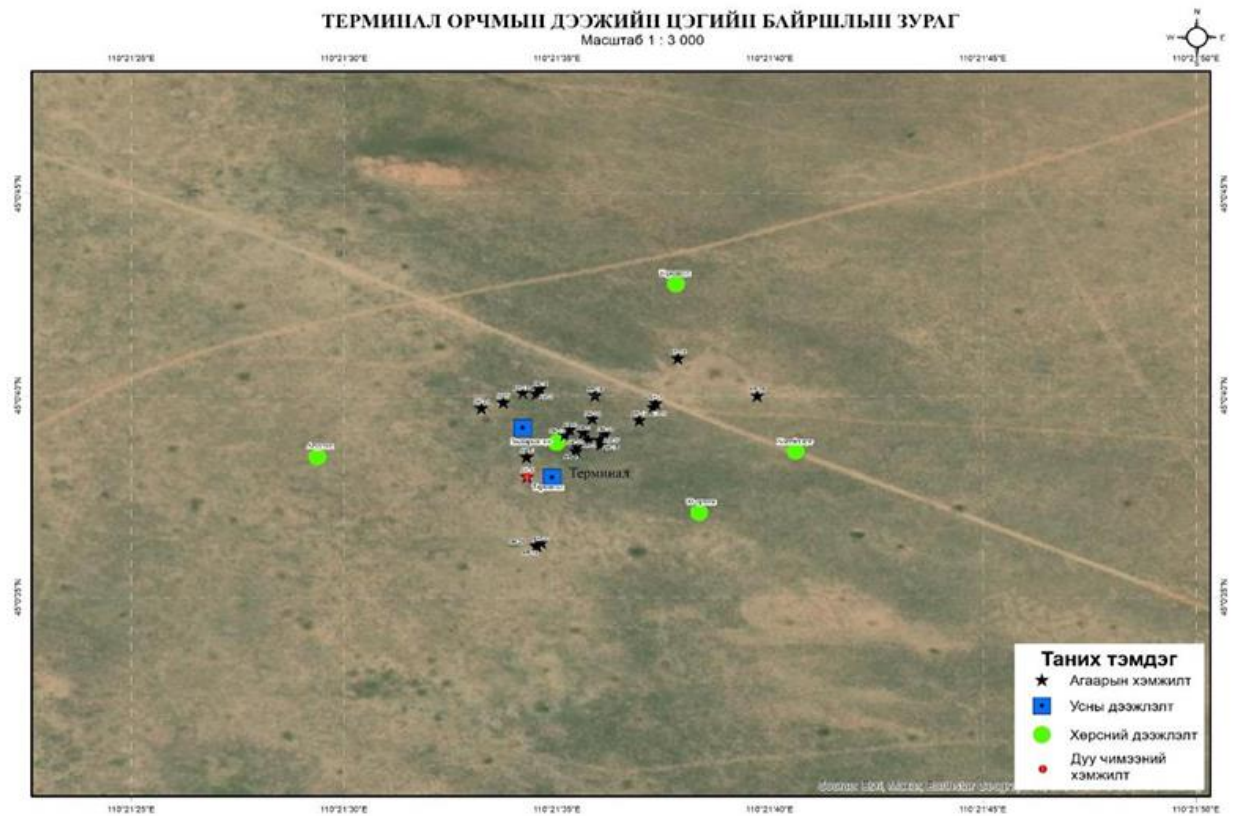
ААНБ-г төлөөлж:

Хаяг:
Утас: 99097348

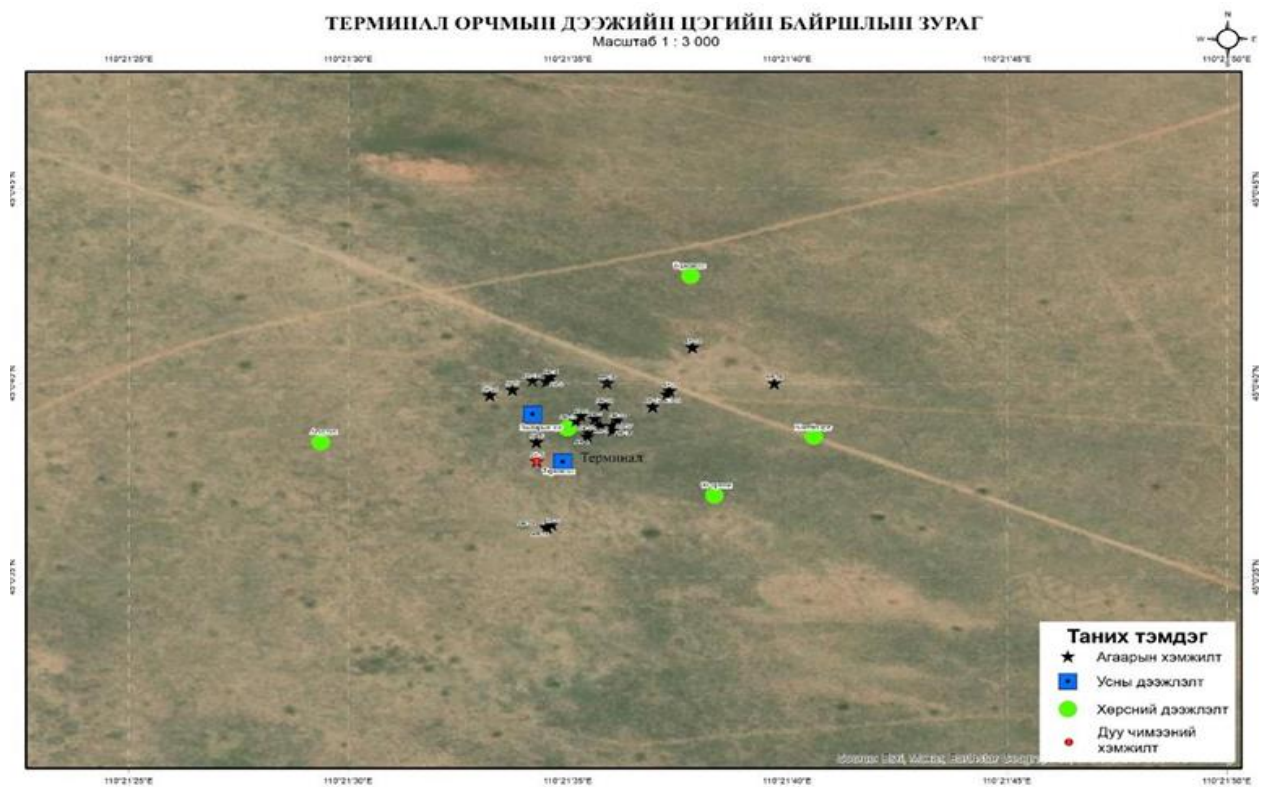
2024 оны 05 сарын 30-ны өдөр

ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

Зураг 12. Терминал орчмын дээж авсан байршлийн зураглал

Зураг 13: Терминал орчмын дээж авсан байршлийн зураглал

Хөрсний чанарын хяналт шинжилгээ

Зураг 14: Хөрсний чанарын шинжилгээний дээжлэлт

Хүснэгт 17 Төслийн талбайн нутаг дэвсгэрийн хөрсөнд хийсэн хүнд элементийн агуулгыг хөрсний стандарт болон дэлхийн дундажтай харьцуулсан хүснэгт

Элемент	Нийт дээжийн тоо, ш	MNS 5850:2019			Дэлхийн хөрсний дундаж утга (Бовен 1979 он)		
		Зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ, мг/кг	Давсан дээжийн тоо, ш	Давсан дээжийн эзлэх %	Дундаж утга, мг/кг	Дундаж илүү байгаа утгын тоо /ш/	Давсан дээжийн эзлэх %
As	9	20	-	-	7.0	-	-
Cr	9	150	-	-	35.1	-	-
Cu	9	100	-	-	10.1	-	-
Mn	9	-	-	-	414.3	-	-
Pb	9	100	-	-	12.1	-	-
V	9	150	-	-	23.8	-	-

Зураг 15: Хөрсний чанарын шинжилгээний дүн

SMART LAB ХХК
УБ хот, Хан-уул дүүрэг
Чингисийн өргөн чөлөө 275/2 тоот
И-мэйл: info@newtech.mn
Утас: +976 8801 1887

ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН

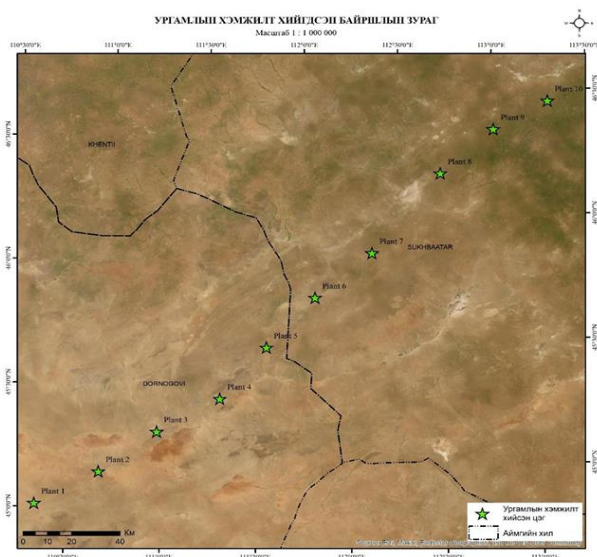
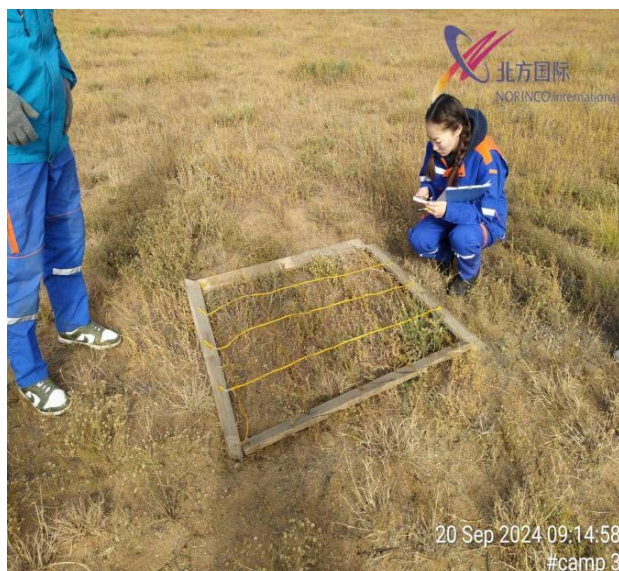
Захиалагч: Norinco International Cooperation Ltd													Захиалгын №: S2024-03							
№	Лаб дугаар	Дээжийн дугаар	As	Cd	Co	Cr	Cu	Fe	Hg	Mn	Mo	Ni	P	Pb	Se	Sn	Sr	V	Zn	
			мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	%	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг	мг/кг
1	S-2259	terminal station	4.6	<3	6.8	40.5	9.2	1.63	<2	444	<2	14.0	365	11.7	<5	<5	59.8	25.4	51.4	
2	S-2261	Temporary storage	4.2	<3	6.1	33.7	8.4	1.38	<2	386	<2	12.6	298	10.6	<5	<5	42.0	20.2	40.7	
3	S-2263	Maintenance point	6.5	<3	4.3	30.3	5.9	1.06	<2	278	<2	11.2	307	9.1	<5	<5	62.2	18.9	33.4	
4	S-2274	IHPS-3 camp орчим	5.4	<3	6.1	32.8	8.0	1.42	<2	298	<2	11.4	329	9.1	<5	<5	26.6	23.5	50.5	
5	S-2276	IHPS-3 Temporary	5.7	<3	5.8	38.7	8.0	1.40	<2	313	<2	14.1	-	10.0	<5	<5	30.7	21.1	66.3	
6	S-2278	IHPS-3 maintenance	6.7	<3	5.8	37.0	7.7	1.37	<2	338	<2	12.3	350	9.7	<5	<5	25.8	21.1	50.4	
7	S-2279	IHPS-4 camp орчим	9.5	<3	11.0	32.1	15.5	2.67	<2	691	<2	21.5	554	16.9	<5	<5	29.8	28.8	81.7	
8	S-2281	IHPS-4 Temporary	10.7	6.0	9.0	39.6	14.0	2.50	<2	474	<2	21.3	-	15.8	<5	<5	37.6	27.2	101.1	
9	S-2283	IHPS-4 maintenance	9.5	6.0	9.3	31.5	13.9	2.46	<2	507	<2	20.1	564	16.3	<5	<5	28.0	28.2	84.4	

Энэхүү шинжилгээний үр дүн нь зөвхөн тухайн дээжинд хамаарна.

Зураг 16: Хөрсний чанарын хүнд металлын үзүүлэлт

Ургамлын бичиглэл

Зураг 17. Трассын дагуух талбайд ургамлын бичиглэл хийсэн зураглал

Зураг 18. Трассын дагуух талбайд ургамлын бичиглэлийн тор

Усны чанарын хяналт шинжилгээ

Зураг 19. Трассын дагуух газруудын гүн өрмийн худагуудаас усны чанарын дээжлэлт хийв.

Хүснэгт 6 Усны дээжлэлтийн жагсаалт (Терминал, Кемп-4, Ажлын талбай)

Д/д	Дээжийн дугаар		DDX	DDY	Огноо	Цаг
1	W-1699	ИHPS-1	110.3595	45.0109	2024.05.12	12:00
2	W-1700	ИHPS-2	110.3597	45.0106	2024.05.12	15:28
3	W-1701	ИHPS-3	111.6386	45.5755	2024.05.10	19:11
4	W-1702	ИHPS-4	110.7156	45.1197	2024.05.10	14:34
5	W-1703	Main camp	111.7896	45.6607	2024.05.10	09:55
6	W-1704	Initial camp	111.8721	45.7191	2024.05.12	08:48
7	W-1717	Кемп-4	111.6386	45.5755	2024.09.19	11:03
8	W-1718	Ажлын талбай-Малчны гар худаг-1	110.7156	45.1197	2024.09.19	15:01

Зураг 20. Усны чанарын шинжилгээний дээжлэлт авсан газруудын байршил

СМАРТ ЛАБ ХХК
УБ хот, Хан-уул дүүрэг
Чингисийн өргөн чөлөө 275/2 тоот
И-мэйл: smartlab.newtech@gmail.com
Утас: +976 8801 1887

ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН

Дугаар:			I
Лаб дугаар:			W-1699
Дээжийн дугаар:			HNPS-1
Үзүүлэлт	Нэгж	Арга	Агуулга
Кальци, Ca	mg/l	ICP	59.6
	mg-eq/l		2.97
	mg-eq %		18.02
Магни, Mg	mg/l	ICP	77.1
	mg-eq/l		6.35
	mg-eq %		38.47
Натри, Na	mg/l	ICP	161
	mg-eq/l		7.02
	mg-eq %		42.55
Кали, K	mg/l	ICP	6.2
	mg-eq/l		0.16
	mg-eq %		0.97
Карбонат, CO_3^{2-}	mg/l	Titrimetry	-
	mg-eq/l		-
	mg-eq %		-
Гидрокарбонат, HCO_3^-	mg/l	Titrimetry	400
	mg-eq/l		6.6
	mg-eq %		39.8
Сульфат, SO_4^{2-}	mg/l	Gravimetry	300
	mg-eq/l		6.24
	mg-eq %		37.90
Хлорид, Cl	mg/l	Titrimetry	128
	mg-eq/l		3.61
	mg-eq %		21.91
Нитрит, NO_2^-	mg/l	Photometry	1.58
	mg-eq/l		0.034
	mg-eq %		0.209
Нитрат, NO_3^-	mg/l	Photometry	1.907
	mg-eq/l		0.03
	mg-eq %		0.19
Аммоний, NH_4^+	mg/l	Photometry	0.003
	mg-eq/l		0.00
	mg-eq %		0.00

Энэхүү шинжилгээний үр дүн нь зөвхөн тухайн дээжинд хамаарна.

СМАРТ ЛАБ ХХК
УБ хот, Хан-уул дүүрэг
Чингисийн өргөн чөлөө 275/2 тоот
И-мэйл: smartlab.newtech@gmail.com
Утас: +976 8801 1887

ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН

Дугаар:			2
Лаб дугаар:			W-1700
Дээжийн дугаар:			ИНПС-2
Үзүүлэлт	Нэгж	Арга	Агуулга
Кальци, Са	mg/l	ICP	35.3
	mg-eq/l		1.76
	mg-eq %		12.25
Магни, Mg	mg/l	ICP	57.1
	mg-eq/l		4.70
	mg-eq %		32.69
Натри, Na	mg/l	ICP	181
	mg-eq/l		7.86
	mg-eq %		54.70
Кали, К	mg/l	ICP	2.0
	mg-eq/l		0.05
	mg-eq %		0.37
Карбонат, CO_3^{2-}	mg/l	Titrimetry	-
	mg-eq/l		-
	mg-eq %		-
Гидрокарбонат, HCO_3^-	mg/l	Titrimetry	400
	mg-eq/l		6.6
	mg-eq %		43.3
Сульфат, SO_4^{2-}	mg/l	Gravimetry	199
	mg-eq/l		4.15
	mg-eq %		27.39
Хлорид, Cl	mg/l	Titrimetry	157
	mg-eq/l		4.44
	mg-eq %		29.33
Нитрит, NO_2^-	mg/l	Photometry	0.10
	mg-eq/l		0.002
	mg-eq %		0.015
Нитрат, NO_3^-	mg/l	Photometry	
	mg-eq/l		0.00
	mg-eq %		0.00
Аммоний, NH_4^+	mg/l	Photometry	0.002
	mg-eq/l		0.00
	mg-eq %		0.00

Энэхүү шинжилгээний үр дүн нь зөвхөн тухайн дээжинд хамаарна.

СМАРТ ЛАБ ХХК
(гэмдэл гарын үсэг)
Хуудас (4/13)

СМАРТ ЛАБ ХХК
УБ хот, Хан-уул дүүрэг
Чингисийн өргөн чөлөө 275/2 тоот
И-мэйл: smartlab.newtech@gmail.com
Утас: +976 8801 1887

ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН

Үзүүлэлт	Нэгж	Арга	Агуулга
Лаб дугаар:			W-1700
Хөнгөнцагаан, Al	mg/l	ICP	<0.05
Марганец, Mn	mg/l	ICP	0.01
Цайр, Zn	mg/l	ICP	0.069
Хүнсэл, As	mg/l	ICP	0.006
Бари, Ba	mg/l	ICP	0.006
Томор, Fe _{tot}	mg/l	ICP	<0.05
Стронци, Sr	mg/l	ICP	0.93
Кадьми, Cd	mg/l	ICP	<0.005
Кобальт, Co	mg/l	ICP	<0.005
Хром, Cr	mg/l	ICP	<0.01
Зэс, Cu	mg/l	ICP	<0.005
Мөнгөн ус, Hg	mg/l	ICP	<0.01
Молибден, Mo	mg/l	ICP	6.3
Никель, Ni	mg/l	ICP	<0.01
Хартугалга, Pb	mg/l	ICP	<0.005
Сурьма, Sb	mg/l	ICP	0.1138
Ванади, V	mg/l	ICP	<0.005
Мөнгө, Ag	mg/l	ICP	<0.05
ORP	mV	Multimeter	307.5
EC	μS/cm	Multimeter	1745
EC Abs	μS/cm	Multimeter	1675
RES	Ohm-cm	Multimeter	573
TDS	mg/L	Multimeter	872
Sal	psu	Multimeter	0.88
Press	psi	Multimeter	13.280
Turb.FNU	FNU	Multimeter	4.8
pH		Multimeter	8.25
Хатуулаг	meq/L	Calculation	6.46
Хатуулаг, CaCO ₃	mg/L CaCO ₃	Calculation	322
Хуурай үлдэгдэл	g/l		0.93

Энэхүү шинжилгээний үр дүн нь зөвхөн тухайн дээжинд хамаарна.

НИЙГМИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮНДЭСНИЙ ТӨВ
НИЙГМИЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ҮНДЭСНИЙ ЛАВЛАГАА ЛАБОРАТОРИ

Хаяг: Улаанбаатар хот, Баянзүрх дүүрэг, Энхтайваны өргөн чөлөө-17.
Утас: 976-11-452774

СОРИЛТЫН ДҮНГИЙН ХУУДАС №517

Дээж ирүүлсэн байгууллага, иргэн	Дээжийн нэр, хэмжээ	Дээжийн тодорхойлолт /шаардлагатай бол/	Дээж авсан огноо	Дээж ирүүлсэн огноо
Смарт лаб ХХК	Ус, 500 мл*2	№8690 IHPS-4 Малчны худгийн ус гэх №8691 IHPS-4 ус гэх	2024.09.30	2024.09.30

Шинжилгээ эхэлсэн огноо	Шинжилгээ дууссан огноо	Дүнгийн хуудас хэвлэсэн огноо
2024.09.30	2024.10.02	2024.10.02

№	Шинжилсэн үзүүлэлт	Зөвшөөрөгдөх хэмжээ	Шинжилгээний аргын стандарт	Шинжилгээний дүн	
				№8690	№8691
1	Нийт бактерийн тоо, КҮН/мл	1 мл-д 100-аас ихгүй	MNS ISO 6222:1998	210 КҮН/мл	420 КҮН/мл
2	Escherichia coli	100 мл-д илрэхгүй	MNS ISO 9308-1:1998	илрээгүй	илрээгүй
3	Гэдэсний бүлгийн эмгэг төрөгч бактери (Salmonella spp)	25 мл-д илрэхгүй	MNS ISO 19250:2017	илрээгүй	илрээгүй
4	Гэдэсний бүлгийн бактери (колиформ)	илрэхгүй	MNS ISO 9308-1:1998	илрээгүй	илэрсэн

Тайлбар: КҮН – Колони үүсгэгч нэгж

Сорилт гүйцэтгэсэн НЭМҮЛЛ-ийн микробиологич:

Хянасан НЭМҮЛЛ-ийн чанарын менежер:

Баталгаажуулсан НЭМҮЛЛ-ийн дарга:

Г.Номин

П.Гантуяа

Г.Оч

Энэ шинжилгээний дүн нь зөвхөн хүлээн авсан дээжид хамаарна.
Шинжилгээний дүнг лабораторийн зөвшөөрөлгүй хуулбарлахыг хориглоно.

Зураг 24. Газрын доорх усны нянгийн бохирдлын үзүүлэлт

Агаарын чанарын хяналт шинжилгээ

Зураг 25. Агаарын чанарын шинжилгээ

Хүснэгт 8 Гадна агаарын хэмжилтийн жагсаалт

Д/д	Дээжийн дугаар	DDX	DDY	Өндөр жилт	Огноо	Цаг
1	АН-52 Терминал	110.360483	45.011133	940	09-05-2024	17:43
2	АН-53 IHPS-1	110.3595	45.0109		11-05-2024	15:17
3	АН-54 IHPS-3	112.654836	46.216544	948	10-05-2024	18:51
4	АН-55 IHPS-4	111.638872	45.575638	919	10-05-2024	13:59
5	АН-56 IHPS-2	110.3597	45.0106		12-05-2024	13:41
6	АН-58 Терминал	110.360483	45.011133	940	18-09-2024	19:22
7	АН-59 Терминал (Waste smoke)	110.35883	45.010205	938	18-09-2024	21:37
8	АН-60 IHPS-4	111.638872	45.575638	919	19-09-2024	12:45
9	АН-61 IHPS-3	112.654836	46.216544	948	19-09-2024	17:52
10	АН-62 IHPS-3 Waste smoke	112.654715	46.216617	946	19-09-2024	20:16

Зураг 26. Гадна агаарын шинжилгээ авсан байршил

Хүснэгт 7 Дотор агаарын хэмжилтийн жагсаалт

Д/д	Дээжийн дугаар	DDX	DDY	Өндөр- жилт	Огноо	Цаг
1	АН-38 IHPS-3 ажилчдын амрах байр коридор	112.6555	46.21579	836	10-05-2024	09:02
2	АН-39 IHPS-3 ажилчдын амрах өрөө	112.6552	46.21702	955	10-05-2024	09:05
3	АН-40 IHPS-3 хятад ажилчдын байр коридор	112.6542	46.21657	989	10-05-2024	09:11
4	АН-41 IHPS-3 хятад ажилчдын байр	112.6543	46.21596	959	10-05-2024	09:14
5	АН-42 Initial camp ажилчдын амрах байр коридор	116.213	46.9564	666	12-05-2024	04:25
6	АН-43 Initial camp ажилчдын амрах өрөө	116.2131	46.95637	623	12-05-2024	04:34
7	АН-44 Initial camp хятад ажилчдын амрах байр коридор	116.2124	46.95726	745	12-05-2024	04:39
8	АН-45 Initial camp ажилчдын амрах өрөө	116.2124	46.9565	658	12-05-2024	04:45
9	АН-46 Терминал оффис-1	110.358368	45.010893	932	19-09-2024	08:35
10	АН-47 Терминал оффис коридор-1	110.359285	45.010891	942	19-09-2024	08:41

Зураг 27. Дотор агаарын шинжилгээ авсан байршил

Хүснэгт 10 Дуу чимээний хэмжилтийн жагсаалт

Д/д	Хэмжилтийн цэгийн байршил	Координат		Огноо	Цаг		Хэмжилтийн утга (дБа)		
		DDY	DDX		Эхэлсэн	Дууссан	Стандарт утга (60 дБа)	Хамгийн их	Хамгийн бага
1	Терминал	110.359527	45.010554	09-19	08:45:19	08:45:48	60	79.1	43.5
2	Терминал-1	110.359527	45.010554	09-19	08:58:33	09:18:35	60	75.2	25.8
3	Кемп-4	111.012781	45.254366	09-19	12:44:58	13:14:57	60	88.8	74.8
4	Кемп-4	111.639590	45.575348	09-19	13:18:36	13:48:36	60	81.0	50.1
5	Кемп-3	112.655054	46.215836	09-19	18:41:12	19:11:12	60	86.9	73.4
6	Кемп-3	112.653857	46.215104	09-20	19:17:53	19:47:53	60	68.4	58.9
7	Кемп-3 (1)	112.655054	46.215836	09-20	09:08:53	09:38:53	60	71.1	38.1

Зураг 28. Дуу чимээний шинжилгээ авсан байршил

Захиалгын №: А2024-14

Хэмжилтийн цэгийн дугаар: A22			Байршил: IHPS-1						
д/д	Date		CO	SO2	NO2	TVOC	PM1	PM2.5	PM10
	нэгж		ppm	мг/м³	ppm	ppm	мкг/м³	мкг/м³	мкг/м³
	MNS- 4585-2016		60	0.05	0.027	300	1-2.5	50	100
1	2024.05.11	15 : 17 : 12	0	0.2	0	83	0	0	0
2	2024.05.11	15 : 17 : 42	0	0.2	0	49	1	1	1
3	2024.05.11	15 : 18 : 15	0	0.3	0	33	1	1	1
4	2024.05.11	15 : 18 : 45	0	0	0	63	1	1	1
5	2024.05.11	15 : 19 : 15	0	0	0	73	0	0	0
6	2024.05.11	15 : 19 : 45	0	0.2	0	29	0	0	0
7	2024.05.11	15 : 20 : 15	0	0	0	23	0	1	1
8	2024.05.11	15 : 20 : 45	0	0	0	0	0	1	1
9	2024.05.11	15 : 21 : 15	0	0.2	0	0	1	1	1
10	2024.05.11	15 : 21 : 45	0	0	0	24	1	2	2
11	2024.05.11	15 : 22 : 15	0	0	0	58	1	1	2
12	2024.05.11	15 : 22 : 45	0	0	0	138	0	0	0
13	2024.05.11	15 : 23 : 18	0	0	0	109	0	0	0
14	2024.05.11	15 : 23 : 48	0	0	0	153	1	3	3
15	2024.05.11	15 : 24 : 18	0	0	0	104	0	0	1
16	2024.05.11	15 : 24 : 48	0	0	0	34	0	0	0
17	2024.05.11	15 : 25 : 18	0	0	0	19	0	0	0
18	2024.05.11	15 : 25 : 48	0	0	0	27	1	1	1
19	2024.05.11	15 : 26 : 18	0	0.3	0	50	0	0	1
20	2024.05.11	15 : 26 : 48	0	0	0	30	0	0	0
21	2024.05.11	15 : 27 : 18	0	0	0	54	0	0	0
22	2024.05.11	15 : 27 : 48	0	0	0	35	0	0	0
23	2024.05.11	15 : 28 : 21	0	0.2	0	40	0	0	0
24	2024.05.11	15 : 28 : 51	0	0.3	0	83	1	2	2
25	2024.05.11	15 : 29 : 21	0	0	0	95	2	2	2
26	2024.05.11	15 : 29 : 51	0	0	0	52	2	3	3
27	2024.05.11	15 : 30 : 21	0	0.3	0	99	2	2	2
28	2024.05.11	15 : 30 : 51	0	0	0	61	1	2	2
29	2024.05.11	15 : 31 : 21	0	0	0	68	0	1	1
30	2024.05.11	15 : 31 : 51	0	0.2	0	46	0	1	1
31	2024.05.11	15 : 32 : 21	0	0	0	57	2	2	2
32	2024.05.11	15 : 32 : 52	0	0	0	81	1	1	1
33	2024.05.11	15 : 33 : 25	0	0	0	57	2	2	2

(тэмдэг, гарын үсэг)

УБ хот, Хан-уул дүүрэг
Чингисийн оргон чолоо 275/2 тоот
И-мэйл: smartlab.newtech@gmail.com
Утас: +976 8801 1887

Захиалгын №: А2024-14

Хэмжилтийн цэгийн дугаар: A22				Байршил: IHPS-2					
л/д	Date		CO	SO2	NO2	TVOC	PM1	PM2.5	PM10
	нэгж		ppm	мг/м³	ppm	ppm	мкг/м³	мкг/м³	мкг/м³
	MNS- 4585-2016		60	0.05	0.027	300	1-2.5	50	100
1	2024.05.12	13 : 41 : 54	0	0	0	0	1	3	3
2	2024.05.12	13 : 42 : 24	0	0	0	9	1	1	1
3	2024.05.12	13 : 42 : 54	0	0	0	0	1	2	2
4	2024.05.12	13 : 43 : 24	0	0	0	80	1	2	3
5	2024.05.12	13 : 43 : 54	0	0	0	5	1	2	2
6	2024.05.12	13 : 44 : 24	0	0.2	0	66	1	2	2
7	2024.05.12	13 : 44 : 54	0	0	0	67	1	1	1
8	2024.05.12	13 : 45 : 27	0	0	0	66	1	2	2
9	2024.05.12	13 : 45 : 57	0	0.3	0	77	1	1	1
10	2024.05.12	13 : 46 : 27	0	0.2	0	58	2	2	2
11	2024.05.12	13 : 46 : 57	0	0.2	0	9	2	4	5
12	2024.05.12	13 : 47 : 27	0	0.5	0	9	2	4	4
13	2024.05.12	13 : 47 : 57	0	0.2	0	7	2	4	4
14	2024.05.12	13 : 48 : 27	0	0.3	0	0	1	1	1
15	2024.05.12	13 : 48 : 57	0	0	0	6	1	2	2
16	2024.05.12	13 : 49 : 27	0	0.3	0	8	1	3	3
17	2024.05.12	13 : 49 : 57	0	0.2	0	9	1	2	2
18	2024.05.12	13 : 50 : 30	0	0.3	0	8	1	2	3
19	2024.05.12	13 : 51 : 0	0	0	0	60	0	1	1
20	2024.05.12	13 : 51 : 30	0	0.2	0	87	1	2	2
21	2024.05.12	13 : 52 : 0	0	0	0	6	0	0	0
22	2024.05.12	13 : 52 : 30	0	0.5	0	1	0	0	0
23	2024.05.12	13 : 53 : 0	0	0	0	0	0	0	0
24	2024.05.12	13 : 53 : 30	0	0	0	1	0	0	0
25	2024.05.12	13 : 54 : 0	0	0.5	0	7	0	0	0
26	2024.05.12	13 : 54 : 30	0	0.2	0	9	0	0	0
27	2024.05.12	13 : 55 : 0	0	0.5	0	7	0	0	0
28	2024.05.12	13 : 55 : 33	0	0.2	0	9	0	0	0
29	2024.05.12	13 : 56 : 3	0	0.3	0	5	0	1	1
30	2024.05.12	13 : 56 : 33	0	0	0	5	1	2	2
31	2024.05.12	13 : 57 : 3	0	0	0	50	1	2	2
32	2024.05.12	13 : 57 : 33	0	0	0	7	0	2	2
33	2024.05.12	13 : 58 : 3	0	0.2	0	9	1	2	2

"SMART LAB" ХХК
 (тэмдэг, гарын үсэг)
 LABORATORY
 ШТТ6702 5075971
 Хуудас (2/9)

СМАРТ ЛАБ ХХК

УБ хот, Хан-уул дүүрэг
Чингисийн оргон чөлөө 275/2 тоот
И-мэйл: smartlab.newtech@gmail.com
Утас: +976 8801 1887

Norinco International Cooperation Ltd

Захиалгын №: A2024-14

Хэмжилтийн цэгийн дугаар: A22			Байршил: IHPS-3 waste smoke					
д/д	Date	CO	SO2	NO2	TVOC	PM1	PM2.5	PM10
	нэгж	ppm	мг/м ³	ppm	ppm	мкг/м ³	мкг/м ³	мкг/м ³
	MNS- 4585-2016	60	0.05	0.027	300	1-2.5	50	100
105	9/19/2024 21:10	0	0.2	<0.027	0	1	1	1
106	9/19/2024 21:10	0	0	<0.027	2	0	0	0
107	9/19/2024 21:11	0	0	<0.027	22	9	11	11
108	9/19/2024 21:11	0	0.2	<0.027	17	3	4	4
109	9/19/2024 21:12	0	0.2	<0.027	3	0	0	1
110	9/19/2024 21:12	1	0	<0.027	153	57	77	80
111	9/19/2024 21:13	1	0.5	<0.027	35	25	33	34
112	9/19/2024 21:13	1	0.2	<0.027	21	0	1	1
113	9/19/2024 21:14	0	0	<0.027	12	3	4	4
114	9/19/2024 21:14	0	0	<0.027	8	1	1	1
115	9/19/2024 21:15	1	0	<0.027	33	72	96	99
116	9/19/2024 21:15	0	0	<0.027	11	2	3	3
117	9/19/2024 21:16	1	0	<0.027	4	16	22	23
118	9/19/2024 21:16	1	0	<0.027	125	9	12	12
119	9/19/2024 21:17	1	0	<0.027	23	19	24	25
120	9/19/2024 21:17	1	0	<0.027	9	1	2	2
121	9/19/2024 21:18	0	0	<0.027	14	0	0	1
122	9/19/2024 21:18	0	0.2	<0.027	9	3	4	4
123	9/19/2024 21:19	0	0	<0.027	14	0	1	1
124	9/19/2024 21:19	0	0	<0.027	0	1	1	1
125	9/19/2024 21:20	0	0.2	<0.027	4	0	0	0
126	9/19/2024 21:20	0	0	<0.027	3	0	0	0
127	9/19/2024 21:21	0	0	<0.027	0	1	1	1
128	9/19/2024 21:21	0	0	<0.027	13	0	1	1
129	9/19/2024 21:22	0	0	<0.027	19	1	2	2
130	9/19/2024 21:22	0	0	<0.027	12	0	0	0
131	9/19/2024 21:23	0	0	<0.027	4	1	1	1
132	9/19/2024 21:23	0	0.2	<0.027	8	0	1	1
133	9/19/2024 21:24	0	0.3	<0.027	35	12	17	17
134	9/19/2024 21:24	1	0	<0.027	117	2	3	3
135	9/19/2024 21:25	1	0	<0.027	178	22	27	27
136	9/19/2024 21:25	1	0	<0.027	300	54	64	65
137	9/19/2024 21:26	1	0	<0.027	60	32	38	38
138	9/19/2024 21:26	1	0	<0.027	100	42	53	54
139	9/19/2024 21:27	1	0	<0.027	197	7	9	9

(тэмдэг, гарын үсэг)

Энэхүү шинжилгээний үр дүн нь зовхон тухайн дээжинд хамаарна

Хуудас (5/44)

УБ хот, Хан-уул дүүрэг
Чингисийн оргон чөлөө 275/2 тоот
И-мэйл: smartlab.newtech@gmail.com
Утас: +976 8801 1887

Захиалгын №: А2024-14

Хэмжилтийн цэгийн дугаар: A22			Байршил: Норинко IHPS-4					
д/д	Date	CO	SO2	NO2	TVOC	PM1	PM2.5	PM10
	нэгж	ppm	мг/м³	ppm	ppm	мкг/м³	мкг/м³	мкг/м³
	MNS- 4585-2016	60	0.05	0.027	300	1-2.5	50	100
1	9/19/2024 12:45	1	0	<0.027	0	0	0	0
2	9/19/2024 12:46	1	0	<0.027	1	0	0	0
3	9/19/2024 12:46	0	0	<0.027	2	0	0	0
4	9/19/2024 12:47	0	0	<0.027	0	0	0	0
5	9/19/2024 12:47	0	0	<0.027	4	8	9	9
6	9/19/2024 12:48	0	0	<0.027	15	4	4	4
7	9/19/2024 12:48	0	0	<0.027	0	0	0	1
8	9/19/2024 12:49	0	0	<0.027	10	13	13	13
9	9/19/2024 12:49	0	0	<0.027	9	2	2	2
10	9/19/2024 12:50	0	0	<0.027	14	0	0	0
11	9/19/2024 12:50	0	0	<0.027	21	0	0	0
12	9/19/2024 12:51	0	0	<0.027	1	0	0	0
13	9/19/2024 12:51	0	0	<0.027	2	0	0	0
14	9/19/2024 12:52	0	0	<0.027	8	0	0	0
15	9/19/2024 12:52	0	0	<0.027	0	0	0	0
16	9/19/2024 12:53	0	0	<0.027	24	0	0	0
17	9/19/2024 12:53	0	0	<0.027	1	0	0	0
18	9/19/2024 12:54	0	0	<0.027	19	0	0	1
19	9/19/2024 12:54	0	0	<0.027	18	3	4	4
20	9/19/2024 12:55	0	0	<0.027	11	0	0	0
21	9/19/2024 12:55	0	0	<0.027	11	0	0	0
22	9/19/2024 12:56	0	0	<0.027	3	0	0	0
23	9/19/2024 12:56	0	0	<0.027	0	0	0	0
24	9/19/2024 12:57	0	0	<0.027	24	0	1	1
25	9/19/2024 12:57	0	0	<0.027	14	0	0	0
26	9/19/2024 12:58	0	0	<0.027	21	0	1	1
27	9/19/2024 12:58	0	0	<0.027	0	0	0	0
28	9/19/2024 12:59	0	0	<0.027	30	0	0	0
29	9/19/2024 12:59	0	0	<0.027	5	0	0	0
30	9/19/2024 13:00	0	0	<0.027	45	0	0	0
31	9/19/2024 13:00	0	0	<0.027	51	0	0	0
32	9/19/2024 13:01	0	0	<0.027	16	0	0	0
33	9/19/2024 13:01	0	0.2	<0.027	38	0	0	0

"SMART LAB" ХХК
 (тэмдэг, гарын үсэг)
 LABORATORY
 УТ16702 5075471
 Хувдас (2/9)

**ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ АРГА
ХЭМЖЭЭ**

Зураг 33. 2024 оны БОМТөлөвлөгөөний тайланг Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх сумын иргэдэд танилцуулав.

Зураг 34. 2024 оны БОМТөлөвлөгөөний тайланг Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх сумын иргэдэд танилцуулав

Зураг 35: 2024 оны Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг Дорнод Аймгийн Матад сумын Багийн иргэдэд танилцуулав.

2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАНГИЙН ҮҮРЭГ ДААЛГАВАРЫН БИЕЛЭЛТ

Газрын хэвлий, хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ:

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух INPS-4 кемпийн зөөврийн ШТС-ын гадна талбай нь түлшээр бохирдсон хөрсийг цэвэрлэж бохирдсон хөрсийг ялгаж саармагжуулахаар хадгалсан. Зөөврийн ШТС-аас гадна бусад саванд хадгалсан түлшийг аюулгүй болгож, аюултай хог хаягдал тээвэрлэх, хадгалах журмын дагуу хадгалах арга хэмжээг авч ажиллалаа.

Зураг 36: Зөөврийн ШТС-ын түлшээр бохирдсон хөрсийг цэвэрлэв.

ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТИЙН ТАЙЛАН

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух IHPS-4 кемпийн гадна талбайд Хог хаягдлын тухай хуулийн дагуу зориулалтын хогийн савыг байрлуулж, хог хаягдлыг зориулалтын дагуу зөөж, тээвэрлэх, хөрсний бохирдлыг үүсгэхээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг зохион байгуулан ажилаллаа. IHPS-4 кемпийн гадна талбайд 4 ширхэг зориулалтын хогийн савыг байрлуулан ажиллаж байна.

Зураг 37 IHPS-4 кемпийн гадна талбайд зориулалтын хогийн сав байрлуулав.

Түүхий тос дамжуулах хоолойн трассын дагуух IHPS-4 кемпийн гадна талбайд Хог хаягдлын тухай хуулийн дагуу зориулалтын хогийн савыг байрлуулж, хур хог хаягдлыг Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх сумын төвлөрсөн хогийн цэгт зөөж, тээвэрлэн зориулалтын дагуу устгах арга хэмжээг зохион байгууллаа. IHPS-4 кемпийн хог хаягдлыг Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх сумын иргэнтэй гэрээ байгуулан хог хаягдлыг тээвэрлэдэг бөгөөд, сард 2 тн хог хаягдлыг төвлөрсөн хогийн цэгт тээвэрлэн, булж устгах арга хэмжээг авч ажиллаж байна.

Зураг 38 IHPS-4 кемпийн гадна талбайн хур хог хаягдлын зөөж тээвэрлэв.

**УМАРД ГОВИЙН ГҮВЭЭТ-ХАЛХЫН ДУНДАД ТАЛЫН САВ ГАЗРЫН ЗАХИРГАА
УС АШИГЛУУЛАХ ДҮГНЭЛТ**

2024 оны 09 -р сарын 30-ны өдөр

Дугаар: 19

Чойр хот

1. Аж ахуйн нэгж байгууллага, захирлын нэр, хаяг, утас факс, улсын бүртгэлийн дугаар:

“Норинко интернэйшнл кооперэйшн” Захирал Жан Фөн Ин, Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 15-р хороо, Чингисийн өргөн чөлөө-33/2, Режис Плейс, 606 тоот, регистрийн дугаар 9932755, татвар төлөгчийн дугаар 32200242063, Утас: 88046637, 80083905

2. Төслийн байршил, харьяалагдах сав газар

Газрын тос боловсруулах үйлдвэр нь Сайншанд сумаас зүүн хойд зүгт 20 км зайтай Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутагт оршино. Газрын тос дамжуулах шугамын зурвас нь Дорнод аймгийн Матад сум, Сүхбаатар аймгийн Сүхбаатар, Асгат, Халзан, Баяндэлгэр сум, Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх, Алтанширээ, Өргөн сумдын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх бөгөөд зурвасын нийт урт 530 км үргэлжилнэ.

3. Төсөл хэрэгжүүлэгч:

“НОРИНКО ИНТЕРНЭЙШНЛ КООПЕРЭЙШН”

4. Тусгай зөвшөөрлийн дугаар болон талбайн хэмжээ, координат / х,у /:

ТӨЛӨӨЛӨН ГҮЙЦЭТГЭХ ГАЗАР

5. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээний нэр төрөл зориулалт:

“Газрын тос дамжуулах 530 км шугам хоолой барих төсөл” Төслийн зорилго нь Дорнод аймгийн Матад суманд орших газрын тосны ашиглалтын Тамсаг XXI, Тосон-Уул XIX талбайгаас Дорноговь аймгийн Алтанширээ суманд баригдах газрын тос боловсруулах үйлдвэрт түүхий тос дамжуулах шугам хоолойн дэд бүтэц, дагалдах байгууламжийг барьж байгуулах юм.

Дорнод аймгийн Матад суманд орших газрын тосны ашиглалтын Тамсаг XXI, Тосон-Уул XIX талбайгаас Дорноговь аймгийн Алтанширээ суманд баригдах газрын тос боловсруулах үйлдвэрт түүхий тос дамжуулах шугам хоолойн дэд бүтэц, дагалдах байгууламжийг барьж байгуулах юм.

6. Үйлдвэрийн техник, технологи, ажиллах горим, хүчин чадал

Төслийн цар хүрээний хувьд жилд 1.5 сая тонн газрын тос дамжуулах хоолой, дагалдах байгууламжуудыг хамарна. Үүнд 530 км-н урттай дамжуулах шугам хоолой, 475 км дагалдах зам, 341 км цахилгаан шугам гэсэн үндсэн 3 хэсгээс бүрдэнэ. Газрын тос дамжуулах хоолойн трассын дагуу ямар нэг томоохон гол мөрөн, эгц уул нуруу таарахгүй, тал хээрийн бүсийн газар нутгаар тээвэрлэгдэх юм. Дамжуулах хоолойн трасс дагуу 6 ажилчдын түр кемп, эхний болон төгсгөлийн байгууламж болон газрын тос халаах, шахах завсрын 4 насос станц байрлана.

Жилд 1.5 сая тонн газрын тос дамжуулах хоолой, дагалдах байгууламжуудыг хамрана.

7. Үйлдвэрлэх, боловсруулах бүтээгдэхүүний хэмжээ:

Түүхий тос дамжуулах шугам хоолой барих төслийн ажлын хамрах хүрээ нь үндсэн инженерийн болон технологийн зураг төсөл, нарийвчилсан инженерчлэл, материал нийлүүлэлт, угсралт, барилга угсралт, туршилт, урьдчилсан ашиглалт мөн ашиглалтад оруулах зэрэг түүхий тос тээвэрлэлтийн шинэ иж бүрэн систем, байгууламжаас бүрдэнэ.

Түүхий тосны шугам хоолой нь DN250 диаметртэй, 10МПа даралттай, 530 км орчим урттай. Шугамын дагуу 5 дулааны насос станц, эхний станц (Тамсагийн тосны талбай)-д 1, шугамын завсрын хэсэгт 4 дулааны насос станц (IHPS-1, IHPS-2, IHPS-3, IHPS-4) ажиллаж байна.

Нэг терминал нь Монгол газрын тос боловсруулах үйлдвэр дотор байрлана. Мөн шугамын дагуу 7 блок хавхлагын тасагтай байна. Энэ жилдээ Дорноговь аймгаас Сүхбаатар аймгийн Халзан сум хүртэл шугам хоолой барих төлөвлөгөөтэй байна.

8. Усны эх үүсвэр, нөөц, чанар, хоногт ашиглах хэмжээ

Унд ахуй, ногоон байгууламж, зам талбайн усалгаа, барилгын ажлын усны хэрэглээг өөрийн эзэмшлийн 2 худгаас хангана.

9. Усны барилга байгууламжууд /нэр, хүчин чадал, хэмжээ, хийц, дамжуулах шугам сүлжээний урт, диаметр/

Мэдээлэл байхгүй.

10. Худаг, өргөлтийн станцууд, усны тоолуур / насосны хүчин чадал, марк /

Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх суманд 3 худаг координат - $111^{\circ}37'56.6356''45^{\circ}34'32.6145''$
 $111^{\circ}39'09.2614''$, $45^{\circ}34'20.6703''$, $111^{\circ}34'11.3087''$, $45^{\circ}34'11.3081''$

11. Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ, нөхцөл

-

12. Онцгой нөхцөл

Ус ашиглагч нь дараах зүйлсийг анхаарч үйл ажиллагаа явуулах:

Үүнд:

- ✓ Усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсэд үйл ажиллагаа явуулахыг хориглох
- ✓ Голын хамгаалалтын бүсэд хөрс хуулалт, олборлолт явуулахыг хориглох
- ✓ Тусгай зөвшөөрлийн талбайд байгаа голыг хамгаалах, хөв цөөрөм байгуулах, татмын ойжуулалт хийх гэх мэт арга хэмжээ авч ажиллах

13. Холбогдох хууль, дүрэм, журам, норм стандартын дагуу усны зарцуулалтыг тооцоход:

2024 оны ус ашиглалтын урьдчилсан тооцоо, 2024 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг үндэслэв.

№	Ашиг олох зориулалтаар ашиглах усны хэмжээ тооцоолол	
1	80 хүн х 150.0л х 360 хон = 4'320 м ³ /жил	Main Camp - Алтанширээ
2	100 хүн х 150.0л х 200 хон = 3'000 м ³ /жил	Camp 4 - Дэлгэрэх
Ногоон байгууламжийн усалгаанд ашиглах усны хэмжээ		
3	200ш х 70л = 14м ³ /хон х 60хон = 840 м ³ /жил	2023 оны суулгацын тоо
4	56 ш х 70л = 14м ³ /хон х 60хон = 235.2м ³ /жил	2024 оны суулгацын тоо
Станцын барилга байгууламж барихад ашиглах усны хэмжээ		
5	60м ³ /хон х 200 хон = 12'000 м ³ /жил	Алтанширээ суманд 1 кемпийн барилга угсралтын ажил гүйцэтгэж байна.

14. Холбогдох хууль, тогтоол шийдвэрийн дагуу оногдуулах усны нөөцийн төлбөрийг урьдчилсан байдлаар тооцоход:

Барилгын ажилд шаардагдах ус 12'000 м³/жил, ногоон байгууламжийн усалгаанд 1'075.2 м³/жил, ашиг олох зориулалтаар ашиглах ус 7'320 м³/жил газрын доорх усны хэмжээг Засгийн газрын 2013 оны 09 дүгээр сарын 21-ний өдрийн 326 дугаар тогтоол, Засгийн газрын 2013 оны 09 дүгээр сарын 21-ний өдрийн 327 дугаар тогтоолыг үндэслэн урьдчилсан байдлаар тооцвол:

Ашиг олох зориулалтаар ашиглах газрын доорх усны нөөц ашигласны төлбөр

1м^3 усны нөөц ашигласны төлбөр: $3700\text{төг}/\text{м}^3 \times 0.15 \times 0.16 = 88.8\text{ төг}/\text{м}^3$

- 3700 төг/м³ – Умард говийн гүвээт халхын дундад талын сав газарт газрын доорх ус ашигласан нөхцөлд тооцох экологи, эдийн засгийн суурь үнэлгээ
- (15%) -Засгийн газрын 2013 оны 326 дугаар тогтоолын дагуу батлагдсан усны нөөц ашигласны төлбөрийн 10-д заасан хувь, хэмжээ.
- 0.16-Бусад, ашиг олох зориулалтаар үйлдвэрлэл үйлчилгээнд тооцох ашиглалтын

зориулалтын итгэлцүүр

$$7'320 \text{ м}^3/\text{жил} \times 88.8 \text{ төг} = 650'016 \text{ төгрөг}$$

/Зургаан зуун тавин мянга арван зургаан төгрөг/

Ногоон байгууламжийн усалгаанд ашиглах усны төлбөр:

$$1 \text{ м}^3 \text{ усны нөөц ашигласны төлбөр: } 3700 \text{ төг}/\text{м}^3 \times 0.1 \times 0.2 = 74 \text{ төг}/\text{м}^3$$

-3700 төг/м³—Умард говийн гүвээт халхын дундад талын сав газарт газрын доорх ус ашигласан нөхцөлд тооцох экологи, эдийн засгийн суурь үнэлгээ.

-(10%) - Засгийн газрын 2013 оны 326 дугаар тогтоолын дагуу батлагдсан усны нөөц ашигласны төлбөрийн 7 (В)-д заасан хувь, хэмжээ.

- 0.2 - Ногоон байгууламжийн усалгаанд тооцох ашиглалтын зориулалтын итгэлцүүр

$$1'075 \text{ м}^3/\text{жил} \times 74 \text{ төг}/\text{м}^3 = 79'564.8 \text{ төгрөг}$$

/Далан есөн мянга таван зуун жаран дөрвөн төгрөг найман мөнгө/

Барилгын ажилд ашиглах усны төлбөр:

$$1 \text{ м}^3 \text{ усны нөөц ашигласны төлбөр: } 3700 \text{ төг}/\text{м}^3 \times 0.1 \times 0.5 = 185 \text{ төг}/\text{м}^3$$

-3700 төг/м³—Умард говийн гүвээт халхын дундад талын сав газарт газрын доорх ус ашигласан нөхцөлд тооцох экологи, эдийн засгийн суурь үнэлгээ.

-(10%) - Засгийн газрын 2013 оны 326 дугаар тогтоолын дагуу батлагдсан усны нөөц ашигласны төлбөрийн 3-д заасан хувь, хэмжээ.

-0.2 – Барилга, барилгын материалын үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашигласан усны хэмжээг тооцох ашиглалтын зориулалтын итгэлцүүр

$$12'000 \text{ м}^3/\text{жил} \times 185 \text{ төг}/\text{м}^3 = 2'220'000 \text{ төгрөг}$$

/Хоёр сая хоёр зуун хорин мянган төгрөг/

$$\text{Нийт} = 650'016 \text{ төгрөг} + 79'564.8 \text{ төгрөг} + 2'220'000 \text{ төгрөг} = 2'949'580.2 \text{ төгрөг}$$

/хоёр сая есөн зуун дөчин есөн мянга таван зуун наян төгрөг хоёр мөнгө/

15.Үйлдвэрлэл, үйлчилгээнд усны нөөцийг хэмнэх эргүүлж ашиглах даалгавар

16.Тавигдах шаардлага, цаашид авах арга хэмжээний талаарх зөвлөгөө:

✓ Усны тухай хуулийн 28.6, 29.1 дахь заалтуудыг үндэслэн Дорноговь аймгийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газраас зөвшөөрөл авч гэрээ байгуулна.

✓ “Усны тухай” хуулийн 31.2-т зөвшөөрсөн хэмжээнээс илүү ашигласан усны төлбөрийг 50 хүртэл хувиар өсгөн тооцож төлөхөөр заасныг анхаарч, жил бүрийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн төлөвлөгөө, календарьчилсан графикийг үндэслэлтэй, үнэн зөв гаргаж байх.

✓ Улсын усны мэдээллийн сан бүрдүүлэхэд шаардлагатай мэдээ тайлан, ус ашиглах зөвшөөрөл, гэрээ, усны нөөц ашигласны төлбөрийн баримт, ус ашиглалтын тоо, хэмжээг “Умард говийн гүвээт-Халхын дундад талын сав газар”-ын захиргаанд ирүүлэх.

✓ Усны тухай хуулийн 28.18-д зааснаар ус ашиглуулах дүгнэлт, холбогдох зөвшөөрөлгүйгээр ус ашиглавал “Зөрчлийн тухай” хуулийн дагуу арга хэмжээ авахыг анхааруулж байна.

ХЯНАСАН:

УГГ-ХДТСГЗАХИРГААНЫ ДАРГА

Б.ОТГОНСҮРЭН

БОЛОВСРУУЛСАН:

УГГ-ХДТСГЗАХИРГААНЫ АХЛАХ МӨРГӨЖИЛТЭН

Б.САРАНТУЯА

**ДОРНОГОВЬ АЙМАГ
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ГАЗРЫН
ДАРГЫН ТУШААЛ**

2024 оны 10 сарын 21 өдөр

Дугаар 11

Сайншанд сум

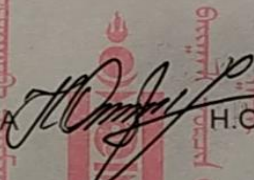
Ус ашиглуулах зөвшөөрөл
олгох тухай

Монгол Улсын Усны тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.6 дахь заалт, "Умард говийн гүвээт-Халхын дундад талын сав газрын захиргаа"-ны даргын 2024 оны 09 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 19 тоот ус ашиглуулах дүгнэлтийг үндэслэн ТУШААХ нь:

1.Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутагт үйл ажиллагаа явуулдаг "Норинко интернэйшнл кооперэйшн лтд-паплайн төлөөний газар"-т 20395,2м³ усыг унд, ахуй болон үйлдвэрлэл, үйлчилгээний хэрэгцээнд 1 жилийн хугацаагаар ашиглахыг зөвшөөрсүгэй.

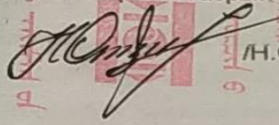
2.Алтанширээ сумаас ус ашиглах эрхийн бичиг авч төлбөрийг хугацаанд нь барагдуулан, усны эрүүл ахуйн бүс тогтоон хамгаалж, тоолууржуулах, усны чанарын шинжилгээ хийлгэн тайлан мэдээг ирүүлж усны дүгнэлт, гэрээнд заасан үүргийг хэрэгжүүлж хуулийн дагуу ажиллахыг "Норинко интернэйшнл кооперэйшн лтд-паплайн төлөөний газар"-ын захирал (Жан Фөн Ин)-д, усны төлбөрийг ногдуулж, төлөлтөд хяналт тавьж ажиллахыг Алтанширээ сумын сумын Байгаль орчны бодлогын мэргэжилтэн (Э.Ундармаа)-д даалгасугай.

3.Энэ тушаалын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Байгаль орчны газрын Усны нөөц, ашиглалт, хамгаалалт, мэдээллийн сан хариуцсан мэргэжилтэн (Ш.Амгалансайхан)-д үүрэг болгосугай.

ДАРГА Н.ОТГОНБАЯР

442410079

БАТЛАВ: Байгаль орчны газрын дарга: /Н.ОТГОНБАЯР/	БАТЛАВ: “Норинко интернэйшнл кооперэйшн” ХХК-ийн захирал /ЖАН ФӨН ИН/
УС АШИГЛАХ ГЭРЭЭ	
2024 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдөр	Дугаар 15 Сайншанд су
Нэг. Ерөнхий зүйл Усны тухай хуулийн 28.4, 28.6, 28.7, 29.1-д заасны дагуу “Умард говийн гүвээт-Халхын дундад талын сав газрын захиргаа”-ны 2024 оны 09 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 19 тоот ус ашиглуулах дүгнэлтийг үндэслэн: Ус ашиглуулагчийг төлөөлж Дорноговь аймгийн Байгаль орчны газрын Усны нөөц, ашиглалт, хамгаалалт хариуцсан мэргэжилтэн Ширнэн овогтой Амгалансайхан, Ус ашиглагчийг төлөөлж Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын төвөөс урагш 20 км-зайд орших, 9932755 тоот регистрийн дугаартай газрын тос боловсруулах үйлдвэрт түүхий тос дамжуулах шугам хоолойн дэд бүтэц, дагалдах байгууламжийг барьж байгуулах “Норинко интернэйшнл кооперэйшн” ХХК-ий Байгаль орчны мэргэжилтэн Мөнхбат овогтой Зоригтхүү нар ус ашиглах талаар тохиролцон энэхүү гэрээг 1 жилийн хугацаатайгаар байгуулав. Хоёр. Гэрээний гол нөхцөл 2.1. Ус ашиглах зориулалт: Уурхайн технологийн хэрэгцээнд болон хүн амын унд ахуйн хэрэгцээнд усны нөөцийг ашиглана. 2.2. Ашиглах усны хэмжээ: 2.2.1. унд-ахуйд 7320,0 м³ /жил/ 2.2.2. ногоон байгууламжид 1075,2 м³ /жил/ 2.2.3. барилгын ажилд 12000,0 м³ /жил/ 2.3. Усны чанар, найрлага: Гүний худгийн уснаас улирал тутам дээж авч шинжилгээ хийлгэн шинжилгээний хариу болон дүгнэлтийг тухай бүрт нь Байгаль орчны газарт ирүүлнэ. 2.4. Усны эх үүсвэр болон байршил: Унд ахуй, ногоон байгууламж, зам талбайн усалгаа барилгын ажлын усны хэрэглээг өөрийн эзэмшлийн 2 худгаас хангана. Худгийн координат: Барилга байгууламж: Мэдээлэл байхгүй. 2.5. Хаягдал усны хэмжээ: Унд-ахуйн хэрэгцээний бохир усыг хөрсөнд шингээж хаядаг. Стандартын шаардлага: Хаягдал бохир усыг цэвэршүүлэн хүрээлэн буй орчинд нийлүүлэхд: цэвэршүүлсэн бохир усны ерөнхий шаардлага /MNS-4943:2011/-ыг ханган ажиллана. Хаях цэгийн байршил: 2.6. Хаягдал усан дахь бохирдуулах бодисын хэмжээ: Жинлэгдэх бодис, кг..... Органик бодис, кг.....	

Зураг 41 Ус ашиглах гэрээг байгуулав.

**УМАРД ГОВИЙН ГҮВЭЭТ-ХАЛХЫН ДУНДАД ТАЛЫН САВ ГАЗРЫН ЗАХИРГАА
ХАЯГДАЛ УСНЫ ДҮГНЭЛТ**

2024 оны 09 дугаар 30-ны өдөр

Дугаар: 33

Говьсүмбэр Сүмбэр

1. Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллага, захирлын нэр, утас, улсын бүртгэлийн болон регистрийн дугаар, цахим хаяг:

“Норинко интернэйшнл кооперэйшн” Захирал Жан Фөн Ин, Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 15-р хороо, Чингисийн өргөн чөлөө-33/2, Режис Плейс, 606 тоот, регистрийн дугаар 9932755, татвар төлөгчийн дугаар 32200242063, Утас: 88046637, 80083905

2. Төслийн нэр, байршил:

Газрын тос боловсруулах үйлдвэр нь Сайншанд сумаас зүүн хойд зүгт 20 км зайтай Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутагт оршино. Газрын тос дамжуулах шугамын зурвас нь Дорнод аймгийн Матад сум, Сүхбаатар аймгийн Сүхбаатар, Асгат, Халзан, Баяндэлгэр сум, Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх, Алтанширээ, Өргөн сумдын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх бөгөөд зурвасын нийт урт 530 км үргэлжилнэ.

3. Хаягдал ус хаях цэгийн байршил, координат:

Үйлдвэрийн орчинд

4. Цэвэрлэгээний арга, түвшин:

Унд, ахуйн хаягдал усыг Дорноговь аймгийн “Чандмань илч” ОНӨХХК-иар татан зайлуулна.

5. Хаягдал усны хэмжээ:

Тус компанийн хаягдал усны хэмжээг Умард говийн гүвээт-Халхын дундад талын сав газрын захиргааны 2024 оны 09 дугаар сарын 30-ны өдрийн №19 дугаартай ус ашиглуулах дүгнэлтээр гаргасан унд, ахуйн хэрэглээнд ашиглах $3'000 \text{ м}^3/\text{жил}$ -ийг үндэслэн тооцов.

6. Хаягдал усан дахь бохирдуулах бодисын хэмжээ, төрөл:

Хаягдал усны шинжилгээ хийлгүүлээгүй тул Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайд, Барилга хот байгуулалтын сайдын хамтарсан 2019 оны 12 дугаар сарын 27-ны өдрийн “Хаягдал усанд агуулагдах бохирдуулах бодисын жишиг хэмжээг тогтоох тухай” А/816/218 тушаалаар батлагдсан хэмжээг үндэслэн ахуйд ажилчдын тосгон $1.5\text{кг}/\text{м}^3$ -ээр тооцов.

7. Ус бохирдуулсны төлбөр, тооцоо:

Органик бодис /XXX/ $1.5\text{кг}/\text{м}^3 \times 3'000 \text{ м}^3/\text{жил} \times 50\text{төг}/\text{кг} = 225'000$ /хоёр зуун хорин таван мянган төгрөг/

8. Хууль тогтоомж, дүрэм, журам, норм стандартын талаар зөвлөмж:

- Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн Сайдын 2013 оны А/156 дугаар тушаалаар баталсан “Ус ашиглалт, хэрэглээг тоолууржуулах журам”-ын 2.1.4, 3.6.1 дэх заалтын дагуу хаягдал усны шугам дээр тоолуур суурилуулах
- “Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага MNS 4943:2015” стандартаас давсан бол “Усны тухай” хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.2, БОАЖ-ын Сайдын 2019 оны А/635 дугаар тушаалаар баталсан “Ус бохирдуулсны нөхөн төлбөрийг шатлан өсгөх хэлбэрээр ногдуулах журам”-ын дагуу нөхөн төлбөр ногдуулахыг анхаарах

9. Тавигдах шаардлага, цаашид авах арга хэмжээ:

- “Усны тухай” хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.13 дахь заалтад заасны дагуу Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх сумын Засаг даргатай байгуулсан “Ус бохирдуулсны төлбөрийн гэрээ”-г дүгнүүлж, сунгуулах
- “Усны тухай” хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь заалтад заасны дагуу Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх сумаас олгосон “Хаягдал ус хаях, зайлуулах зөвшөөрлийн бичиг”-ийг сунгуулах;
- Хаягдал усны дүгнэлтийг дараа оны эхний улиралд багтаан гаргуулах бөгөөд улирал бүр хоёроос доошгүй хаягдал усны сорьц авч, итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжлүүлэн, сүүлийн сарын 15-ны дотор ирүүлэх;
- Хаягдал ус хаях цэгийн байршлыг тогтоолгож Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх сумдын ЗДТГ-аас зөвшөөрөл авах
- Ус бохирдуулсны төлбөрийг дараа улирлын эхний сарын 20-ны өдрийн дотор харьяалах татварын албанд төлөх ба хугацаанд нь төлөөгүй тохиолдолд “Зөрчлийн тухай” хуулиар хариуцлага хүлээх нөхцөл үүсэхийг анхаарах;
- Усны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.5-д заасны дагуу усны мэдээллийн сан бүрдүүлэхэд шаардлагатай ус бохирдуулсны төлбөрийн гэрээг дүгнэсэн акт, хаягдал усны шинжилгээний дүгнэлтүүд, төлбөр төлсөн баримтыг Умард говийн гүвээт-Халхын дундад талын сав газрын захиргааны Umarhgobi14@gmail.com цахим хаягаар 2024 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн дотор ирүүлнэ үү.

ХЯНАСАН:

УТГ - ХДТSGЗАХИРГААНЫ ДАРГА

Б.ОТГОНСҮРЭН

БОЛОВСРУУЛСАН:

УТГ - ХДТSGЗАХИРГААНЫ МЭРГЭЖИЛТЭН

Б.САРАНТУЯА

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд,
Барилга, хот байгуулалтын сайдын
2019 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдрийн
А/719/189 дүгээр тушаалын хавсралт

**ХАЯГДАЛ УС ХАЯХ, ЗАЙЛУУЛАХ
ЗӨВШӨӨРӨЛ**

Дугаар: _____

Үндэс төрийн гүйцэтгэл – хөгжлийн зорилгоор -ын гаргасан
/Дүгнэлт гаргасан байгууллага/ Үндэс төрийн гүйцэтгэл
2024 оны 09 дугаар сарын 30-ны өдрийн хаягдал ус хаях, зайлуулах 33 тоот
дүгнэлтийг үндэслэн Улаанбаатар аймаг/нийслэл Нам гудамж
сум/дүүргийн 15 хороо Цогцолын орон 1010660 байршилтай
/хаяг/ Тосгойн үйл ажиллагаа
/үйл ажиллагааны чиглэл/
чиглэлээр хаягдал ус гаргаж байгаа Неринго интернэйшнл Кооперейшн
/хүн, хуулийн этгээдийн нэр/
Дорноговь аймаг/нийслэл, Фалгун сум/дүүргийн
Булган ба байршилтай хаягдал
ус зайлуулах цэг буюу хүрээлэн буй орчинд болон төвлөрсөн бохир усны
шугамд жилд 3000 мян.м³ хаягдал усыг “Хүрээлэн байгаа
орчин, Усны чанар, хаягдал ус, ерөнхий шаардлага MNS 4943:2015”,
“Хүрээлэн байгаа орчин, усны чанар, Ариутгах татуургын сүлжээнд
нийлүүлэх хаягдал ус, ерөнхий шаардлага MNS 6561:2015” стандартаар
тогтоосон норматив шаардлагад нийцүүлэн хаях, зайлуулах зөвшөөрлийг
/аль нь болохыг доогуур нь зурах/
нэг жилийн хугацаагаар олгож, ус бохирдуулсны төлбөрийн гэрээ болон
дүгнэлтийг зөрчөөгүй тохиолдолд зөвшөөрлийг жил бүр сунгагдсанд тооцно.
Хаягдал усны хэмжээ болон хаягдал ус зайлуулах цэг, төвлөрсөн бохир усны
шугамын байршил өөрчлөгдсөн тохиолдолд тухай бүр шинээр зөвшөөрөл олгоно.

ЗӨТГ-Н
Дарга
/Зөвшөөрөл олгосон байгууллага/
Тамга

Зөвшөөрлийн бичиг олгосон:
Гарын үсгийн тайлал

2024 оны 10 сарын 24-ны өдөр
ЕГА0001 9020711

**УМАРД ГОВИЙН ГҮВЭЭТ-ХАЛХЫН ДУНДАД ТАЛЫН САВ ГАЗРЫН ЗАХИРГАА
ХАЯГДАЛ УСНЫ ДҮГНЭЛТ**

2024 оны 09 дугаар 30-ны өдөр

Дугаар: 32

Говьсүмбэр Сүмбэр

1. Иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллага, захирлын нэр, утас, улсын бүртгэлийн болон регистрийн дугаар, цахим хаяг:

“Норинко интернэйшнл кооперэйшн” Захирал Жан Фөн Ин, Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 15-р хороо, Чингисийн өргөн чөлөө-33/2, Режис Плейс, 606 тоот, регистрийн дугаар 9932755, татвар төлөгчийн дугаар 32200242063, Утас: 88046637, 80083905

2. Төслийн нэр, байршил:

Газрын тос боловсруулах үйлдвэр нь Сайншанд сумаас зүүн хойд зүгт 20 км зайтай Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын нутагт оршино. Газрын тос дамжуулах шугамын зурвас нь Дорнод аймгийн Матад сум, Сүхбаатар аймгийн Сүхбаатар, Асгат, Халзан, Баяндэлгэр сум, Дорноговь аймгийн Дэлгэрэх, Алтанширээ, Өргөн сумдын нутаг дэвсгэрийг дайран өнгөрөх бөгөөд зурвасын нийт урт 530 км үргэлжилнэ.

3. Хаягдал ус хаях цэгийн байршил, координат:

Үйлдвэрийн орчинд

4. Цэвэрлэгээний арга, түвшин:

Унд, ахуйн хаягдал усыг Дорноговь аймгийн “Чандмань илч” ОНӨХХК-иар татан зайлуулна.

5. Хаягдал усны хэмжээ:

Тус компанийн хаягдал усны хэмжээг Умард говийн гүвээт-Халхын дундад талын сав газрын захиргааны 2024 оны 09 дугаар сарын 30-ны өдрийн №19 дугаартай ус ашиглуулах дүгнэлтээр гаргасан унд, ахуйн хэрэглээнд ашиглах $7'320 \text{ м}^3/\text{жил}$ -ийг үндэслэн тооцов.

6. Хаягдал усан дахь бохирдуулах бодисын хэмжээ, төрөл:

Хаягдал усны шинжилгээ хийлгүүлээгүй тул Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайд, Барилга хот байгуулалтын сайдын хамтарсан 2019 оны 12 дугаар сарын 27-ны өдрийн “Хаягдал усанд агуулагдах бохирдуулах бодисын жишиг хэмжээг тогтоох тухай” А/816/218 тушаалаар батлагдсан хэмжээг үндэслэн ахуйд ажилчдын тосгон $1.5 \text{ кг}/\text{м}^3$ -ээр тооцов.

7. Ус бохирдуулсны төлбөр, тооцоо:

Органик бодис /XXX/ $1.5 \text{ кг}/\text{м}^3 \times 4'320 \text{ м}^3/\text{жил} \times 50 \text{ төг}/\text{кг} = 324'000$ /гурван зуун хорин дөрвөн мянган төгрөг/

8. Хууль тогтоомж, дүрэм, журам, норм стандартын талаар зөвлөмж:

- Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн Сайдын 2013 оны А/156 дугаар тушаалаар баталсан “Ус ашиглалт, хэрэглээг тоолууржуулах журам”-ын 2.1.4, 3.6.1 дэх заалтын дагуу хаягдал усны шугам дээр тоолуур суурилуулах
- “Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага MNS 4943:2015” стандартаас давсан бол “Усны тухай” хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.2, БОАЖ-ын Сайдын 2019 оны А/635 дугаар тушаалаар баталсан “Ус бохирдуулсны нөхөн төлбөрийг шатлан өсгөх хэлбэрээр ногдуулах журам”-ын дагуу нөхөн төлбөр ногдуулахыг анхаарах

9. Тавигдах шаардлага, цаашид авах арга хэмжээ:

- “Усны тухай” хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.13 дахь заалтад заасны дагуу Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумын Засаг даргатай байгуулсан “Ус бохирдуулсны төлбөрийн гэрээ”-г дүгнүүлж, сунгуулах
- “Усны тухай” хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2 дахь заалтад заасны дагуу Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумаас олгосон “Хаягдал ус хаях, зайлуулах зөвшөөрлийн бичиг”-ийг сунгуулах;
- Хаягдал усны дүгнэлтийг дараа оны эхний улиралд багтаан гаргуулах бөгөөд улирал бүр хоёроос доошгүй хаягдал усны сорьц авч, итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжлүүлэн, сүүлийн сарын 15-ны дотор ирүүлэх;
- Хаягдал ус хаях цэгийн байршлыг тогтоолгож Дорноговь аймгийн Алтанширээ сумдын ЗДТГ-аас зөвшөөрөл авах
- Ус бохирдуулсны төлбөрийг дараа улирлын эхний сарын 20-ны өдрийн дотор харьяалах татварын албанд төлөх ба хугацаанд нь төлөөгүй тохиолдолд “Зөрчлийн тухай” хуулиар хариуцлага хүлээх нөхцөл үүсэхийг анхаарах;
- Усны тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.5-д заасны дагуу усны мэдээллийн сан бүрдүүлэхэд шаардлагатай ус бохирдуулсны төлбөрийн гэрээг дүгнэсэн акт, хаягдал усны шинжилгээний дүгнэлтүүд, төлбөр төлсөн баримтыг Умард говийн гүвээт-Халхын дундад талын сав газрын захиргааны Umar dgobi14@gmail.com цахим хаягаар 2024 оны 12 дугаар сарын 30-ны өдрийн дотор ирүүлнэ үү.

ХЯНАСАН:

УГГ - ХДТСГЗАХИРГААНЫ ДАРГАС

Б.ОТГОНСҮРЭН

БОЛОВСРУУЛСАН:

УГГ - ХДТСГЗАХИРГААНЫ МЭРГЭЖИЛТЭН

Б.САРАНТУЯА

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд,
Барилга, хот байгуулалтын сайдын
2019 оны 11 дүгээр сарын 22-ны өдрийн
А/719/189 дүгээр тушаалын хавсралт

**ХАЯГДАЛ УС ХАЯХ, ЗАЙЛУУЛАХ
ЗӨВШӨӨРӨЛ**

Дугаар: 01

Ушир говийн үүдэт - Талхын дундарт талхь сав газрын захиргаа нь гаргасан
/ Дүгнэлт гаргасан байгууллага /

2024 оны 09 дугаар сарын 30-ны өдрийн хаягдал ус хаях, зайлуулах 30 тоот
дүгнэлтийг үндэслэн Улаанбаатар аймаг/нийслэл Тал - Үү
сум/дүүргийн 15-р хороо, Чингисийн оргон тал, Ретис планс боб байршилтай
/ хаяг /

Тогтоосон ус боловсруулах үйлдвэрийн орчинд үйл ажиллагаа
/ үйл ажиллагааны чиглэл /

чиглэлээр хаягдал ус гаргаж байгаа Норинко интернэйшнл кооперэйшн -д
/ хүн, хуулийн этгээдийн нэр /

Артанциртэ аймаг/нийслэл, Артанциртэ сум/дүүргийн
Хага баян байршилтай хаягдал
ус зайлуулах цэг буюу хүрээлэн буй орчинд болон төвлөрсөн бохир усны
шугамд жилд 7.32.0 мян.м³ хаягдал усыг “Хүрээлэн байгаа
орчин, Усны чанар, хаягдал ус, ерөнхий шаардлага MNS 4943:2015”,
“Хүрээлэн байгаа орчин, усны чанар, Ариутгах татуургын сүлжээнд
нийлүүлэх хаягдал ус, ерөнхий шаардлага MNS 6561:2015” стандартаар
тогтоосон норматив шаардлагад нийцүүлэн хаях, зайлуулах зөвшөөрлийг
/ аль нь болохыг доогуур нь зурах /

нэг жилийн хугацаагаар олгож, ус бохирдуулсны төлбөрийн гэрээ болон
дүгнэлтийг зөрчөөгүй тохиолдолд зөвшөөрлийг жил бүр сунгагдсанд тооцно.
Хаягдал усны хэмжээ болон хаягдал ус зайлуулах цэг, төвлөрсөн бохир усны
шугамын байршил өөрчлөгдсөн тохиолдолд тухай бүр шинээр зөвшөөрөл олгоно.

Зөвшөөрлийн бичиг олгосон:

Артанциртэ сумын БОХУБ / Зөвшөөрөл олгосон байгууллага /
Э.Н.О / Гарын үсэг /
Э.Н.Дармаа / Гарын үсгийн тайлал /

Тамга

2024 оны 10-р сарын 15-ны өдөр

Зураг 45 Хаягдал ус хаях зөвшөөрөл

**ШИНЖЛЭХ УХААНЫ АКАДЕМИ
ПАЛЕОНТОЛОГИЙН ХҮРЭЭЛЭН**

**“НОРИНКО ИНТЕРНЭЙШНЛ КООПЕРЭЙШНЛТД-ПАЙПЛАЙН” ТӨЛӨӨНИЙ
ГАЗРЫН ДОРНОГОВЬ АЙМАГ АЛТАНШИРЭЭ СУМААС ДОРНОД АЙМАГ
МАТАД СУМ ХҮРТЭЛХ 530КМ ГАЗРЫН ТОС ДАМЖУУЛАХ ХООЛОЙН
ТРАССЫН ДАГУУ ЯВУУЛСАН ПАЛЕОНТОЛОГИЙН НӨӨЦ БАЯЛГИЙН
ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН**

Захиалагч:

**“НОРИНКО ИНТЕРНЭЙШНЛ КООПЕРЭЙШНЛТД-ПАЙПЛАЙН”
ТӨЛӨӨНИЙ ГАЗАР**

2024 он

Хавсралт 1: Албан дүгнэлтийн хуулбар

**ШИНЖЛЭХ УХААНЫ АКАДЕМИ
ПАЛЕОНТОЛОГИЙН ХҮРЭЭЛЭН**

С.Дэнзэнгийн гудамж 3/1,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160
Утас/факс: (976 11) 32 58 36,
Цахим шуудан: tsogtmondin@gmail.com

2024.11.11 № Т/156

танай _____-ны № _____-т

Палеонтологийн хайгуул,
судалгааны ажлын дүгнэлт

“НОРИНКО ИНТЕРНЭЙШНЛ
КООПЕРЭЙШН ЛТД-ПАЙПЛАЙН”
ТӨЛӨӨНИЙ ГАЗАР-Т

Монгол Улсын “Соёлын өвийг хамгаалах тухай” хуулийн тавдугаар бүлгийн 27 дугаар зүйлийн 8-т заасны дагуу 2024 оны 10-р сард ШУА-ийн Палеонтологийн хүрээлэн, авто зам, тээвэр логикийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг “НОРИНКО ИНТЕРНЭЙШНЛ КООПЕРЭЙШН ЛТД-ПАЙПЛАЙН” төлөөний газартай “Ажил гүйцэтгэх гэрээ” байгуулан Дорнод, Сүхбаатар, Дорноговь аймгуудын нутгийг дайран өнгөрөх газрын тос дамжуулах хоолойн бүтээн байгуулалтын 530км трасс дагуух талбайд ШУА-ийн Палеонтологийн хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний ажилтан, доктор Р.Барсболд, доктор Б.Ууганцэцэг, эрдэм шинжилгээний ажилтан Б.Буянтэгш, С.Баасанхүү, С.Хүрэлбаатар, Д.Идэрсайхан нарын бүрэлдэхүүнтэй баг урьдчилсан хайгуул судалгааны ажлыг гүйцэтгэлээ.

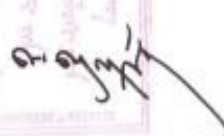
Судалгааны талбайд Палеозой, Мезозой, Кайнозойн хурдас хуримтлал өргөн тархжээ. Бидний хайгуул судалгаагаар Палеозойн тунамал хурдас чулуулгаас хадгалалт муу палеонтологийн үлдвэр илэрсэн. Мезозойн хурдас чулуулагт хамаарах Дорноговь аймгийн нутаг бага тариач уулнаас 90 орчим сая жилийн өмнө амьдарч байсан үлэг гүрвэлд хамаарах олдворыг олж илрүүлсэн. Цаашид Энэ хэсэгт бүтээн байгуулалттай холбоотойгоор газар шорооны ажлыг палеонтологийн хүрээлэнгийн хяналтаттайгаар явуулах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Тус судалгааны ажлын үр дүнд үндэслэн судалгааны талбайд бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаа явуулахад дээр дурдсан хэсэгт хяналттай ажилласан тохиолдолд палеонтологийн соёлын өв талаас татгалзах зүйлгүй гэж үзэв.

Судалгааны талбайн хэмжээнд эртний амьтан ургамлын үлдвэр илрэх магадлалтай, цаашид бүтээн байгуулалтын ажилд их хэмжээний газар шорооны ажил явагдах тул хайрга, элс олборлох цэгүүдийн мэдээллийг палеонтологийн хүрээлэнд даруй мэдэгдэн хамтран ажиллана гэж найдаж байна. “Соёлын өвийг хамгаалах хууль”-ийн дагуу мэргэжлийн байгууллага болох ШУА-ийн Палеонтологийн хүрээлэнд нэн яаралтай хандаж, цаашид авах арга хэмжээг цаг алдалгүй хийж, авран хамгаалах малтлагын ажил зохион байгуулахыг хүсэж байна.

Танай компани үйл ажиллагаандаа Монголын нутаг дэвсгэрт мөрдөгдөж буй хууль захирамжийг хүндлэн сахиж, төрийн болон бусад холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудтай нягт уялдаатай хамтарч ажиллаж байгаа нь сайшаалтай хэрэг билээ.

ЭРДЭМТЭН НАРИЙН
БИЧГИЙН ДАРГА

Б.БАЯРМАА

1524030535